в решении задач по борьбе с незаконными вооруженными бандформированиями, охране общественного порядка и восстановлению конституционного строя в Чеченской Республике, в том числе по уничтожению крупной группировки боевиков в селе Комсомольское Урус-Мартановского района.

Подробности последней операции таковы. 13 марта 2000 года штурмовая группа отряда специального назначения под командованием старшего лейтенанта внутренней службы Закирова получила задачу выбить боевиков из хорошо укрепленного пункта в селе Комсомольское, чтобы обеспечить продвижение основных сил группировки. Начался штурм, и группа сразу попала под ураганный огонь боевиков. Сознавая реальную опасность, рискуя собственной жизнью, Ильфат поднял своих бойцов в атаку и первым ворвался внутрь опорного пункта противника. Штурмовой группе удалось захватить часть пункта, однако плотный огонь боевиков остановил ее продвижение. Умело маневрируя и ведя прицельную стрельбу, Закиров вызвал огонь на себя, давая своим бойцам возможность рассредоточиться и укрыться. Увидев, что один из его товарищей, Валерий Бахарев, ранен, Ильфат бросился к нему на помощь и под огнем противника попытался вынести его из-под обстрела. Осколки разорвавшегося снаряда ранили его в ноги и в голову, но Закиров продолжал командовать своим отрядом. Однако взрыв новой брошенной боевиками гранаты оказался для бесстрашного бойца смертельным. Ценой жизни Ильфат спас жизни своих товарищей.

За мужество и героизм, проявленные в ходе контртеррористической операции в Северо-Кавказском регионе, указом Президента РФ от 1 марта 2001 года старшему лейтенанту внутренней службы Закирову Ильфату Индулисовичу присвоено звание Героя России (посмертно).

В Ижевске его именем названа улица, на ней установлена мемориальная доска. Имя Ильфата Закирова присвоено средней школе № 55, в которой он учился. С 2004 года в Ижевске проводится турнир по дзюдо на приз Героя России Ильфата Закирова.

Чечня Республикасында законсыз кораллы бандформированиеләр белән көрәштә, иҗтимагый тәртипне саклауда һәм Конституция строен тергезүдә бурычлар үтәүдә, шул исәптән Урус-Мартан районы Комсомольское авылында боевикларның зур төркемен юк итүдә катнаша.

Соңгы операция турында тәфсилләбрәк сөйлик. 2000 елның 13 мартында эчке эшләр өлкән лейтенанты Закиров җитәкчелегендәге спецназ отрядының штурмлау төркеме боевикларны Комсомольское авылындагы яхшы итеп ныгытылган пунктларыннан бәреп чыгарып, төркемнең төп көчләренә юл ачу бурычы куела. Штурм башланугач ук төркем боевикларның ут давылы астына эләгә. Куркыныч чынбарлыкны аңлаган хәлдә үз гомерен куркыныч астына куеп, Илфат үз сугышчыларын атакага күтәрә һәм дошманның терәк пунктына беренче булып бәреп керә. Штурмлау төркеменә пунктның бер өлешен алу мөмкин була, ләкин боевикларның туктаусыз уты төркемнең хәрәкәтен туктата. Хәйләле маневрлар ясый-ясый һәм атыша-атыша, Закиров утны үзенә таба ала, шулай итеп сугышчыларына таралып урнашырга һәм яшеренергә мөмкинлек бирә. Иптәшләренең берсе Валерий Бахаревның яраланганын күреп, Илфат аңа ярдәмгә ташлана. һәм дошман бертуктаусыз яудырган ут астында аны читкә алып чыгарга тырыша. Якында шартлаган снаряд ярчыклары аның аякларын һәм башын яралый, ләкин Закиров отряды белән командалык итүеннән туктамый. Әмма боевиклар ыргыткан яңа граната шартлавы куркусыз сугышчыга үлем алып килә. Үз гомере бәрабәренә Илфат иптәшләренең гомерләрен саклап кала.

Төньяк Кавказ төбәгендә террорчылыкка каршы операция барышында күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2001 елның 1 мартындагы Указы нигезендә эчке хезмәтләр өлкән лейтенанты Закиров Илфат Индулис улына Россия Герое исеме бирелә (үлгәннән соң).

Ижевскида бер урам аның исеме белән атала, анда мемориаль такта куелган. Илфат Закиров исеме ул укыган 55 нче мәктәпкә дә бирелгән. 2004 елдан башлап Ижевскида Россия Герое Илфат Закиров призына дзюдо турниры уздырыла.

ЗАРИПОВ Альберт Маратович

Родился 8 ноября 1968 года в поселке Бустон Бухарской области Узбекистана в семье военнослужащего. Окончил среднюю школу с золотой медалью. В 1985-1987 годах учился в Рязанском радиотехническом институте.

В 1987 году был призван на срочную службу в воздушно-десантные войска Советской Армии. По окончании учебного подразделения был направлен в одну из воинских частей 40-й армии Туркестанского военного округа.

Боевую службу проходил в шестом батальоне спецназа на должности старшего разведчика-пулеметчика, а потом заместителем командира группы спецназа. Участвовал во многих боевых операциях на территории Афганистана.

Возвратившись с действительной военной службы, Альберт поступил в Рязанское высшее воздушно-десантное командное училище. Окончив его в 1993 году, продолжил службу в Северо-Кавказском военном округе, в той же воинской части, в которой служил в Афганистане.

В качестве офицера спецназа ГРУ в 22-й отдельной бригаде специального назначения Альберт Зарипов участвовал в защите и охране мирного населения Республики Северная Осетия в августе-октябре 1993 года, в спецоперации по освобождению ростовских школьников, взятых чеченскими боевиками в заложники в декабре 1993 года, в спецоперации в Буденновске в июне 1995 года, а также в первой чеченской военной кампании с января 1995 года. Вместе со своим подразделением восемнадцать раз выходил в тыл незаконных вооруженных формирований, в сложной обстановке неоднократно проявлял решитель-

1968 елның 8 ноябрендә Үзбәкстанның Бохара өлкәсе Бустон бистәсендә хәрби хезмәткәр гаиләсендә туа. Урта мәктәпне алтын медальгә тәмамлый. 1985–1987 елларда Рязань радиотехника институтында укый.

1987 елны Совет Армиясенең хәрби-десант гаскәрләренә хезмәткә алына. Уку подразделениесен тәмамлагач, Төркестан хәрби округы 40 нчы армиясенең бер хәрби частена җибәрелә.

Хәрби хезмәтне спецназның алтынчы батальонында өлкән разведчик-пулеметчы, ә аннары спецназ төркеме командиры урынбасары вазыйфасында уза. Әфганстан территориясендә күп кенә сугышчан операцияләрдә катнаша.

Хәрби хезмәттән әйләнеп кайткач, Альберт Рязань югары һава-десант команда училищесына укырга керә. Аны 1993 елда тәмамлагач, Төньяк Кавказ хәрби округында Әфганстанда хезмәт иткән шул ук хәрби частьта хезмәтен дәвам иттерә.

22 нче махсус спецназ бригадасында ГРУ спецназ офицеры сыйфатында Альберт Зарипов 1993 елның август-октябрендә Төньяк Осетия Республикасының тыныч халкын яклау һәм саклауда, 1993 елның декабрендә чечен боевиклары тотык итеп алган Ростов укучыларын коткару буенча махсус операциядә, 1995 елның июнендә Буденновскидагы махсус операциядә, шулай ук 1995 елның гыйнварыннан беренче чечен хәрби кампаниясендә катнаша. Үз подразделениесе белән бергә законсыз кораллы формированиеләр тылына 18 тапкыр чыга, катлаулы хәлләрдә

ность, отвагу, личное мужество в сочетании с тонким расчетом и хладнокровием.

В январе 1996 года Зарипов участвовал в спецоперации по уничтожению чеченского боевика Салмана Радуева. В те дни банда Радуева захватила дагестанское село Первомайское. Альберт только что вернулся из отпуска в свою воинскую часть, расквартированную в Ханкале в Чеченской Республике. Его подчиненные в это время готовились к выполнению боевой задачи в районе чеченского села Шатой. Зарипов вызвался идти вместе с группой. Но вместо Шатоя спецназовцы оказались под дагестанским Первомайском, захваченным боевиками. Помимо «гражданских» заложников, радуевцы взяли в плен отряд новосибирского ОМОНа. Вместе с личным оружием милиционеров им достались бронетранспортер и станковый автоматический гранатомет.

Разведгруппа старшего лейтенанта Зарипова совместно с другими армейскими подразделениями, участвовавшими в операции, блокировала Первомайское с севера и запада. С востока и юга село осадили спецподразделения МВД и ФСБ.

В ночь с 17 на 18 января старший лейтенант Альберт Зарипов и его боевые товарищи из 22-й отдельной бригады специального назначения ГРУ Генштаба стали стеной на пути прорывавшейся в Чечню банды Радуева. Около четырех часов утра боевики численностью 350 человек

күп тапкыр бөтен нечкәлекләренә кадәр уйланган исәпхисап һәм салкын канлылык белән кушылган батырлыклар күрсәтә.

1996 елның гыйнварында Зарипов чечен боевигы Сәлмән Радуевны юк итү буенча махсус операциядә катнаша. Ул көннәрдә Радуев бандасы Дагстан авылы Первомайскоены яулап алган була. Альберт яңа гына отпускыдан Чечня Республикасы Ханкала шәһәрендә урнашкан хәрби частена әйләнеп кайткан. Аның кул астындагылар ул вакытта чечен авылы Шатой тирәсендә хәрби бурыч үтәргә әзерләнәләр. Зарипов төркем белән бергә барырга була. Ләкин Шатой урынына спецназчылар боевиклар кулындагы Первомайскоега килеп чыга. «Гражданский» тотыклардан тыш, радуевчылар Новосибирск ОМОНы отрядын да әсирлеккә алалар. Милиционерларның шәхси коралы белән бергә бронетранспортер һәм станоклы автомат гранатомет та алар кулына төшә.

Өлкән лейтенант Зариповның разведка төркеме операциядә катнашучы башка подразделениеләр белән бергә Первомайскоены төньяктан һәм көнбатыштан ябып куя. Авылның көнчыгышында һәм көньягында ЭЭМ һәм ФКХ (ФСБ) махсус подразделениеләре тора.

17 сеннән 18 нче гыйнварга каршы төндә өлкән лейтенант Альберт Зарипов һәм аның Генштабның ГРУ спецназ 22 нче махсус бригадасындагы сугышчан иптәшләре Чечняга омтылган Радуев бандасы юлына стена булып баса.

предприняли попытку прорыва на территорию Чечни, для чего им надо было пройти через кольцо окружения федеральных войск. По некоторым данным, информация о наименее укрепленном участке окружения была «слита» боевикам одним из журналистов, которые в погоне за сенсациями пробирались в село, «сдавались» боевикам и оттуда освещали ход событий. Накануне прорыва некоторых журналистов радуевцы отпустили.

Так получилась, что самые значительные силы боевиков были направлены на большой участок кольца окружения, охраняемый группой спецназа во главе с Альбертом Зариповым. Командование группировки, проводившее операцию, своевременно не позаботилось об усилении охраны этого участка, что и предопределило выбор Радуевым именно этого направления для прорыва.

Рванувшая на прорыв группа боевиков плотным огнем была отброшена. В этом бою Зарипов уничтожил два расчета крупнокалиберных пулеметов, а также несколько боевиков.

В ходе второй атаки боевикам удалось приблизиться к позициям группы Зарипова. В ходе боя противник стал забрасывать спецназовцев гранатами, ведя одновременно ожесточенный огонь из пулеметов и подствольных гранатометов. Появились убитые и раненые, которых старший лейтенант сумел эвакуировать.

Сдерживать превосходящие силы боевиков становилось все труднее, и группа получила приказ отойти от занимаемых позиций. Прикрывать отход своих бойцов остался командир. В бою Альберт получил тяжелое ранение в голову, в результате которого полностью лишился зрения. Усилия врачей госпиталя имени Бурденко оказались тщетны.

Указом Президента РФ от 15 мая 1996 года за мужество и героизм, проявленные при выполнении воинского долга, старшему лейтенанту Зарипову Альберту Маратовичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

Выйдя в отставку по инвалидности, он не стал заложником своего недуга, а вместе с близкими друзьями создал общественную организацию по защите прав таких же, как и он, инвалидов. Взялся за литературный труд, написал книгу «Первомайка», в которой высказал свою точку зрения на действия офицеров-десантников, выполнявших сходные задачи и располагавшихся на соседних позициях. Книга, изданная на личные сбережения автора сначала двухтысячным, затем десятитысячным тиражом, в массе своей была бесплатно роздана солдатам и курсантам училищ, а также офицерам боевых частей.

В настоящее время Альберт Зарипов живет в Москве, активно защищает права инвалидов войны, а также на собственные деньги строит Дом ветеранов имени лейтенанта Александра Винокурова, офицера 22-й бригады, героически погибшего у села Первомайское, но, к сожалению, забытого, как полагает Альберт, командованием.

Иртәнге сәгать дүртләр тирәсендә 350 кешедән торган боевиклар Чечня территориясенә бәреп кереpгә омтылып карыйлар. Моның өчен аларга федераль гаскәрләр божрасын үтеп чыгарга кирәк була. Кайбер мәгълүматлар буенча божраның начаррак ныгытылган участогы турындагы хәбәрне боевикларга, сенсация артыннан куып, авылга кереп боевикларга «бирелгән» һәм шуннан торып вакыйгаларның барышын яктырткан журналистларның берсе әйткән диләр. Бәреп керү барышында радуевчылар берничә журналистны җибәрәләр.

Шулай килеп чыга: боевикларның иң көчле өлеше божраның Альберт Зарипов җитәкчелегендәге спецназ төркеме саклаган зур участогына таба юл ала. Операцияне уздырган җитәкчелек бу участоктагы сакны көчәйтү турында үз вакытында уйламаган, шуңа күрә Радуев нәкъ шушы юнәлешне сайлаган да.

Ерып чыгарга омтылган боевиклар төркеме көчле ут белән алып ыргытыла. Бу сугышта Зарипов эре калибрлы пулеметларның ике расчетын, шулай ук берничә боевикны юк итә.

Икенче һөҗүм вакытында боевиклар Зарипов төркеме позициясенә якынлаша төшә. Дошман спецназчыларга гранаталар ыргыта, бер үк вакытта пулеметлардан һәм гранатометлардан атуын да дәвам иттерә. Үтерелгән һәм яраланган сугышчыларны өлкән лейтенант эвакуацияли.

Көчләре өстенрәк булган боевикларны тоткарлап тору кыенлашканнан- кыенлаша бара. Шуңа күрә төркем үзләре торган позициядән китәргә дигән боерык ала. Сугышчыларның чигенүен каплап тору өчен командир кала. Сугышта Альбертның башы каты яралана, нәтиҗәдә ул тулысынча сукырая. Буденко исемендәге госпиталь табибларының тырышуы юкка булып чыга.

Сугышчан бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1996 елның 15 маендагы Указы нигезендә өлкән лейтенант Зарипов Альберт Марат улына Россия Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Инвалидлык буенча отставкага чыкса да, ул үзенең чире коллыгына төшми. Якын дуслары белән бергәләп үзе шикелле үк инвалидларның хокукларын яклау буенча иҗтимагый оешма оештыра. Әдәбиятка кереп китә, «Первомайка» дигән китап яза, анда ул янәшәдәге позицияләргә урнашып, шундый ук бурычларны үтәгән десантчы офицерларның гамәлләренә карата үз фикерен белдерә. Авторның үз акчасына башта ике меңлек, аннары ун меңлек тираж белән бастырып чыгарылган китап солдатларга һәм училище курсантларына, шулай ук хәрби частьлар офицерларына бушлай таратыла.

Хәзерге вакытта Альберт Зарипов Мәскәүдә яши, актив рәвештә сугыш инвалидларының хокукларын яклый. Өстәвенә үз акчасына Первомайское авылы янында геройларча һәлак булган, ләкин кызганычка каршы командование тарафыннан онытылган лейтенант Александр Винокуров (22 нче бригада офицеры) исемендәге Ветеранар йорты төзи.

ИБРАГИМОВ Тимур Франилович

Родился в 1988 году в поселке Светлые Озера Брединского района Челябинской области. Проявил отвагу еще до армии – спас при пожаре семью из восьми человек. Его семья жила в двухэтажном бараке. Когда Тимур уходил на службу по контракту, пообещал родителям: «Заработаю денег – купим дом, родим вам внуков».

На службе Тимур стал стрелком штурмового отделения 27-го отряда специального назначения «Кузбасс» Сибирского регионального командования Внутренних войск МВД РФ.

14 марта 2009 года Ибрагимов был направлен в очередную командировку в Северо-Кавказский регион. В конце марта в районе села Какашура Карабудахкентского района Дагестана была обнаружена крупная банда боевиков. Подразделения отряда спецназа получили задачу по блокированию местности и проведению разведывательно-поисковых мероприятий. На второй день операции, 20 марта, поисковые группы отряда, в одну из которых входил рядовой Ибрагимов, продолжили уничтожение боевиков. Теснимая разведчиками бандгруппа с боем отходила вверх по горному склону. В бою получил тяжелое ранение начальник разведки Ангарского полка оперативного назначения внутренних войск майор В. Потапов, прибывший в эту командировку вместе с отрядом. Истекая кровью, он продолжал вести огонь.

Рядом с офицером занял позицию Тимур Ибрагимов. Вдвоем они прикрывали перемещение других бойцов группы. Тимуру удалось уничтожить двоих боевиков, после чего огонь противника на какое-то время ослаб. В этот момент боец увидел, что майор получил второе ранение и не может вести огонь. Ибрагимов попытался вынести командира из-под огня, но буквально в шаге от спасительного укрытия был сражен насмерть пулей снайпера. Второй пулей был убит майор Потапов.

В результате проведения спецоперации в течение трех суток было уничтожено двадцать боевиков, в том числе главарь бандформирования. Захвачены девять автоматов Калашникова, два ручных пулемета, снайперская винтовка, большое количество ручных гранат и боеприпасов к стрелковому оружию. Потери федеральных сил составили пять человек погибшими (четыре спецназовца и один член экипажа вертолета), двое спецназовцев были ранены.

Указом Президента РФ от 7 июля 2009 года рядовому Ибрагимову Тимуру Франиловичу присвоено звание Героя Российской Федерации (посмертно).

Похоронен герой в селе Боровое Челябинской области. 30 сентября 2009 года медаль «Золотая Звезда» была вручена родителям погибшего Героя России.

1988 елны Чиләбе өлкәсенең Бредино районы Якты Күл бистәсендә туа. Армиягә киткәнче үк батырлык күрсәтә – янгын вакытында сигез кешелек гаиләне коткара. Аның гаиләсе ике катлы баракта яши. Контракт буенча хезмәт итәргә киткәндә, Тимур әти-әнисенә: «Акча эшләп кайтам да йорт сатып алырбыз, сезгә оныклар тудырырбыз».

Тимур РФ ЭЭМ Эчке гаскәрләренең Себер төбәк командованиесендә «Кузбасс» спецназ отрядының 27 нче штурмлау отделениесе укчысы булып хезмәт итә.

2009 елның 14 мартында Ибраһимов Төньяк Кавказ төбәгенә чираттагы командировкага җибәрелә. Март ахырында Дагстанның Карабудахкент районы Какашура авылы тирәсендә боевикларның шактый зур бандасы барлыгы ачыклана. Спецназ отряды подразделениеләре җирлекне камап алу һәм разведка-эзләү эшләре уздыру боерыгы ала. Операциянең икенче көнендә, 20 мартта, составында рядовой Ибраһимов та булган эзләү төркемнәре боевикларны юкка чыгаруны дәвам иттерәләр. Разведчиклар тарафыннан кысрыкланган бандитлар төркеме, сугыша-сугыша, тау итәге буйлап өскә таба чигенә. Сугыш вакытында бу командировкага отряд белән бергә килгән эчке гаскәрләрнең оператив билгеләнештәге Ангар полкы разведка начальнигы майор В.Потапов авыр яралана. Каны агып торса да, ул ут ядырып дәвам иттерә.

Тимур Ибраһимов офицер белән янәшә позициягә урнаша. Алар икәүләп төркемнең башка сугышчылары күчешен каплап торалар. Тимурга ике боевикны юк итү насыйп була. Шуннан соң дошман уты күпмедер вакытка көчсезләнеп тора. Шул мизгелдә сугышчы майорның икенче яра алганын һәм ата алмый башлаганын күрә. Ибраһимов командирны ут астыннан алып чыгарга омтыла, ләкин яшеренү урынына бер адым гына калганда, снайпер пулясы тиеп һәлак була. Икенче пуля майор Потаповны үтерә.

Махсус операция нәтиҗәсендә өч тәүлек эчендә 20 боевик, шул исәптән бандформированиенең башлыгы да үтерелә. Тугыз Калашников автоматы, ике кул пулеметы, снайпер винтовкасы, күп кенә кул гранаталары һәм ату коралына кирәкле боеприпаслар кулга төшерелә. Федераль көчләрнең югалтулары һәлак булган биш кешедән тора (дүрт спецназчы һәм бер вертолет экипажы әгъзасы), ике спецназчы яралана.

РФ Президентының 2009 елның 7 июлендәге Указы нигезендә рядовой Ибраһимов Тимур Франил улына Россия Федерациясе Герое исеме бирелә (үлгәннән соң).

Герой Чиләбе өлкәсенең Боровое авылында күмелә. 2009 елның 30 сентябрендә «Алтын Йолдыз» медале һәлак булган Россия Героеның әти-әниләренә тапшырыла.

ИГОШИН Роман Викторович

Родился 2 октября 1974 года в городе Дзержинске Нижегородской области. Учился в местной школе № 1. В 1992 году окончил Казанское суворовское военное училище, после которого поступил в Рязанское высшее воздушно-десантное училище, которое окончил с отличием.

16 августа 1999 года был направлен на службу в Северо-Кавказский военный округ для выполнения специального задания в Дагестане.

10 сентября ночью, при освобождении от боевиков населенного пункта Анди, старший лейтенант Роман Игошин выдвинул взвод вплотную к позициям боевиков, вскрыл их систему огня и обороны, что позволило командованию спланировать ведение боя.

Утром во время боя замаскировавшийся в непосредственной близости от позиций боевиков взвод Игошина по его приказу открыл внезапный огонь. Воспользовавшись замешательством мятежников, Игошин поднял взвод в атаку и захватил два дома на окраине населенного пункта, которые составляли основу обороны боевиков. Это позволило основным силам батальона войти в населенный пункт без потерь.

В ночь с 16 на 17 ноября 1999 года во время боев в районе населенного пункта Анди группа старшего лейтенанта Игошина попала в засаду и была окружена группой боевиков. Отвергнув предложение сдаться, старший лейтенант организовал круговую оборону и руководил боем до последней минуты своей жизни.

1974 елның 2 октябрендә Түбән Новгород өлкәсе Дзержинск шәһәрендә туа. Шәһәрдәге 1 нче мәктәптә укый. 1992 елда Казан Суворов хәрби училищесын тәмамлый, шуннан соң Рязань югары һава-десант училищесына керә. Аны бик яхшы билгеләргә генә тәмамлый.

1999 елның 16 августында, Дагстанда махсус задание үтәү өчен, Төньяк Кавказ хәрби округына хезмәт итәргә җибәрелә.

10 сентябрь төнендә, Анди авылын боевиклардан азат иткәндә, өлкән лейтенант Роман Игошин взводын боевиклар позицияләренә бик якын китерә, аларның ут һәм саклану системасын эштән чыгара. Бу командованиегә сугыш барышын планлаштырырга мөмкинлек бирә.

Иртән Игошинның боевиклар позицияләре янәшәсендә үк маскировкаланган взводы аның боерыгы буенча көтмәгәндә ут ача. Дошманнарның аптырап калуыннан файдаланып, Игошин взводны һөҗүмгә күтәрә һәм боевикларның төп саклану урыны булган авыл кырыендагы ике өйне яулап ала. Шуның аркасында батальонның төп көчләре авылга югалтуларсыз керү мөмкинлеге ала.

1999 елның 16сыннан 17 сенә каршы төндә Анди авылы тирәсендәге сугышлар вакытында өлкән лейтенант Игошин бер көнне засадага эләгә һәм боевиклар төркеме чолганышында кала. «Бирелергә» дигән тәкъдимне кире кагып, өлкән лейтенант түгәрәк оборона оештыра һәм гомеренең соңгы минутына кадәр сугыш белән җитәкчелек итә.

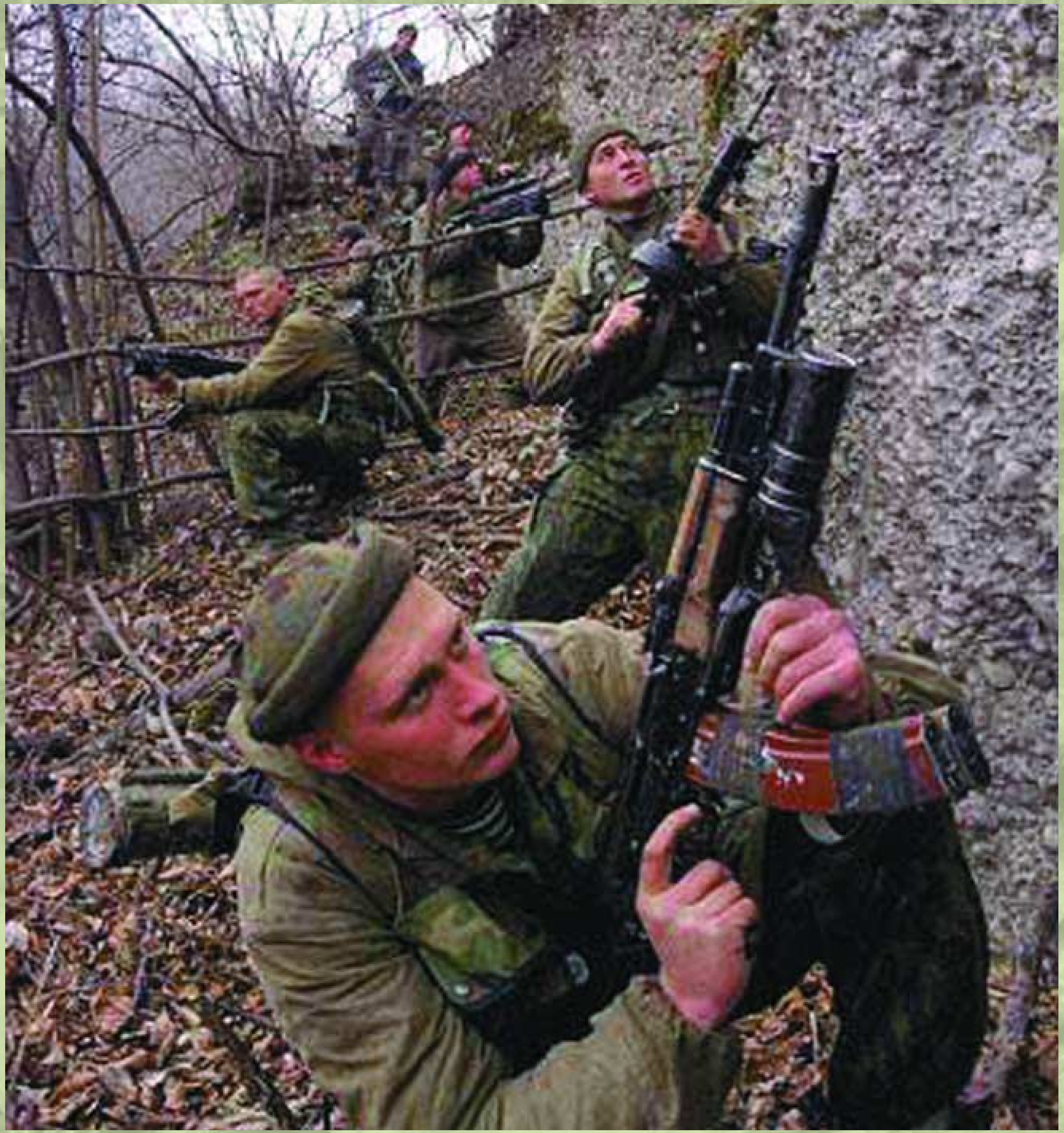

Указом Президента РФ от 23 марта 2000 года за мужество и героизм, проявленные при исполнении воинского долга в Республике Дагестан, старшему лейтенанту Игошину Роману Викторовичу присвоено звание Героя Российской Федерации (посмертно). При жизни он был награжден орденом Мужества и золотыми часами.

Похоронен отважный офицер на Заволжском кладбище в Ульяновске. В Дзержинске на здании школы №1, в которой учился герой, установлена мемориальная доска.

Дагстан Республикасында хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2000 елның 23 мартындагы Указы нигезендә өлкән лейтенант Игошин Роман Викторовичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә (үлгәннән соң). Исән вакытында ул Батырлык ордены һәм алтын сәгать белән бүләкләнгән була.

Куркусыз офицер Ульяновскидагы Идел аръягы зиратына күмелгән. Дзержинскида герой укыган 1 нче мәктәп бинасына мемориаль такта куелган.

ИСАЕВ Олег Николаевич

Родился 14 января 1964 года в деревне Средний Кушкет Балтасинского района ТАССР. Каждый год в день его рождения жители Балтасинского района вспоминают своего земляка – летчика-истребителя Олега Исаева, ставшего Героем России. В этот день педагоги и учащиеся на встречу в школу, где он учился, приглашают его родителей Николая Степановича и Веру Петровну.

Неторопливо осматривают они обновленные стенды, посвященные их сыну. С фотографий на стендах смотрит обычный парень: физически крепкий, с открытым, приветливым лицом. Для всех он остался в памяти молодым, активным, добрым.

На одном из них стихи:

Герой не гибнет умирая:
Вторая жизнь ему дана.
И эта жизнь его вторая
Бессмертной славою полна.

– Олег у нас хорошо учился, мы хлопот не знали, – говорит отец. – После школы он поступил в Арское педучилище, а когда окончил, преподавал в начальных классах Иштуганской восьмилетней школы в Сабинском районе. Оттуда его призвали в армию. Присягу Олег принимал в воинской части в Краснодаре, я к нему ездил. Вот тогда-то он мне сообщил, что хочет стать летчиком, поступить в Высшее военное авиационное училище им. В. Чкалова, что в Борисоглебске. Я благословил его. Олег с детства мечтал летать. Как-то еще мальчишкой хотел полетать на планере, который случайно приземлился около деревни.

ТАССРның Балтач районы Урта Кушкет авылында 1964 елның 14 гыйнварында туа. Балтач районында яшәүчеләр үзләренең якташлары – очучы-истребитель, Россия Герое Олег Исаевны һәр елны да аның туган көнендә зурлап искә алалар. Бу көнне ул укыган мәктәп укытучылары һәм укучылары аның әтисе Николай Степанович һәм әнисе Вера Петровнаны үзләре белән очрашуга чакыралар.

...Менә алар, ашыкмый гына, үзләренең улларына багышланган яңартылган стендны карыйлар. Андагы фоторәсемнән физик яктан чынык, мөлаем, ачык йөзле, гапгади егет карап тора. Һәркемнең дә хәтерендә ул яшь, актив, мәрхәмәтле булып кереп калган.

Мондагы стендларның берсенә язып куелган шигырьдә мондый юллар бар:

Герой үлгәч тә юкка чыкмый,
Аңа икенче гомер бирелгән...

– Безнең Олег мәктәптә яхшы укыды, без аннан берникидә борчу күрмәдек, – ди Николай Степанович. – Мәктәпне тәмамлаганнан соң ул Арча педагогия училищесына укырга керде, кулына диплом алганнан соң Саба районының Иштуган сигезьеллык мәктәбенең башлангыч классларында укытучы булып эшләде. Аннан ул армия сафларына хәрби хезмәткә китте. Олег присяганы Краснодарда бер хәрби частьта кабул итте. Мин аның янына барган идем. Менә шул чагында мин аңардан В.Чкалов исемендәге югары хәрби авиация училищесына укырга кереп, очучы булырга теләвен белдем һәм мин аның бу теләген шатланып кабул иттем. Чөнки Олег бала чагыннан ук очучы булырга хыяллана иде. Авылыбыз янына очраклы рәвештә генә җиргә очып төшкән планерны күргәч, ул аеруча канатланды.

После четырех лет учебы Олег Исаев в звании лейтенанта получил назначение в Северо-Кавказский военный округ. Служил в Азербайджане, затем его переводят в Группу советских войск в Германии. Закончив там службу, перевелся в Воронеж.

13 июня 1984 года на аэродроме Жовтнево в Западной Украине был сформирован полк, который через полтора года перебросили в Афганистан. Основной задачей этого полка было прикрытие автоколонн, высадка десанта и нанесение ракетно-бомбовых ударов по скоплениям душманов.

С 1993 по 1996 год служил в Буденновске Ставропольского края, в 368-м отдельном штурмовом авиаполку 4-й Воздушной армии. В декабре 1994 года началось выполнение специальных задач по наведению конституционного порядка на территории Чечни. Летал на Су-25УБ. Совершил свыше 100 боевых вылетов, уничтожив 3 танка, 15 единиц автомобильной и боевой техники, 3 зенитных ракетных установки с расчетами.

4 апреля 1996 года при выполнении боевой задачи был сбит самолет летчика полка. Маневрируя и ведя огонь, майор Исаев не дал боевикам захватить покинувшего самолет летчика майора А.В. Матвиенко. Прикрывая огнем бортового оружия, дал возможность спасательному вертолету забрать летчика.

За боевые заслуги его награждают медалью «За отвагу», а министр обороны – именными наручными часами.

Боевой вылет 5 мая 1996 года оказался роковым. По данным разведки, в Урус-Мартановском районе была обнаружено большое скопление боевиков. Экипаж в составе полковника И.В. Свиридова и О.Н. Исаева нанес ракетно-бомбовый удар, в результате которого были уничтожены 2 БТР, 2 автомашины и до 30 дудаевцев. При очередном заходе выпущенная из ПЗРК ракета угодила в штурмовик. Объятый пламенем самолет летчики направили на скопление боевиков. Так погибли Герои.

За мужество и героизм, проявленные при выполнении специального задания, указом Президента Российской Федерации от 13 июня 1996 года майору Исаеву Олегу Николаевичу присвоено звание Героя Российской Федерации (посмертно). Похоронили его в Воронеже на Аллее Героев. У него остались жена и сын.

На малой родине, в деревне Средний Кушкет, на доме установлена мемориальная доска, на которой написано: «В этом доме родился и вырос Герой России Олег Исаев». При въезде в деревню встречает приезжих вывеска «Средний Кушкет – родная деревня Героя России Олега Исаева».

Виктор Камалов учитель школы вспоминает: «Герой России Олег Исаев – мой друг с детства. Мы учились в одном классе, в Арском педучилище жили в одной комнате общежития. Так сложилось, что я теперь преподаю в нашей родной школе. Именно поэтому стараюсь сделать все, чтобы увековечить память Героя России. Каждый год 14 января, в день рождения Олега, мы проводим не только торжественную линейку, но и спортивные соревнования на приз Олега Исаева».

Хәрби очучылар хәзерләү училищесында дүрт ел укыганнан соң лейтенант Олег Исаев Төньяк-Кавказ хәрби округына билгеләнә. Әзербайҗанда хезмәт итә, аннан соң ул Германиядәге совет сугышчылары группасына күчерелә. Анда хәрби хезмәт срогын тәмамлаганнан соң Воронеж шәһәренә җибәрелә.

1984 елның 13 июнендә Көнбатыш Украинадагы Жовтнево аэродромында полк оештырыла һәм аны ел ярымнан соң Афганистанга күчерәләр. Бу полкка автоколонналар юлын «бикләү», десант төшерү һәм дошманнар тупланган урыннарга ракета-бомбалар белән һөҗүм итү бурычы куела.

1993 елдан 1996 елга кадәр Олег Исаев Ставрополь краеның Буденновск шәһәрендә 368 нче авиаполкта хезмәт итә. 1994 елның декабрендә исә ул Чечен республикасында конституцион тәртип урнаштыру буенча махсус бурычларны үтәүгә керешә. Олег СУ-25УБ самолетында очышлар ясый, 3 танкны, 15 берәмлек автомобиль һәм сугышчан техниканы, 3 ракеталар җайланмасын юк итә.

1996 елның 4 апрелендә һавада майор Олег Исаевның полкташы очучы А.В. Матвиенко җитди уңышсызлыкка очрый. Ләкин кыю очучы О.Исаев, көчле һөҗүм ясап, полкташы боевиклар кулына эләгүдән коткарып кала.

Сугышчан казанышлары өчен олег Исаев «Кыюлы өчен» медале белән бүләкләнә, оборона министры аны исемле кул сәгате белән бүләкли.

Кызганычка каршы, Олег Николаевич Исаевның 1996 елның май көннәрендәге хәрби очышы фаҗигале тәмамлана. Разведка мәгълүматларына караганда Чечен республикасының Урус-Мартан районында боевикларның зур бер группасы тупланганлыгы билгеле була. Полковник И.В. Свиридов һәм майор О.Н. Исаев составындагы экипаж аларга һавадан ракета-бомба һөҗүме ясаганнан соң боевикларның 2 БТРы, 2 автомашинасы һәм 30га якын дудаевчылары тар-мар ителә. Шул урынга чираттагы очыш ясаганда штурмовик ракета һөҗүменә эләгә. Очучылар ялкын белән чорнап алынган самолетны җирдә боевиклар тупланган урынга юнәлтәләр... Геройлар шулай һәлак була.

Махсус заданиене үтәүдә күрсәткән кыюлыгы һәм батырлыгы өчен, РФ Президентының 1996 елның 13 июнь Указы белән, майор Олег Николаевич Исаевка, үлеменнән соң, Россия Федерациясе Герое дигән югары исем бирелә. Ул Воронеж шәһәрендә Геройлар Аллеясында җирләнә. Аның хатыны һәм улы кала.

Урта Кушкет авылында О.Исаев туган йортка мемориаль такта урнаштырылган. Анда болай диелгән: «Бу йортта Россия Герое Олег Исаев туды». Авылга кергәндә: «Урта Кушкет – Россия герое Олег Исаевның туган авылы», – дип язылган махсус такта куелган. Мәктәп укытучысы Виктор Камалов болай дип искә ала: «Россия Герое Олег Исаев – минем яшьлек дустым. Без аның белән бер класста укыдык, Арча педагогик училищесы тулай торагында бер бүлмәдә яшәдек. Шулай килеп чыкты, мин хәзер үзебезнең туган мәктәбебездә укытам. Шуның өчен дә барысын да эшләргә тырышам. Һәр елның 14 гыйнварында, Олегның туган көнендә, без тантаналы линейкалар үткәрү белән бергә, Герой призына спорт ярышлары да оештырабыз.

ИХСАНОВ
Рафик Рашитович

Родился 27 сентября 1965 года в деревне Нижнее Аврюзово Альшеевского района Башкортостана в крестьянской семье. Аул, в котором рос Рафик, интернациональный: в нем исстари в дружбе и согласии живут башкиры, татары, русские.

В семье Ихсановых было четверо сыновей. Родители воспитывали их по неписаным законам крестьянской педагогики, в основе которой лежит труд. Учился Рафик в средней школе, расположенной в соседнем селе за три километра. Особой популярностью среди учеников пользовались уроки начальной военной подготовки. Ребята увлеченно занимались стрелковым делом в тире, который построили сами под началом военрука, строевой подготовкой, различными видами спорта.

После получение школьного аттестата Рафику особо задумываться о своем будущем не пришлось. «Мне, – вспоминает он, – как и многим однокласникам, выбрать профессию помог любимый учитель по начальной военной подготовке – Сиухин Анатолий Петрович, офицер запаса. Он буквально заворожил нас, мальчишек, военным делом. Еще в восьмом классе я твердо решил для себя, что стану военным летчиком.

После строгой медицинской комиссии и успешной сдачи экзаменов я стал курсантом Саратовского высшего военного авиационного (вертолетного) училища. О том, что оказался в семье вертолетчиков, узнал только в училище и был немного разочарован: я ведь, как и многие пацаны, мечтал стать летчиком-истребителем. Но в последующие годы никогда не пожалел, что стал вертолетчиком.

1965 елның 27 сентябрендә Башкортстанның Әлши районы Түбән Әүрүз авылында крестьян гаиләсендә туа. Рафик үскән авыл интернациональ: анда элек-электән башкортлар, татарлар, руслар тату гомер кичерә.

Ихсановлар гаиләсендә дүрт малай үсә. Әти-әниләре аларны крестьян педагогикасының нигезендә хезмәт яткан язылмаган законнары буенча тәрбияли.

Рафик өч чакрым ераклыкта урнашкан күрше авыл мәктәбендә укый. Укучылар башлангыч хәрби әзерлек дәресләрен аеруча ярата. Егетләр военрук җитәкчелегендә үзләре төзегән тирда ату белән, строевой әзерлек, спортның төрле төрләре белән шөгыльләнә.

Мәктәп аттестатын алганнан соң Рафик үзенең киләчәге турында әллә ни уйлап та тормый. «Күп сыйныфташларым кебек үк миңа да һөнәр сайларга башлангыч хәрби әзерлек буенча яраткан укытучым – запастагы офицер Сиухин Анатолий Петрович ярдәм итте, – дип искә ала ул. – Без малайларны ул хәрби эш белән чын мәгънәсендә сихерләде. Сигезенче сыйныфта укыганда ук хәрби очучы булачагымны хәл иткән идем инде.

Катгый медицина комиссиясе үткәннән һәм имтиханнар тапшырганнан соң, мин Саратов югары хәрби авиация (вертолет) училищесы курсанты булдым. Вертолетчылар гаиләсенә эләгүемне училищеда укый башлагач кына белдем һәм азрак кәефем дә кырылды. Бик күп егетләр кебек үк мин дә очучы-истребитель булырга хыялланган идем бит. Ләкин соңыннан вертолетчы булуыма бер дә үкен-мәдем.

Вертолет – это машина более широких по сравнению с самолетом-истребителем или штурмовиком возможностей. Он может совершать посадки на неподготовленные площадки, выполнять непосредственно огневую поддержку, перевозку грузов, спасательные работы и другие спецоперации».

Училище Рафик окончил в двадцать один год. После налета определенного количества часов подал рапорт с просьбой о добровольном направлении в Афганистан. «Когда меня спрашивали, не испытывал ли чувства страха, намереваясь оказаться в воюющей стране, отвечал откровенно: «Да, испытывал», – вспоминает Ихсанов. – Но такое было воспитание. К тому же мы, военные люди, понимали, что исполняли интернациональный долг».

За год службы в Афганистане молодой летчик совершил 280 боевых вылетов. Смерть не раз глядела ему в глаза, не однажды он оказывался под огнем. Из афганской командировки Рафик вернулся с орденом «За службу Родине в Вооруженныхь силах СССР» 3-й степени и в звании старшего лейтенанта.

Вертолет ул – самолет-истребитель яки штурмлаучы самолет белән чагыштырганда зуррак мөмкинлекләргә ия машина. Ул алдан әзерләп куелмаган мәйданчыкларга төшеп утыра, турыдан-туры ут ача, йөкләр күчерә, коткару эшләре һәм башка махсус операцияләр башкара ала».

Училищены Рафик 21 яшьтә тәмамлый. Билгеле бер сандагы сәгатьләрен очканнан соң, Әфганстанга җибәрүләрен үтенеп, үз ирке белән рапорт яза. «Сугыш бара торган илгә китәргә җыенганда курку хисе тойдыңмы, дип сораучыларга ачыктан-ачык: «Әйе, тойдым», – дип җавап бирә идем, – дип искә ала Ихсанов. – Ләкин минем тәрбиям шундый иде. Өстәвенә без, хәрби кешеләр, интернациональ бурыч үтәгәнебезне аңлый идек».

Әфганстанда хезмәт иткән елларында яшь очучы 280 хәрби очыш ясый. Ул берничә тапкыр үлем белән күзгә-күз очраша, ут астында кала. Әфган командировкасыннан Рафик 3 нче дәрәҗә «СССР Кораллы көчләрендә Ватанга хезмәт иткән өчен» ордены белән һәм өлкән лейтенант званиесендә кайта.

За годы последующей службы в ряде военных округов Ихсанов сложился как опытный военный летчик, прошедший ряд ступеней летной карьеры от летчика вертолета Ми-24 до командира эскадрильи.

Шел 1988 год – начальный этап так называемой перестройки, а по сути, распада великой державы – Советского Союза. «Мы дислоцировались на Украине, – вспоминает Рафик Рашитович. – Местные власти предложили нам принять присягу Украине. Однако мы заявили им, что военные два раза не присягают. Испокон веков в русской армии отказ от уже принесенной однажды присяги считался предательством. У меня в это время все складывалось благополучно: я в 1992 году стал слушателем Военно-воздушной академии имени Гагарина, а после ее окончания в 1995 году меня направили в Буденновск заместителем командира вертолетной эскадрильи».

В 1995-96 годы и затем в 1999-2000-е подполковник Рафик Ихсанов выполнял боевые задачи в Северо-Кавказском регионе. В частности, в январе 1996-го участвовал в освобождении заложников в Кизляре и Первомайском.

На новом месте службы Ихсанов сразу взялся за организацию боевой и летной подготовки. Как ни скудно было с горючим и с запасными частями, Рафик Рашитович сумел в сжатые сроки «поднять на крыло» молодых вертолетчиков. Проверку на боеспособность и летное мастерство подчиненные Ихсанова проходили не на учебном полигоне, а в небе Дагестана и Чечни. Вертолетчики наносили огневые удары по скоплениям боевиков, вели воздушную разведку, высаживали и эвакуировали разведгруппы.

13 декабря 1999 года в районе Аргунского ущелья, на территории Чеченской Республики, контролируемой в то время боевиками, катапультировался летчик сбитого штурмовика Су-25. Ему на выручку вылетел вертолет поисково-спасательного обеспечения с десантниками на борту. Однако и эту машину при подходе к месту происшествия боевики подбили, и она совершила вынужденную посадку. Для спасения подбитого экипажа и десантников отправилась группа вертолетов, в состав которой входил и вертолет Ихсанова. Под ураганным огнем боевиков они сделали все возможное для спасения людей.

18 февраля 2000 года Рафик Рашитович командовал парой вертолетов огневой поддержки, прикрывавших высадку воздушного десанта в районе населенного пункта Дай. При попытке боевиков контратаковать десант Ихсанов уничтожил три огневые точки. Благодаря смелым и решительным действиям вертолетчиков десант занял высоту с минимальными потерями. После высадки десанта командир эскадрильи заметил шлейф черного дыма за ведомой машиной. Он приказал летчикам срочно покинуть горящий вертолет, а сам под шквальным огнем бандитов совершил посадку и принял на свой борт экипаж ведомой машины. За успешное выполнение боевой задачи и за блестящий маневр по спасению пилотов командование представило Ихсанова Р.Р. к званию Героя.

Указом Президента РФ от 21 апреля 2000 года заместителю командира вертолетного полка подполковнику Ихсанову Рафику Рашитовичу за мужество и героизм, проявленные при исполнении воинского долга в Северо-Кав-

Шуннан соң төрле хәрби округларда хезмәт итү елларында Ихсанов очучылык карьерасының «Ми-24» вертолеты очучысыннан башлап эскадрилья командирына кадәр баскычларын үткән тәҗрибәле хәрби очучы булып җитешә.

Үзгәртеп коруның, чынлыкта Советлар Союзы дигән бөек держава таркалуның башлангыч этабы булган 1988 ел бара. «Без Украинада дислокацияләндек, – дип искә ала Рафик Рәшит улы. – Җирле хакимиятләр безгә Украинага присяга кабул итәргә тәкъдим иттеләр. Ләкин без аларга, хәрбиләр ике тапкыр присяга кабул итми, дип әйттек. Борын-борыннан рус армиясендә бер тапкыр кабул ителгән присягадан баш тарту хыянәт дип саналган. Ул вакытта минем бөтен эшем җайлы бара иде: 1992 елда Гагарин исемендәге Хәрби һава академиясе тыңлаучысы булдым, аны тәмамлагач, 1995 елда мине вертолет эскадрильясы командиры урынбасары итеп Буденновскига җибәрделәр».

1995–1996 елларда, аннары 1999–2000 елларда подполковник Рафик Ихсанов Төньяк Кавказ төбәгендә сугышчан бурычлар үти. Мәсәлән, 1996 елның гыйнварында Кизлярда һәм Первомайскоеда тотыкларны азат итүдә катнаша.

Яңа хезмәт урынына килүгә үк Ихсанов сугышчан һәм очу әзерлеген оештырып җибәрә. Ягулык һәм запас частьлар җитешмәсә дә, Рафик Рәшит улы кыска срокларда яшь вертолетчыларга «канат куя» ала. Ихсанов кул астындагылар сугышка сәләтлелекне һәм очу осталыгын тикшерүне уку полигонында түгел, әә Дагстан һәм Чечня күгендә үтәләр. Вертолетчылар боевиклар тупланган урыннарга ут ача, һавада разведка алып бара, разведка төркемнәрен төшерә һәм эвакуацияли.

1999 елның 13 декабрендә Чечня Республикасының ул чакта боевиклар контрольлегендә булган территориясендә – Аргун тарлавыгы тирәсендә бәреп төшерелгән штурмлаучы «Су-25» очучысы парашют белән сикерә. Аңа ярдәмгә бортында десантчылар булган эзләү-коткаруны тәэмин итүче вертолет оча. Ләкин вакыйга булган урынга килеп җитәрәк бу машинаны да боевиклар атып сафтан чыгаралар, һәм ул төшеп утырырга мәҗбүр була. Бәреп төшерелгән экипажны һәм десантчыларны коткару өчен вертолетлар төркеме китә, алар арасында Ихсанов вертолеты да була. Боевикларның давылдай уты астында алар кешеләрне коткару өчен мөмкин булганның барысын да эшлиләр.

2000 елның 18 февралендә Рафик Рәшит улы Дай авылы тирәсенә төшүче һава десантын каплап тора торган ике вертолет белән командалык итә. Боевиклар десантка һөҗүм ясарга тырышканда, Ихсанов өч ут ноктасын юкка чыгара. Вертолетчыларның кыю һәм тәвәккәл гамәлләре аркасында, десант биеклекне аз югалтулар белән генә ала. Десантны төшергәннән соң эскадрилья командиры икенче машина артында кара төтен күреп ала. Ул очучыларга януы вертолетны тиз арада ташлап китәргә боера, ә үзе бандитларның көчле уты астында төшеп утыра һәм икенче машина экипажын үз бортына ала. Сугышчан бурычны уңышлы үтәгән һәм пилотларны коткарганда шәп маневр ясаганы өчен командование Р.Р.Ихсановны Герой исеменә тәкъдим итә.

Төньяк Кавказ төбәгендә сугышчан бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2000 елның 21 апрелендәге Указы нигезендә

казском регионе, присвоено звание Героя России с вручением медали «Золотая Звезда».

Когда командир полка перед строем объявил о присвоении Ихсанову звания Героя России, он в ответном слове сказал, что эту награду считает общей для всей его эскадрильи вертолетов Ми-8 и Ми-24.

С 2001 года Ихсанов Р.Р.– командир вертолетного полка в Забайкалье, в Сибирском военном округе. Ему было поручено передислоцировать полк с одной базы на другую. Потребовалось немало усилий, чтобы в установленные сроки осуществить перебазирование, а затем обеспечить все условия для боевой учебы, а также нормальной жизни личного состава полка и членов их семей.

После Забайкалья Рифкат Рашитович несколько лет служил в системе главного командования ВВС на должности начальника группы. С 2004 года живет с семьей в Москве, работает заместителем генерального директора федерального агентства по правовой защите результатов интеллектуальной деятельности военного, специального и двойного назначения при Минюсте России. На общественных началах является вице-президентом Фонда поддержки Героев Советского Союза и Героев России. С 2006 года полковник Ихсанов Рафик Рашитович находится в запасе.

вертолет полкы командиры урынбасары подполковник Ихсанов Рафик Рәшит улына Россия Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Полк командиры Ихсановка Россия Герое исеме бирелү турында строй алдында игълан иткәч, җавап сүзендә ул бу бүләкне «Ми-8» һәм «Ми-24» вертолетлары эскадрильясы неке дип санавын әйтә.

2001 елдан Р.Р.Ихсанов – Байкал артында, Себер хәрби округында вертолет полкы командиры. Аңа полкын бер базадан икенчесенә күчереп урнаштырырга кушылган була. Күченүне куелган срокларда башкару, ә аннары хәрби өйрәнүләр өчен, полктагы солдат һәм офицерларның, аларның гаилә әгъзаларының нормаль яшәве өчен бөтен шартларны тудыруга шактый көч түгәргә туры килә.

Байкал артыннан соң Рафик Рәшит улы берничә ел төркем начальнигы вазыйфасында ХһК баш командованиесе системасында хезмәт итә. 2004 елдан башлап гаиләсе белән Мәскәүдә яши, Россия Юстиция министрлыгы каршындагы хәрби, махсус билгеләнештәге интеллектуаль эшчәнлек нәтиҗәләрен хокукый яклау федераль агентлыгының генераль директоры урынбасары булып эшли. Советлар Союзы Геройларына һәм Россия Геройларына ярдәм фонды вице-президенты да булып тора. 2006 елдан полковник Ихсанов Рафик Рәшит улы запаска чыга.

КАЧКОВСКИЙ Сергей Владиславович

Родился 5 октября 1968 года в селе Молога Белгород-Днестровского района Одесской области Украинской ССР в семье рабочих. Окончил Затишанскую среднюю школу в 1985 году и в том же году поступил в Казанское высшее командное танковое училище, которое окончил в 1989 году.

Воинскую службу молодой офицер начал в Ленинградском военном округе в должности командира танкового взвода. Вскоре его назначили командиром танковой роты, а затем заместителем командира – начальником штаба отдельного танкового батальона.

С декабря 1994 года Сергей в составе 133-го отдельного танкового батальона 45-й гвардейской мотострелковой дивизии Ленинградского военного округа участвовал в боевых действиях в Чеченской Республике. С 31 декабря 1994 года принимал участие в штурме Грозного. В самых тяжелых боях в первых числах января 1995 года рота капитана Качковского была на острие атак. Его танковые экипажи наносили тяжелые потери дудаевским боевикам, находясь на самых опасных участках, поддерживая подразделения мотострелков. В одном из боев капитан Качковский был тяжело ранен.

За мужество и героизм, проявленные при выполнении специального задания, указом Президента РФ от 6 марта 1995 года капитану Качковскому Сергею Владиславовичу присвоено звание Героя Российской Федерации.

После излечения Сергей Владиславович продолжил службу. Он поступил в Военную академию бронетанковых войск имени Малиновского в 1998 году, а когда пришло время уйти в запас, ему предложили возглавить военкомат города Санкт-Петербурга.

Но вернемся к сослуживцам Качковского. В 1994 году 133-й танковый батальон и 129-й гвардейский мотострелковый полк были направлены на Кавказ в качестве миротворческих сил. Никто не мог тогда предполагать, чем обернется эта командировка. У многих из боевых друзей и сослуживцев Сергея Качковского оборвались там молодые жизни. С тех пор те, кто остался жив, свято хранят память об ушедших. 13 декабря для них – день особый: ежегодно в этот день они встречаются, вспоминают поименно безвременно ушедших из жизни.

Среди собравшихся обязательно присутствует и Герой России полковник Сергей Качковский, который был командиром танковой роты в 133-м отдельном танковом батальоне.

– Когда встречаюсь 13 декабря с сослуживцами, испытываю смешанные чувства, – говорит Сергей Владиславович. – С одной стороны, чувство скорби по тем, кого с нами сегодня нет, с другой – чувство огромной радости от встречи с оставшимися в живых, от возможности обнять их, обменяться крепкими рукопожатиями…

– Я безмерно горжусь тем, что мне довелось оказаться рядом с такими стойкими ребятами в неимоверно тяжелые минуты боевой жизни, – добавляет к этим словам нынешний командир 138-й мотострелковой бригады гвардии полковник Алибек Асланбеков, бывший в ту пору командиром мотострелкового батальона.

1968 елның 5 октябрендә Украина ССРның Одесса өлкәсе Белгород-Днестр районы Молога авылында эшчеләр гаиләсендә туа. 1985 елда Затишан урта мәктәбен тәмамлый һәм шул ук елны Казан югары командa танк училищесына укырга керә. Аны 1989 елда тәмамлый.

Яшь офицер хәрби хезмәтен Ленинград хәрби округында танк взводы командиры вазыйфасында башлап җибәрә. Тиздән аны танк ротасы командиры, ә аннары махсус танк батальоны командиры урынбасары – штаб начальнигы итеп билгелиләр.

1994 елның декабреннән Сергей Ленинград хәрби округының 45 нче гвардия мотоукчылар дивизиясе 133 нче махсус танк батальоны составында Чечня Республикасындагы хәрби хәрәкәтләрдә катнаша. 1994 елның 31 декабреннән Грозныйны штурмлауда катнаша. 1995 елның гыйнвар башларындагы иң авыр сугышларда капитан Качковский ротасы һөҗүмнең үзәгендә була. Аның танк экипажлары, иң куркыныч участокларда торган килеш, мотоукчылар подразделениеләренә булышып, дудаевчы боевикларны авыр югалтуларга дучар итәләр. Сугышларның берсендә капитан Качковский каты яралана.

Махсус заданиены үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1995 елның 6 мартындагы Указы нигезендә капитан Качковский Сергей Владиславовичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә.

Терелгәннән соң Сергей Владиславович хезмәтен дәвам иттерә. Ул Малиновский исемендәге Бронетанк гаскәрләре хәрби академиясенә 1998 елда керә, ә запаска чыгар вакыты җиткәч, аңа Санкт-Петербург шәһәренең хәрби комиссариатын җитәкләргә тәкъдим итәләр.

Качковскийның хезмәттәшләренә әйләнеп кайтсак, 1994 елда 133 нче танк батальоны һәм 129 нчы гвардия мотоукчылар полкы тынычлык урнаштыручы көчләр сыйфатында Кавказга җибәреләләр. Бу командировканың ахыры ничек буласын ул чакта беркем дә фаразлый алмый. Сергей Качковскийның сугышчан дуслары һәм хезмәттәшләреннән күбесенең анда яшь гомерләре өзелә. Шуннан бирле исән калганнары үлгәннәр истәлеген изге итеп саклый. Алар өчен 13 декабрь – аерым көн: ел саен шушы көнне алар очрашалар, дөньядан вакытсыз киткәннәрнең һәрберсен исемләп искә төшерәләр.

Җыелганнар арасында 133 нче махсус танк батальонында танк ротасы командиры булган Россия Герое полковник Сергей Качковский булмый калмый.

– 13 декабрьдә хезмәттәшләрем белән очрашканда, катнаш хисләр кичерәм, – дип сөйли Сергей Владиславович. – Бер яктан, бүген безнең янәшәбездә булмаган кешеләр өчен хәсрәтләнү, икенче яктан исән калганнар белән очрашу, аларны кочаклау мөмкинлеге, нык итеп кул кысышудан туган бик зур шатлык хисе...

– Сугыштагы тормышның гаять авыр минутларында шундый нык егетләр белән янәшәдә булырга туры килүгә чиксез горурланам, – дип өсти ул чакта мотоукчылар батальоны командиры булган, хәзер 138 нче мотоукчылар бригадасы командиры – гвардия полковнигы Алибәк Асланбәков.

КЛУПОВ Рустем Максович

Родился в 27 октября 1963 года в Баку, в семье военнослужащего. Окончив среднюю школу, поступил в Ташкентское высшее общевойсковое командное училище, которое окончил в 1985 году. Военную службу Рустем начинал в разведывательном батальоне прославленной Кантемировской дивизии Московского военного округа, в дальнейшем служил в Туркестанском военном округе, откуда направлялся командованием для выполнения боевых задач на территорию Афганистана. После начала вывода Ограниченного контингента советских войск из ДРА продолжил службу в 70-м мотострелковом полку в Грозном, затем в 245-м мотострелковом полку в городе Магдебурге ГДР.

В октябре 1992 года Клупов был назначен командиром мотострелковой роты 131-й отдельной мотострелковой бригады Северо-Кавказского военного округа в Майкопе. В период с ноября 1992 года по май 1993-го капитан Клупов в составе своей части участвовал в прекращении Осетино-Ингушского вооруженного конфликта. С декабря 1994 года участвовал в контртеррористической операции (первой военной кампании) на территории Чеченской Республики. В многочисленных боевых столкновениях с бандформированиями не раз проявил мужество и отвагу.

При вступлении российских войск в Грозный 31 декабря 1994 года капитан Клупов во главе головной походной заставы обеспечивал продвижение мотострелковой бригады к железнодорожному вокзалу. Его подразделение стремительным броском захватило мост через реку Нефтянку и тем самым обеспечило выдвижение бригады в центр Грозного. Поначалу все шло достаточно успешно. При подходе к вокзалу удалось уничтожить группу боевиков из 8 человек, а при разведке местности вокруг вокзала еще две группы из 20 дудаевцев.

Никто из федералов не ожидал тогда, что боевики окажут столь яростное сопротивление. Хорошо вооруженные и обученные дудаевские бандформирования, основательно укрепившись на заранее подготовленных позициях, часто контратаковали федеральные войска.

Вечером 31 декабря капитан Клупов получил приказ возглавить 1-й мотострелковый батальон вместо выбывшего по ранению его командира. В ходе ожесточенного боя в окружении он организовал круговую оборону, был контужен, но оставался в строю. Теснимая боевиками бригада несла потери личного состава и боевой техники. С группой прикрытия Рустем прорвался в район товарной станции. Там оборонялись разрозненные группы солдат 81-го мотострелкового полка из Самары. Собрав под свое командование все эти группы, капитан направил их вторично на прорыв из окружения, а сам с двумя бойцами остался прикрывать отход. В ночь на 2 января 1995 года, выполнив задачу, вышел в расположение своих частей.

В центре Грозного, по сути дела попавшие в ловушку, оборонялись мотострелковые части. Как знающему обстановку капитану Клупову было вновь приказано вывести из западни сражающихся бойцов. Вернувшись в зону наиболее тяжелых боев, Рустем собрал боевую группу из бойцов 131-й мотострелковой бригады и 81-го мотострелкового полка с остатками техники и с боем, прорвав заслон боевиков, вывел их из окружения. Сам при этом получил ранения, вследствие чего был отправлен в военный госпиталь Ростова-на-Дону.

В ходе тяжелых и кровопролитных боев на территории Чечни с 31 декабря 1994-го по 2 января 1995 года силами и средствами своего подразделения Рустем Клупов уничтожил 3 танка, несколько орудий, 2 БТР, 12 огневых точек и около 60 боевиков, при этом лично уничтожил 1 танк, 5 огневых точек и 9 боевиков.

В 1995 году Рустема Максовича назначили начальником разведки 131-й отдельной мотострелковой бригады Северо-Кавказского военного округа. А с февраля 1996 года подразделения 131-й Майкопской бригады вновь в зоне боевых действий в составе войсковой маневренной группы Объединенного командования федеральных войск в Чечне. Руководя разведкой бригады, Клупов вновь командовал одним из разведывательных дозоров. Практически постоянно действуя на территории, контролируемой бандами боевиков, разведывательные подразделения под руководством майора Клупова провели немало разведывательных операций и специальных мероприятий. Наиболее значимыми из них стали:

– разгром крупной международной банды иностранных наемников с позывным «Горец» и уничтожение большей части ее членов, способствовавшее общему разгрому группировки сепаратистов в Ножай-Юртовском районе;

– дерзкий и внезапный захват господствующих высот над населенным пунктом Ведено;

1963 елның 27 октябрендә Бакуда хәрби хезмәткәр гаиләсендә туа. Урта мәктәпне тәмамлагач, Ташкент югары гомуми гаскәрләр команда училищесына укырга кереп, аны 1985 елда тәмамлый. Хәрби хезмәтен Рөстәм Мәскәү хәрби округының танылган Кантемир дивизиясендәге разведка батальонында башлап җибәрә. Аннан соң Төркестан хәрби округында хезмәт итә. Шуннан хәрби бурычларны үтәү өчен командование тарафыннан Әфганстан территориясенә җибәрелә. Совет гаскәрләренең чикләнгән контингенты ӘДРдан чыгарыла башлагач, хезмәтен Грозныйдагы 70 нче мотоукчылар полкында, аннары ГДРдагы Магдебург шәһәрендә 245 нче мотоукчылар полкында дәвам иттерә.

1992 елның октябрендә Клупов Майкоптагы Төньяк Кавказ хәрби округының 131 нче махсус мотоукчылар бригадасы мотоукчылар ротасы командиры итеп билгеләнә. 1992 елның ноябреннән 1993 елның маена кадәрге чорда капитан Клупов үз часте составында Осетин-Ингуш коралы бәрелешен туктатуда катнаша. 1994 елдан башлап Чечня Республикасы территориясендә террорчылыкка каршы операциядә (беренче хәрби кампания) катнаша. Күп тапкырлар бандформированиеләр белән бәрелешләрдә батырлыклар күрсәтә.

1994 елның 31 декабрендә Россия гаскәрләре Грозныйга кергәндә, баш поход заставасын җитәкләп, капитан Клупов мотоукчылар бригадасының тимер юл вокзалына таба хәрәкәтен тәэмин итә. Аның подразделениесе җитез генә ыргылыш ясап, Нефтянка елгасы ашап салынган күперне ала һәм бригаданың Грозный үртасына барып чыгуын тәэмин итә. Баштарак эшләре ярыйсы гына уңышлы бара. Вокзалга килеп җитәрәк сигез кешелек боевиклар төркемен, ә вокзал тирәсендәге урыннарга разведка ясаганда, егерме дудаевчыдан торган тагын ике төркемне юк итү насыйп була.

Боевиклар шулкадәр көчле каршылык күрсәтер дип федералларның берсе дә көтмәгән була. Әйбәт коралланган һәм өйрәтелгән бандформированиеләр, алдан ук әзерләп куелган позицияләренә ныклап урнашып, федераль гаскәрләргә еш һөҗүм итәләр.

31 декабрь кичендә капитан Клупов 1 нче мотоукчылар батальонын җитәкләргә дигән боерык ала (аның командиры яраланган була). Чолганышта килеш рәхимсез сугыш барышында ул түгәрәк оборона оештыра, контузия ала, ләкин стройда кала. Боевиклар кысрыклап килгән бригада личный составын һәм сугышчан техникасын күп югалта. Каплау төркеме белән бергә Рөстәм товар станциясе районына бәреп чыга. Анда Самарадан килгән 81 нче мотоукчылар полкының таркалган төркемнәре оборона тота. Ул төркемнәрнең барысын да үз командалыгына җыеп, капитан икенче мәртәбә аларны камалышны өзәргә җибәрә, ә үзе ике сугышчы белән чигенүне капларга кала. 1995 елның 2 гыйнварына каршы төндә, бурычны үтәп, үз частьлары урнашкан җиргә килеп чыга.

Грозный үртасында тозакка эләккән мотоукчылар частьлары оборона тота. Вәзгыятьне белгән капитан Клуповка тагын сугышучы солдатларны капкыннан алып чыгарга боерык бирелә. Аеруча авыр сугышлар зонасына әйләнеп килгәч, Рөстәм 131 нче мотоукчылар бригадасы һәм 81 нче мотоукчылар полкы сугышчыларыннан төркем оештырып, калган техника белән сугыша-сугыша боевиклар киртәсен ерып, төркемне камалыштан алып чыга. Шул чакта үзе яралана, шуның аркасында Ростов-Дон хәрби госпитальгә җибәрелә.

1994 елның 31 декабреннән алып 1995 елның 2 гыйнварына кадәр Чечня территориясендәге авыр һәм канкойгыч сугышларда үз подразделениесе көче белән Рөстәм Клупов өч танк, берничә орудие, ике БТР, 12 ут ноктасы һәм 60ка якын боевикны юк итә, шул исәптән шәхсән үзе бер танкны, биш ут ноктасын һәм 9 боевикны сафтан чыгара.

1995 елда Рөстәм Макс улын Төньяк Кавказ хәрби округының 131 нче махсус мотоукчылар бригадасына разведка начальнигы итеп билгелиләр. Ә 1996 елның февраленнән 131 Майкоп бригадасы подразделениеләре – Чечнядагы Федераль гаскәрләрнең берләшкән командованиесе маневр группасы составында кабат сугыш хәрәкәтләре зонасында бригаданың разведкасына җитәкчелек итеп, Клупов разведка ясаучы дозорларның берсенә шәхсән үзе командалык итә. Даими рәвештә боевиклар бандалары кулындагы территориядә хәрәкәт итеп, майор Клупов җитәкчелегендәге разведка подразделениеләре шактый операцияләр һәм махсус чаралар үткәрә. Аларның аеруча әһәмиятлеләре:

- чит ил наемникларының «Горец» позывнойлы бик зур халыкара бандасын тар-мар итү һәм аның күп әгъзаларын юкка чыгару (бу Ножай-Юрт районындагы сепаратистлар төркемен тар-мар итәргә булыша);

– уничтожение большого склада (перевалочного схрона) с материально-техническим имуществом на границе с Грузией;

– вскрытие оборонительных рубежей в укрепленных районах Гойское, Старый Ачхой, Бамут.

В итоге за 1996 год разведкой бригады было захвачено восемь «языков», проведено большое количество успешных засад и налетов, в которых разведчики уничтожили несколько автомобилей противника, захватили танк и БМП, уничтожили большое количество боевиков, в том числе много наемников из Афганистана и арабских стран. При этом потери разведподразделений бригады до перемирия в сентябре 1996 года составили 16 раненых солдат и офицеров.

За проявленное мужество и героизм при выполнении специального задания указом Президента РФ от 12 сентября 1996 года майору Клупову Рустему Максовичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

В 2000 году Рустем Максович окончил 2-й факультет (факультет родов войск и специальных войск) Общевойсковой академии Вооруженных Сил РФ и продолжил службу на Северном Кавказе. В этот период он участвовал в миротворческих операциях по поддержанию мира на территории Абхазии и Южной Осетии.

Не обошла Клупова стороной и вторая чеченская война. Будучи заместителем начальника разведки 58-й армии, он лично руководил проведением нескольких самостоятельных разведывательно-боевых операций против боевиков на чеченско-грузинской границе и в юго-западной части Чечни.

С 2002 по 2003 год Рустем Максович служил в Воронеже начальником разведки 20-й гвардейской общевойсковой армии, а с 2003 года – заместителем начальника разведки штаба Московского военного округа.

В 2006 году он окончил Академию Генштаба и был назначен на должность начальника кафедры Общевойсковой академии ВС РФ. С середины 2007-го по май 2009 года он начальник службы разведки Главного штаба Сухопутных войск. В августе 2008 года участвовал в операции российских войск по принуждению Грузии к миру на территории Южной Осетии.

В период с 2009-го по 2011 год работал советником-консультантом по оперативно-стратегической разведке Вооруженных сил Алжира.

В настоящее время Рустем Максович Клупов живет в Москве.

– Ведено авылы өстендәге биеклекләрне кыю һәм кәтмәгәндә басып алу;

– Грузия белән чиктә матди-техник мөлкәтле зур складны юк итү;

– яхшы ныгытылган Гойское, Иске Ачхой, Бамут районнарында саклану чикләрен ачу.

Нәтиҗәдә 1996 ел эчендә бригада разведкасы сигез «тел» ала, күп санлы уңышлы засадалар һәм һөҗүмнәр оештыра. Бу вакытта разведчиклар дошманның берничә автомобилен юк итә, танк һәм БМПны үзләренә ала, күп боевикларны, шул исәптән Әфганстаннан һәм гарәп илләреннән килгән наемникларны да үтерә. Ә бригаданың разведка подразделениеләрендә 1996 елның сентябрендәге солыхка кадәр югалтулары – 16 яралы солдат һәм офицерлар.

Махсус заданиене үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1996 елның 12 сентябрендәге Указы нигезендә майор Клупов Рөстәм Макс улына Россия Федерациясе Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

2000 елда Рөстәм Макс улы РФ Кораллы Көчләренең Гомуми гаскәрләр академиясе 2 нче факультетын (гаскәрләр төрләре һәм махсус гаскәрләр факультеты) тәмамлый һәм хезмәтен Төньяк Кавказда дәвам иттерә. Бу чорда ул Абхазия һәм Төньяк Осетия территорияләрендә тынычлык саклау буенча операцияләрдә катнаша.

Клуповны икенче чечен сугышы да читләтеп үтми. 58 нче армиянең разведка начальнигы урынбасары буларак, чечен-грузин чигендә һәм Чечняның көньяк-көнчыгыш өлешендә боевикларга каршы берничә мөстәкыйль разведка-тикшерү операциясенә шәхсән үзе җитәкчелек итә.

2002 елдан 2003 елга кадәр Рөстәм Макс улы Воронежда 20 нче гвардия гомуми гаскәрләр армиясендә разведка начальнигы, ә 2003 елдан Мәскәү хәрби округы штабының разведка начальнигы урынбасары булып хезмәт итә.

2006 елда ул Генштаб академиясен тәмамлый һәм РФ Эчке көчләр Гомуми гаскәрләр академиясе кафедрасы начальнигы вазыйфасына билгеләнә. 2007 ел уртасыннан алып 2009 елның маена кадәр ул – Коры җир гаскәрләренең Баш штабы разведка хезмәте начальнигы. 2008 елның августында Көньяк Осетия территориясендә Грузияне солыхка мәҗбүр итү буенча Россия гаскәрләре операциясендә катнаша.

2009 елдан 2011 елга кадәрге чорда Алжир Кораллы көчләрендә оператив-стратегик разведка буенча киңәшче-консультант булып эшли.

Хәзерге вакытта Рөстәм Макс улы Клупов Мәскәүдә яши.

КОЗИН Алексей Владимирович

Очерк о нем написан при непосредственном участии его мамы Ларисы Александровны и его преподавателя по училищу полковника Уткина Василия Евгеньевича.

...Двадцать лет уже как нет Советского Союза, а боль, страдания, горечь в сердцах миллионов простых людей, вызванные его развалом-распадом, до сих пор дают о себе знать. В силу многих причин, исследовать которые будет еще не одно поколение историков, распалась великая держава, и с ее распадом прокатилась волна этнических конфликтов – карабахский, осетино-ингушский, грузино-осетинский, грузино-абхазский... С 1994 года началось наведение федеральной властью конституционного порядка в мятежной Чечне, где к власти пришли сепаратисты.

Две чеченские войны пополнили ряды ветеранов боевых действий, состоявших из «афганцев», уже «чеченцами». Между этими войнами – афганской и чеченскими – много общего: моджахеды, их финансирование арабскими ваххабитами, горный и партизанский характер войн, торговля оружием и наркотиками... В чеченских дополнительно замешены бизнес на нефти, массовое похищение и торговля людьми.

Наш рассказ – о молодом парне, погибшем в далеком Дагестане...

Аның турында очерк әнисе Лариса Александровна һәм училищедагы укытучысы полковник Уткин Василий Евгеньевич катнашында язылды.

...Советлар Союзы беткәнгә инде егерме ел, шулай да аның таркалуына бәйле сызланулар, газаплар миллионлаган гади кешеләрнең йөрәкләрендә һаман да үзен сиздереп тора. Бөек держава күп төрле сәбәпләр аркасында җимерелде (ул сәбәпләрне әллә ничә буын тарихчылары тикшерер әле). Җимерелү белән этник конфликтлар дулкыны башланып китте: карабах, осетин-ингуш, грузин-осетин, грузин-абхаз... 1994 елдан федераль хакимиятләр тарафыннан властька сепаратистлар килгән Чечняда конституциячел тәртип урнаштыру башланды.

Ике чечен сугышы «әфганчы»лардан торган сугыш ветераннары рәтен «чечен»нар белән тулыландырды. Бу ике – әфган һәм чечен сугышлары арасында уртаклыклар күп: мөҗәһитләр, аларны гарәп ваһһабчылары финанслау, сугышларның тауларда һәм партизанлы булуы, корал һәм наркотиклар белән сәүдә итү өчен чечен сугышларында нефть бизнесы, кешеләрне урлау һәм сату да бар әле.

Хикәябез ерак Дагстанда һәлак булган яшь егет турында...

Гаиләдә ул бик көтеп алынган бала була. Алланың рәхмәте белән бик авыр туган һәм шуның аркасында чир-

Ребенок в семье был долгожданный, выстраданный. Бог сжалился над родителями, и сын, трудно родившийся и слабый оттого, благодаря врачам ГИДУВа выжил.

Родился Алеша 28 мая 1976 года в Казани. С первого его крика мама посвятила ему всю себя. Едва начал ходить и говорить, научила его читать. Малыш не пропускал ни одной сказки, а когда подрос и стал подростком, увлекся документалистикой Андре Моруа, философскими трактатами и наконец военно-мемуарной литературой. Алексея преимущественно интересовали почему-то книги и фильмы про военных.

Впрочем, объяснить это можно тем, что защитниками Родины были дед Алексея по матери, Иван Трофимович, который дрался с японцами за Порт-Артур, участвовал в Первой мировой и Гражданской войнах и даже в белофинской. Другой дед, по отцу, Александр Захарович, прошел всю Великую Отечественную войну, вернулся с фронта в звании старшего лейтенанта с боевыми орденами и медалями.

В семейном архиве, бережно хранимом Ларисой Александровной, есть сочинение второклассника Алеши Козина. Учительница раздала ребятам адреса солдат-срочников и попросила их написать им поздравления по случаю Дня Советской Армии и Военно-Морского Флота. Вот строки этого незатейливого, но искреннего мальчишечьего поздравления:

«Здравствуй, мой старший друг-солдат! Я поздравляю тебя с Днем Советской Армии и Военно-Морского Флота. Желаю тебе хорошей службы. Кто ты – летчик, танкист или просто солдат? Это не столь важно. Важно, что ты защитник нашей Родины – большой страны. Пишет тебе Алеша Козин, ученик 2-го класса школы № 7 Казани. Дорогой друг, я буду ждать от тебя ответа».

ле булган бала, ГИДУВ табиблары тырышлыгы аркасында гына исән калган.

Алеша 1976 елның 28 маенда Казанда туа. Беренче тавыш биргән мизгеленнән үк әнисе аңа үзен тулысынча багышлый. Йөри һәм сөйләшә генә башлаганда ук аны укырга өйрәтә. Сабый бер генә әкиятне дә калдырмыйча укып бара. Яшүсмер булып җитешкәч, Андре Моруа документалистикасы, фәлсәфи трактатлар һәм хәрби мемуарлар белән мавыгып китә. Хәрбиләр турындагы китаплар һәм фильмнарга Алексей аеруча өстенлек бирә.

Хәер, моны шуның белән аңлатып буладыр: Алексейның әнисе ягыннан бабасы Иван Трофимович, японнар белән Порт-Артур шәһәре өчен сугышкан, Беренче Бөтендөнья һәм Гражданнар сугышларында һәм хәтта акфиннарга каршы сугышта да катнашкан. Икенче бабасы, әтисе ягыннан – Александр Захарович Бөек Ватан сугышын башыннан ахырына кадәр узган, фронттан өлкән лейтенант булып, сугышчан орденнар һәм медальләр алып кайткан.

Лариса Александровна кадерләп саклаган гаилә архивында икенче сыйныф укучысы Алеша Козинның иншасы бар. Укытучы апалары балаларга армиядә хезмәт итүче солдатларның адресларын бирә һәм Совет Армиясе һәм Хәрби-диңгез флоты көне уңаеннан аларга котлау язарга куша. Гади генә, ләкин ихластан язылган котлауда менә шундый юллар бар:

«Исәнме, өлкән дустым-солдат! Мин сине Совет Армиясе һәм Хәрби-диңгез флоты көне белән котлыйм. Синең яхшы хезмәт итүеңне телим. Кем син – очучымы, танкистмы, гади солдатмы? Бу ул кадәр үк мөһим түгел. Безнең Ватаныбызның – зур илебезнең яклаучысы булуың мөһим. Сиңа хатны Казанның 7 нче мәктәбе 2 нче сыйныф укучысы Алеша Козин яза. Кадерле дустым, мин синнән җавап көтәм».

Алеше было десять лет, когда родители развелись. Он как мог переживал за маму, но лишь с возрастом понял во всей полноте, как нелегко пришлось матери, пока он прочно не встал на ноги. После девятого класса юноша поступил в авиационный техникум. Мама, окончившая в свое время Казанский авиационный институт, не могла нарадоваться тому, что сын пошел по ее стопам и свяжет свою судьбу с инженерной профессией. Но по окончании техникума в 1994 году Алексей объявил матери, что твердо решил стать военным, и подал заявление в Казанское высшее танковое командное училище.

Учился он хорошо. У Алексея было много увлечений: книги, спорт, музыка. Много времени проводил в спортзале, стал кандидатом в мастера спорта по рукопашному бою. По характеру Козин был лидером: энергичным, трудолюбивым. К его мнению прислушивались многие сослуживцы. Как одному из активных курсантов ему присвоили звание сержанта и назначили заместителем командира взвода.

В день выпуска из училища Лариса Александровна чувствовала себя самой счастливой мамой на свете. Сын – высокий, стройный, широкоплечий офицер-красавец. Она приучила его не пасовать перед трудностями, помогала закалять волю, воспитывала в нем трудолюбие, чувство ответственности за слова и поступки. Надев офицерские погоны, Алексей дал себе слово, что у матери не будет причин краснеть за него.

О лейтенанте Козине рассказывает его однокашник по училищу Павел Харитонов: « Алексей не пил, не курил, был романтиком. Характер имел твердый, уровновешенный. Техникой владел уверенно, изучал танк с увлечением. На него всегда можно было положиться. Если даст обещание – обязательно выполнит».

Была возможность у Алексея остаться в Казани, но он наотрез отказался от нее, сказал, что свою дорогу настоящий мужчина выбирает сам. И выбрал, подав вместе с группой сослуживцев рапорт о назначении его во Внутренние войска МВД, в Северо-Кавказский округ.

В пути следования к месту назначения в поезде говорили о предстоящей службе, прикидывали, кто с кем хотел вместе служить в одной роте. А потом Алексей пел под гитару полюбившиеся друзьям песни.

Встретили молодых офицеров командир полка полковник Владимир Докторевич и командир роты Эдуард Панев. Последний тоже окончил Казанское танковое, так что в коллективе сразу же сложились нормальные рабочие отношения.

Командир роты расставил танки по заставам. Утром 5 сентября подразделение под командованием лейтенанта Козина ушло на боевое задание в Новолакском районе. Во время выдвижения у села Дучи колонна была обстреляна боевиками и приняла бой.

Танк капитана Панева занял оборону в сотне метров от населенного пункта и открыл огонь по местам скопления боевиков. Козин объехал Новолакское с другой стороны и тоже открыл огонь. Боевиков было гораздо больше, чем предполагалось. Вскоре танк Панева был подбит, а его экипаж пополнил число раненых. В этой ситуации надежда была только на Козина.

Алешага 10 яшь вакытта әти-әнисе аерылыша. Ул әнисе өчен бик борчыла, ләкин үсә төшкәч кенә, аны аякка бастыруның әнисенә ничек авыр булганлыгын тулысынча аңлый. Тугызынчы сыйныфтан соң яшүсмер авиация техникумына укырга керә. Үзе дә кайчандыр Казан авиация институтын тәмамлаган әнисе улының аның эзеннән китүенә һәм язмышын инженер һөнәре белән бәйләвенә сөенеп туя алмый. Ләкин 1994 елда техникумны тәмамлагач, Алексей хәрби кеше булырга карар итүе турында әйтә, һәм Казан югары танк команда училищесына гариза бирә.

Ул яхшы укый. Алексейның мавыгулары күп була: китаплар, спорт, музыка. Күп вакытын спортзалда үткәрә, кул сугышы буенча спорт мастерлыгына кандидат була. Энергияле, хезмәт сөючән Козинда әйдәман холкы була. Аның фикеренә күп иптәшләре колак сала. Актив курсантларның берсе буларак, аңа сержант званиесе биреп, взвод командиры урынбасары итеп билгеләп куялар.

Алексей училищены тәмамлаган көнне Лариса Александровна үзен дөньядагы иң бәхетле ана итеп хис итә. Улы – чибәр, озын буйлы, зифа гәүдәле, киң җилкәле офицер. Ул аны авырлыклар алдында каушап калмаска, ихтыяр көчен чыныктырырга өйрәткән, аңарда хезмәт сөючәнлек, үз сүзләре һәм гамәлләре өчен җаваплылык хисе тәрбияләгән иде бит. Офицер погоннары таккач, Алексей үз-үзенә әнисе йөзенә кызыллык китермәскә сүз бирә.

Лейтенант Козин турында училищеда бергә укыган иптәше Павел Харитонов сөйли: «Алексей аракы эчмәде, тәмәке тартмады, романтик иде. Холкы нык, тотрыклы. Техниканы яхшы белә, танкны бик тырышып өйрәнде. Аңа һәрвакыт таянырга мөмкин иде. Вәгъдә бирдеме – һичшиксез үтәде».

Алексейның Казанда калу мөмкинлеге дә була, ләкин ул аннан кискен рәвештә баш тарта, чын ир кеше үз юлын үзе сайлый, дип әйтә. һәм сайлый да: бер төркем хезмәттәшләре белән бергә Төньяк Кавказ округына ЭЭМ Эчке гаскәрләренә билгеләүләрен сорап рапорт яза.

Умело используя складки местности, меняя огневые позиции, экипаж Т-72 наносил ощутимый урон противнику. Огнем пушки наводчик орудия рядовой Сергей Герасимов и заряжающий рядовой Константин Герасименко уничтожили группу боевиков, укрывавшихся в лесном массиве. В сторону машины Козина летели РПГешные гранаты, но экипажу удавалось спасти машину от прямых попаданий. И только когда боевики произвели пуск противотанковой управляемой ракеты (ПТУР), танк Козина содрогнулся от прямого попадания. По словам механика-водителя танка рядового Александра Калугина, ракета попала в башню. В это время Герасименко вел огонь из зенитного пулемета, взрывной волной ему обожгло лицо, Сергей Герасимов был ранен в обе ноги. Козин остался невредим.

Он приказал экипажу покинуть горящий танк. Взяв автомат, Алексей велел раненным солдатам отходить, а рядового Калугина отправил доложить о ситуации. Сам же остался прикрывать отход своих подчиненных. Когда закончились патроны, он взобрался на башню и открыл огонь из зенитного пулемета, давая возможность подоспевшим солдатам эвакуировать на БТРе раненых.

Из-за шквального огня боевиков подобраться к горящему танку бойцы не смогли. Однополчане лишь слышали, что стрельба зенитного пулемета прекратилась только тогда, когда то ли от огня, то ли от очередного попадания гранаты под броней стали рваться снаряды...

В течение пяти дней бандиты снайперским огнем срывали все попытки российских бойцов вынести лейтенанта с поля боя. Тело погибшего офицера-танкиста отыскали

Билгеләнгән урынына барганда, поездда киләчәк хезмәтләре турында фаразлыйлар, кемнең кем белән бер ротада хезмәт итәргә теләвен сөйләшәләр. Аннары Алексей иптәшләренә гитарада уйнап җырлар җырлый.

Яшь офицерларны полк командиры полковник Владимир Докторевич һәм рота командиры Эдуард Панев каршы ала. Рота командиры үзе дә Казан танк училищесын тәмамлаган, шуңа күрә коллективта баштан ук яхшы мөнәсәбәтләр урнаша.

Рота командиры танкларны заставаларга бүлә. 5 сентябрь иртәсендә лейтенант Козин командалыгындагы подразделение Новолак районына сугышчан заданиегә китә. Юлда барганда Дучи авылы янында колоннага боевиклар ут ача.

Капитан Панев танкы авылдан йөз метрлар читтәрәк оборонага урнаша. Боевиклар тупланган урыннарга төбәп ут ача. Козин Новолакны икенче яктан әйләнеп уза һәм шулай ук ата башлый. Боевиклар алар уйлаганга караганда күбрәк булып чыга. Озакламый Панев танкы сафтан чыгарыла, ә аның экипажы яралылар санын тулыландыра. Бу вәзгыятьтә өмет бары тик Козинда гына була.

Җирлектәге сырларны белеп файдаланып, ут позицияләрен алыштыра-алыштыра, «Т-72» экипажы дошманны шактый зур югалтуларга дучар итә. Пушка уты белән орудие төзәүчесе рядовой Сергей Герасимов һәм коручы рядовой Константин Герасименко урман эченә яшеренгән боевиклар төркемен юк итә. Козин машинасы ягына таба РПГ гранаталары оча, ләкин экипаж машинаны турыдан-туры тиюләрдән саклап кала ала. Боевиклар танкка каршы

после освобождения Новолака. Он лежал в траве неподалеку от места последнего боя. Рядом стоял его подбитый танк, склонив ствол пушки до земли, будто отдавая последние почести своему командиру. Танк отважного экипажа, как определили специалисты, восстановлению не подлежал.

«Герой России из Казани», – прощаясь с Алексеем, написали сослуживцы на цинке гроба. Хотя президентского указа еще не было. А потом, 12 ноября 1999 года, указ появился, в нем было сказано: «За мужество и героизм при исполнении воинского долга лейтенанту Козину Алексею Владимировичу присвоить звание Герой Российской Федерации (посмертно)».

...Как драгоценную реликвию хранит Лариса Александровна маленький томик Мусы Джалиля, любимого поэта сына. Она помнит: еще будучи курсантом, он никогда не расставался с этой книжкой в красном переплете. Не забыл положить ее Алексей в полевую сумку и перед своим последним боем.

Между зачитанными страничками со следами от материнских слез – закладка. Стихотворение «Другу»:

Не время меж рождением
и смертью –
Одно определяет
жизни срок.
Быть может, наша кровь,
что здесь прольется,
Прекрасного бессмертия
исток.
Мой друг, ведь наша жизнь –
одна лишь искра
Всей жизни Родины,
страны побед.
Пусть мы погаснем –
от бесстрашной смерти,
В отчизне нашей ярче вспыхнет свет.
И этой смертью
подтвердим мы верность,
О смелости узнает
вся страна.
Не этими ли чувствами
большими,
О друг мой,
наша молодость сильна?!

Часто перечитывает эти строки мама Героя. Чтобы утолить боль невосполнимой утраты. Сердцем постичь смысл героического поступка сына, который погиб рядом с горящим танком, прикрывая огнем боевых товарищей.

17 января 1999 года в кабинете министра внутренних дел Республики Татарстан Асгата Сафарова, в присутствии генералов из штаба округа и из Москвы, ей была вручена «Золотая Звезда» сына.

На городском доме, в школе № 7, в Казанском авиационном техникуме, в танковом училище и в воинской части близ Казачьего лагеря установлены мемориальные доски, открыты уголки и музеи, посвященные подвигу Алексея Козина. Он навечно зачислен в список воинской части.

идарә ителүче ракета (ПТУР) җибәргәч кенә Козинның танкы ракета тиюгә дерелдәп куя. Танкның механик-йөртүчесе рядовой Александр Калугин әйтүенчә, ракета башняга тия. Бу вакытта Герасименко зенит пулеметыннан атып торган була. Шартлау дулкыны аның битен яндыра, ике аягын яралый. Козин әлегә яраланмый кала.

Ул экипажына ут элгән танктан чыгарга боера. Автомат кулына алып, Алексей яралы солдатларга чигенергә куша, ә рядовой Калугинны вәзгыять турында хәбәр итәргә җибәрә. Ә үзе солдатларының чигенүен каплап торырга кала. Патроннары беткәч, ул башняга менә һәм зенит пулеметыннан ут ача, килеп өлгергән солдатларга яралыларны БТРга төяп алып китәргә мөмкинлек бирә.

Боевикларның көчле уты аркасында сугышчылар янып торган танк янына килеп җитә алмыйлар. Полкташлары, зенит пулеметының броня астында снарядлар шартлый башлагач кына атудан туктаганлыгын әйтәләр...

Биш көн буена бандитларның снайперлары, бертуктаусыз атып, лейтенантны сугыш кырыннан алып чыгарга ирек бирмиләр. Һәлак булган офицер-танкистның гәүдәсе Новолак азат ителгәннән соң гына эзләп табыла. Ул соңгы сугыш урыннан ерак түгел генә ята. Янында пушкасының көпшәсен аска игән җимерек танк тора, гүя ул үз командирына соңгы хөрмәтен күрсәтә. Тикшергәннән соң, белгечләр курку белмәс экипаж танкының төзәтеп булмастайлыгын әйтә.

Алексей белән хушлашканда, хезмәттәшләре аның табутына «Россия Герое – Казаннан» дип язып куялар. Әле бу вакытта Президент Указы булмый. 1999 елның 12 ноябрендә чыгарылган Указда: «Хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм геройлыгы өчен лейтенант Козин Алексей Владимировичка Россия Федерациясе Герое исемен бирергә (үлгәннән соң)», – дип язылган.

...Лариса Александровна улының яраткан шагыйре Муса Җәлилнең кечкенә генә томын кадерле истәлек итеп саклый. Курсант вакытында аның кызыл тышлы бу китапны беркайчан да үзеннән калдырмаганлыгын хәтерли ул. Соңгы сугышы алдыннан да Алексей китапны кыр сумкасына салырга онытмаган була.

Әнисе күз яшьләрен түгә-түгә кат-кат укыган битләр арасына тасма кыстырып куелган. «Дуска» дигән шигырьнең юлларын Геройның әнисе еш укый. Кире кайтарып алып булмый торган югалту газабын басу өчен укый ул аны. Сугышчан дусларын ут белән каплап янып торган танк янәшәсендә һәлак булган улының каһарманлык адымы мәгънәсен йөрәге белән аңларга тели.

1999 елның 17 гыйнварында Татарстан Республикасы эчке эшләр министры Әсгать Сафәров кабинетында округ штабыннан һәм Мәскәүдән килгән генераллар катнашында Лариса Александровнага улының «Алтын Йолдыз»ы тапшырыла.

Ул яшәгән йортта, 7 нче мәктәптә, Казан авиация техникумында, танк училищесында һәм Казаклар лагере янындагы хәрби частьта Алексей Козин батырлыгына багышланган мемориаль такталар куелган, почмаклар һәм музейлар ачылган. Ул мәңгелеккә үз хәрби частеның исемлегенә кертелгән.

КОРАБЛЕВ Алексей Михайлович

Родился 21 марта 1979 года в селе Галактионово Чистопольского района Татарстана. В 1995 году окончил среднюю школу в селе Донауровка и поступил работать слесарем на Чистопольский часовой завод. 19 декабря 1998 года был призван на срочную службу в Вооруженные Силы России.

«Преемственность. Она стала доброй традицией земли чистопольской. От отца к сыну передается боевой дух героев. В годы Великой Отечественной войны тысячи наших парней сложили головы, показывая примеры мужества и отваги. Пятнадцать Героев Советского Союза. Не каждый город может гордиться таким количеством Героев», – писала одна из чистопольских газет.

Но и сегодня не оскудела на батыров Чистопольская земля. В «горячих» точках парни Чистополя честно выполняют свой воинский долг. Одним из таких парней стал Алексей Кораблев.

Уходя в армию, конечно, не думал простой деревенский парень Алеша Кораблев, что его подвиг станет известен всей стране, а он вернется Героем России.

В декабре 1998 года мать его, Капитолина Ивановна, напутствуя сына в дальнюю дорогу, говорила: «Верь в лучшее, опирайся на товарищей». Этому пожеланию парень и старался следовать.

Служить довелось в 160-м гвардейском танковом полку, который дислоцировался в то время в городе Гусиноозерске, что в Бурятии. Служил под началом командира полка гвардии полковника Юрия Буданова.

1979 елның 21 мартында Татарстанның Чистай районы Галактионово авылында туа. 1995 елны Донауровка авылындагы урта мәктәпне тәмамлый һәм Чистай сәгать заводына слесарь булып эшкә урнаша. 1998 елның 19 декабрендә Россиянең Кораллы Көчләренә армия хезмәтенә чакырыла.

«Буыннан-буынга күчүчәнлек. Ул Чистай җирендә яхшы традициягә әйләнде. Геройларның сугышчан рухы атадан улга күчә. Бөек Ватан сугышы елларында меңләгән егетләребез, батырлык һәм куркусызлык үрнәкләре күрсәтеп, башларын салдылар. Унбиш Советлар Союзы Герое. Шулкадәр күп Геройлары белән һәрбер шәһәр мактана алмый әле», – дип яза Чистай газеталарының берсе.

Чистай җирендә хәзер дә батырлар кимемәгән әле. Чистай егетләре «кайнар» нокталарда үзләренең хәрби вазыйфаларын намус белән үтиләр. Шундый егетләрнең берсе – Алексей Кораблев.

Армиягә киткәндә, гап-гади авыл егете Алеша Кораблев, батырлыгы бөтен илгә таралыр, ә үзе Россия Герое булып әйләнеп кайтыр дип уйламаган, әлбәттә.

1998 елның декабрендә, улын ерак юлга озатканда, әнисе Капитолина Ивановна аңа: «Яхшылыкка ышан, иптәшләреңә таян», – дип әйтә. Егет бу теләктән читкә тайпылмаска тырыша.

Бурятиянең Гусиноозерск шәһәрендә урнашкан 160 нчы гвардия танк полкында хезмәт итә ул. Полк командиры гвардия полковнигы Юрий Буданов була.

В октябре в составе своего подразделения Алексей прибыл в Чеченскую Республику для участия в боевых действиях. Принимал участие в многочисленных боевых операциях по взятию Бамута, Шали, Урус-Мартана.

15 января 2000 года разведгруппа полка была отсечена от главных сил и заблокирована на укрепленной боевиками высоте 950,8 в районе села Дуба-Юрт Шалинского района Чечни. Несколько часов 36 бойцов при поддержке артиллерии полка вели неравный бой со 170 боевиками. Кончались патроны, положение становилось критическим. От взвода в живых осталось пять человек. Боевики приблизились вплотную. Все попытки основных сил полка прорваться на помощь были тщетны. Боевики держали под плотным обстрелом единственный подход к высоте. Командир приказал отходить, но путь отхода был один – через отвесный каменный многометровый склон, к которому была прижата группа.

В этой ситуации рядовой Кораблев остался один прикрывать отход товарищей. Пока боевые товарищи отходили, Алексей огнем из пулемета отсекал атаки боевиков. А когда кончились патроны, прыгнул вниз в пропасть, получил сильные ушибы, но уцелел.

Пробираясь к своим, нашел тяжелораненого бойца из своей разведгруппы. Оказал ему первую помощь и в течение суток тащил на себе боевого товарища. Смертельно уставший он принес-таки его в расположение федеральных войск.

За мужество и героизм, проявленные, при проведении контртеррористической операции на территории Северо-Кавказского региона, указом Президента РФ от 28 июня 2000 года гвардии рядовому Кораблеву Алексею Михайловичу присвоено звание Героя России.

Уволился он с воинской службы в 2000 году. Живет в родном Чистополе, занимается общественной работой: он член общественной организации «Герои Татарстана», а также президент общественной организации «Патриот», объединяющей ветеранов афганской и чеченской войн Чистопольского района. Алексей желанный гость в школах города и района.

Десятиклассница Елена Протасова посвятила Алексею чуть ли не поэму. Вот фрагмент ее незамысловатого, но проникновенного стихотворения:

Он проявил себя достойным гражданином,
И, честь отдав ему, ты голову склони,
О подвиге его скажи ты сыну,
Пусть знает сын, кто Родину хранит!
И я горда, что на родной земле
Еще есть люди вроде Алексея!
Пусть наша жизнь становится сложнее,
Герои, защищая жизнь, порядок сеют!

Октябрьдә үз подразделениесе составында Алексей, сугыш хәрәкәтләрендә катнашу өчен, Чечня Республикасына килеп төшә. Бамут, Шәле, Урус-Мартанны алганда күп кенә хәрби операцияләрдә катнаша.

2000 елның 15 гыйнварында полкның разведка төркеме төп көчләрдән аерыла һәм Чечняның Шәле районы Дуба-Юрт авылы тирәсендәге 950,8 биеклегендә ныгып урнашкан боевиклар чолганышында кала. Полк артиллериясе ярдәме белән 36 сугышчы берничә сәгать буе 170 боевикка каршы тигезсез сугыш алып бара. Патроннар бетә, хәлләре бик авырлаша. Взводның биш кешесе генә исән кала. Боевиклар якынга ук килеп җитә. Полкның төп көчләренең ярдәм итәргә омтылуы файдасыз була. Биеклеккә менә торган бердәнбер юлга боевиклар бертуктаусыз атып торалар. Командир чигенергә боера. Ләкин чигенү юлы бер генә – төркем китереп кысылган асылынып торучы озын таш сөзәклек.

Рядовой Кораблев иптәшләренең чигенүен каплап торыр өчен берүзе кала. Сугышчан иптәшләре чигенгәндә, Алексей пулеметтан атып, боевиклар һөҗүмнәрен кире кайтарып тора. Ә патроннары беткәч, тота да упкынга сикерә, гәүдәсе бик каты авыртса да, исән кала.

Үзенекеләр янына юл тоткач, үз разведка төркеменең авыр яралы сугышчысын табып ала. Аңа беренче ярдәм күрсәтә. һәм тәүлек буе иптәшен күтәреп алып бара. Үләргә җитәрлек булып арыса да, ул аны федераль гаскәрләр урнашкан җиргә китереп җиткерә.

Төньяк Кавказ төбәге территориясендә террорчылыкка каршы операция уздырганда күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2000 елның 28 июнендәге Указы нигезендә гвардия рядовое Кораблев Алексей Михайловичка Россия Герое исеме бирелә.

Ул хәрби хезмәттән 2000 елда китә. Туган җире Чистайда яши, иҗтимагый эш белән шөгыльләнә: ул – «Татарстан Геройлары» иҗтимагый оешмасы әгъзасы, Чистай районынан чыккан әфган һәм чечен сугышлары ветераннарын берләштерүче «Патриот» иҗтимагый оешмасының президенты. Алексей – шәһәр һәм район мәктәпләрендә көтеп алынган кунак.

Унынчы сыйныф укучысы Елена Протасова Алексейга багышлап поэма язган. Менә аның күңелгә үтеп керә торган шигыреннән бер өзек:

Он проявил себя достойным гражданином,
И, честь отдав ему, ты голову склони,
О подвиге его скажи ты сыну,
Пусть знает сын, кто Родину хранит!
И я горда, что на родной земле
Есть еще люди вроде Алексея!
Пусть наша жизнь становится сложнее,
Герои, защищая жизнь, порядок сеют!

Кузьмин Сергей Викторович

Хотя и родился 3 июня 1955 года в Киеве, однако корни его исходят из земли Татарстана. Здесь жил его отец, здесь он и похоронен.

С 1972 года – в Военно-Морском флоте СССР. В 1977 году окончил Каспийское высшее военно-морское училище им. С.М. Кирова.

Службу проходил на атомных подводных лодках Краснознаменного Северного флота в должностях командира электронавигационной группы БЧ-1 ПЛ «К-387», командира БЧ-1 534-го экипажа, помощника командира подводных лодок «К-517», «К-502», старшего помощника командира ПЛ «К-298». В 1987 году окончил Высшие специальные офицерские классы ВМФ.

В августе 1988 года капитан 2-го ранга Кузьмин получил назначение на должность командира атомной подводной лодки «Б-414». С 18 сентября 1996 года она стала называться «Святой Даниил Московский». Он был первым командиром, который ее строил, принимал участие в ее испытаниях.

Первый самостоятельный выход в море экипаж в полном составе совершил с 28 мая по 2 сентября 1990 года. 31 декаюря 1990 года на корабле был поднят Военно-морской флаг, а в марте 1991 года лодка была включена в состав Краснознаменного Северного флота.

В 1993 году была первая боевая служба этой противолодочной многоцелевой лодки «Б-414». Базировалась она в Веденяеве.

С 15 июля по 12 августа 1994 года под командованием В.С. Кузьмина атомная подводная лодка совместно с под-

1955 елның 3 июнендә Киев шәһәрендә туа. Ләкин Кузьминнар гаиләсенең тарихи тамырлары Татарстан белән тоташкан. Сергей Викторовичның әти-әнисе Балык Бистәсе районында җирләнгән.

1972 елдан башлап Сергей Викторович СССР Хәрби-Диңгез флотында хезмәт итә башлый. 1977 елда ул С.М. Киров исемендәге Каспий югары Хәрби-Диңгез флоты училищесын тәмамлый.

Хәрби хезмәт еллары дәвамында ул Кызыл Байраклы Төньяк флотта БЧ-1 «К-387» электронавигация группасы командиры, 534 нче экипажның БЧ-1 командиры, «К-517», «К-502» су асты көймәләренең командир ярдәмчесе, ПЛ «К-298» су асты көймәсе командирының өлкән ярдәмчесе була.1988 елда Хәрби-Диңгез флотының югары махсус офицерлар классын тәмамлый.

1988 елның августында 2-ранг капитаны Сергей Кузьмин «Б-414» (1996 елның 18 сентябреннән «Изге Даниил Московский») атом су асты көймәсе командиры итеп билгеләнә. Бу көмә Ленинград Адмиралтея берләшмәсендә җитештерелеп, суга 1990 елның 31 августында төшерелә, аны төзүдә һәм сынаулар вакытында Сергей Викторович үзе дә катнаша.

Корабль тулы составта беренче тапкыр диңгезгә 1990 елда чыга. Шушы ук елның 31 декабренда анда Хәрби-диңгез байрагы күтәрелә һәм ул 1991 елның мартыннан Кызыл Байраклы Төньяк флоты составына кабул ителә. 1993 елда күпмаксатлы «Б-414» су асты көймәсе хәрби бурычларны үтәү өчен кабул ителә.

водным крейсером «К-18» (командир капитан 1 ранга Ю.И. Юрченко) совершила групповой арктический поход, посвященный 300-летию Российского флота. Руководил походом контр-адмирал А.А. Берзин.

Когда перед командованием соединения атомоходов встал вопрос, кто же пойдет «под лед», решение по словам контр-адмирала Кузнецова пришло сразу: экипаж капитана 1 ранга Сергея Кузьмина. Коллектив сплаванный, с успехом прошедший не одну автономку. Опыта и мастерства его офицеров, мичманов – другие могут лишь позавидовать. Из тридцати матросов двадцать – контрактники. По сравнению с другими, атомная подводная лодка этого проекта наиболее приспособлена для действий в арктическом бассейне.

Поход на полюс, всплытие на «макушке» Земли и подъем флагов, возвращение на базу стали достойным триумфом российских подводников, отличного экипажа Сергея Кузьмина.

Родина по достоинству оценила работу экипажа «Б-414». Командиру атомахода капитану 1 ранга Сергею Викторовичу Кузьмину было присвоено высокое звание Героя Российской Федерации. Многие члены экипажа были награждены орденами и медалями.

В наградном листе Кузьмина сказано: «При прохождении ПЛ в арктических широтах С. Кузьмин умело и грамот-

1994 елның 15 июленнән 12 августка кадәр командиры Сергей Кузьмин булган су асты көймәсе «К-18» су асты крейсеры белән берлектә (командиры 1-ранг капитаны Юрий Юрченко), Россия флотының 300 еллыгына багышлап, арктик походка чыга. Бу походка контр-адмирал Александр Берзин җитәкчелек итә. Сергей Кузьмин экипажы «боз астына» беренче булып төшә. Андагы офицерларның, матросларның, мичманнарның бердәмлеге, кыюлыгы һәм осталыгы күпләрне сокландыра. Әлеге пректа белән эшләгән атом су асты көймәсе арктик бассейнда йөзү өчен аеруча яраклы икәнлеген күрсәтә.

Менә, ниһаять, тантаналы минутлар башлана.

Без Хәрби-диңгез флотының Баш командующие приказын үтәдек. Ул Россия флоты су асты диңгезчеләренең югары профессиональ осталыгын бик ачык раслый. Сездәге батырлык һәм героизм нәтиҗәсендә без планетаның иң югары төньяк полюс ноктасын яуладык, – ди вице-адмирал Анатолий Шевченко сафта горур басып торучы матросларга мөрәҗәгать итеп. Һәм ул Россия флотының 300 еллыгы уңаеннан, дәүләт гимнының тантаналы аккордлары астында, илебезнең Дәүләт һәм Хәрби-Диңгез флотының Андреевский флагларын күтәрергә боерык бирә...

Ватаныбыз «Б-414» атом су астыкөймәсе экипажы батырлыгын югары бәяли; 1-ранг капитаны Сергей Викторович Кузьминга Россия Федерациясе Герое дигән югары

но управлял кораблем, ежедневно и ежечасно добиваясь слаженности в действиях экипажа, направленных на безопасность подледного плавания. За время нахождения подо льдами командир в совершенстве отработал действия экипажа для плавания и ведения боевых действий в арктических районах, произвел 14 всплытий в полыньях и разводьях. Подо льдами Арктики было сделано два круга вокруг земной оси.

Экипаж субмарины такого типа 102 человека. Автономность плавания 80 суток. На борту находятся два реактора. Скорость АПЛ в надводном положении 12 узлов, в подводном – 30.

Вооружение – комплекс крылатых ракет РК– 55 «Гранат», а также комплекс минно-торпедного вооружения, включая ракеты-торпеды «Шквал» и «Водопад».

В июне 1995 года С.В. Кузьмин назначен заместителем командира, затем командиром 7-й дивизии атомных подводных лодок Краснознаменного Северного флота. В 1997 году он окончил с отличием Военно-морскую академию имени Н.Г. Кузнецова. В июне 2001 года Сергею Викторовичу присвоено воинское звание контр-адмирал.

С сентября 2002 года он назначается начальником штаба – заместителем командира 11-й эскадры подводных лодок Краснознаменного Северного флота. В июне 2006 года он назначается на должность начальника Управления боевой подготовки Военно-Морского флота Российской Федерации.

В ноябре 2010 года вице-адмирал Сергей Викторович Кузьмин увольняется с военной службы.

исем бирелә. Экипажның күпчелек әгъзалары орденнар һәм медальләр белән бүләкләнә. Командование Сергей Викторович Кузьминнныңкыюлык, батырлык, профессиональ осталык кебек сыйфатларын һәм матрослар арасында зур абруй казанган булуын аеруча билгеләп үтә.

1995 елның июнендә С.В. Кузьмин командир урынбасары, аннан соң инде Кызыл Байраклы Төньяк флотның 7 нче атом су асты көймәләре дивизиясе командиры итеп билгеләнә. 1997 елда ул бик яхшы билгеләренә Н.Г. Кузнецов исемендәге Хәрби-диңгез академиясен тәмамлый. 2001 елның июнендә аңа контр-адмирал званиесе бирелә. 2002 елның сентябреннән ул штаб начальҗнигы – Кызыл Байраклы Төньяк флоты су асты көймәләренең 11 эскадрасы командиры. 2006 елның июнь аенда ул Россия Федерациясе Хәрби-диңгез флотының сугышчан хәзерлек Идарәсе начальнигы итеп билгеләнә. 2010 елның ноябрендә вице-адмирал Сергей Викторович Кузьмин хәрби хезмәттән азат ителә.

КУРБАНГАЛЕЕВ Артур Ришатович

Родился 14 декабря 1980 года в Уфе. Детские и юношеские годы провел в городе Усть-Катаве Челябинской области, куда с родителями переехал в 1984 году. Там же окончил среднюю школу № 7.

В Вооруженные Силы РФ его призвали в декабре 1998 года. Служить попал в воздушно-десантные войска.

Когда в августе 1999 года началась антитеррористическая операция на территории Республики Дагестан, а затем в Чеченской Республике так называемая вторая чеченская война, заместитель командира взвода 4-й парашютно-десантной роты 119-го парашютно-десантного гвардейского полка гвардии сержант Артур Курбангалеев в составе своего подразделения принял активное участие в боевых действиях.

В начале сентября через горные перевалы в Дагестан вместе с чеченскими боевиками стали прорываться арабские и другие наемники. У подножья горы Экитебе – на военных картах она обозначена как высота 323,1 – расположились десантники Нарофоминского сводного батальона. На рассвете батальон подвергся из-за гор мощному минометному обстрелу боевиков. Рота, в состав которой входило отделение Артура, пошла на штурм. «Умело командовал отделением, проявил хладнокровие, трезвый расчет... в ходе боя заменил раненного командира взвода»– это строки из письма командования части его родителям.

В тот роковой день 9 сентября 1999 года гвардии сержант Курбангалеев вывел своих солдат из-под обстрела. Но на поле боя оставались раненые десантники. Вернувшись за ними, чтобы вытащить из-под огня, Артур погиб.

1980 елның 14 декабрендә Уфада туа. Балалык һәм үсмерлек елларын 1984 елда әти-әниләре белән бергә күченгән Чиләбе өлкәсе Усть-Катав шәһәрендә үткәрә. Шунда ук 7 нче урта мәктәпне тәмамлый.

РФ Кораллы Көчләренә аны 1998 елда чакыралар. Ул һава-десант гаскәрләренә эләгә.

1999 елның августында Дагстан Республикасында террорчылыкка каршы операция, ә аннары Чечня Республикасында икенче чечен сугышы башлангач, 119 нчы парашютчы-десантчылар гвардия полкы 4 нче парашютчы-десантчылар ротасының взвод командиры урынбасары гвардия сержанты Артур Корбангалиев үз подразделениесе составында сугыш хәрәкәтләрендә актив катнаша.

Сентябрь башында тау кичүләре аша Дагстанга чечен боевиклары белән бергә гарәп һәм башка ил наемниклары үтеп керә башлый. Әкитүбә тавы (сугыш карталарында ул 323,1 биеклеге буларак тамгаланган) итәгенә Нарофомин җыелма батальоны десантчылары урнаша. Таң атканда батальонга таулар артыннан боевиклар минометтан ата. Артур отделениесе дә кергән рота штурмга китә. «Отделениесе белән яхшы җитәкчелек итте, салкын канлылык, аек акыл күрсәтте... Сугыш барышында яраланган взвод командирын алмаштырды». Бу юллар командованиедә аның әти-әнисенә килгән хаттан.

1999 елның хәтәр 9 сентябрендә гвардия сержанты Корбангалиев үз солдатларын атыш астыннан алып чыга. Ләкин сугыш кырында яралы десантчылар калган була. Аларны алып чыгарга дип әйләнеп килгәч, Артур һәлак була.

Похоронили его с воинскими почестями в городе Усть-Катаве. Указом Президента РФ от 30 декабря 1999 года за мужество, героизм, проявленные при выполнении воинского долга, гвардии сержанту Курбангалееву Артуру Ришатовичу посмертно присвоено звание Героя России.

В память о славном уроженце Башкортостана в Уфе на фасаде дома № 14 по Лесному проезду установлена мемориальная доска, на которую золотыми буквами нанесено имя Героя России Артура Курбангалеева.

И в родной школе не забывают Артура. У входа в нее установлена мемориальная доска, а в школьном музее выставлены фотографии героя и его родителей.

– Ездили мы с мужем в Дагестан,– говорит мама Героя, Зульфия Расуловна Курбангалеева, – там нам показали запечатленные на фото и высотку, и поле с осколками мин, где только на третий год начали, как раньше, сеять пшеницу.

В июне я уже письма от сына перестала получать, а до этого каждую неделю в почтовом ящике весточка была. Стала обзванивать все места, где он служил, сама искала. А в сентябре по телевизору уже вижу: идет война в Дагестане. Почувствовала что-то неладное – сын должен был в августе в отпуск приехать, а его, оказывается, отправили на войну. В начале сентября в ответ на мой звонок на «горячую линию» сообщили: «Ваш сын пропал без вести». А через день из Ростова-на-Дону пришла теллеграма: «Ваш сын погиб».

Он знал куда шел, на проводах так и сказал: «Иду, мама, Родину защищать, тебя защищать». Была у него здесь девушка, фотографию ее носил, сейчас эта фотография у меня, как посмотрю на нее, так плачу.

Думаю, мой сын не зря так поступил. Войны всегда были, а если таких, как Артур, не будет– значит, будем в кабале у завоевателей. Мы, конечно, привыкли к мирной жизни, у каждого свои житейские проблемы, и кажется: какие бандиты, какой враг к нам может прийти? Но это может случиться, и сейчас, мне кажется, не так уж много людей, особенно среди молодежи, которые смогли бы нас защитить, как это сделал мой сын.

Хәрби хөрмәтләр күрсәтеп, аны Усть-Катав шәһәрендә җирлиләр. Хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы, каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1999 елның 30 декабрьдәге Указы нигезендә гвардия сержанты Корбангалиев Артур Ришат улына үлгәннән соң Россия Герое исеме бирелә.

Данлыклы Башкортстан егете истәлегенә Уфада Лесной проезд урамының 14 нче йорты фасадына Россия Герое Артур Корбангалиев исеме Алтын хәрефләр белән язылган мемориаль такта урнаштырылган.

Артурны үзе укыган мәктәптә дә онытмыйлар. Мәктәп ишеге янына мемориаль такта, ә мәктәп музеена Геройның һәм аның әти-әнисенең фотосурәтләре куелган.

– Без ирем белән Дагстанга барган идек, – дип сөйли Геройның әнисе Зөлфия Рәсүл кызы Корбангалиева, – анда безгә биеклекнең һәм мина ярчыклары тулган кырның фотосурәтен күрсәттеләр. Ул кырга бары өч елдан соң гына элеккечә бодай чәчә башлаганнар икән.

Июньдә мин улымнан хатлар алмый башладым, ә аңа кадәр атна саен почта әрҗәсендә хат була торган иде. Ул хезмәт иткән бөтен җирләргә шалтыратып, үзем аны эзләргә тотындым. Ә сентябрьдә телевизордан күрәм: Дагстанда сугыш бара. Күңелем борчыла башлады – улым августта отпускыга кайтырга тиеш иде, ә аны сугышка җибәргәннәр икән. Сентябрь башында «кайнар линия»гә шалтыраткач, миңа: «Улыгыз хәбәрсез югалды», – дип әйттеләр. Ә икенче көнне Ростов-Доннан: «Сезнең улыгыз һәлак булды», – дигән телеграмма килде.

Ул үзенең кая баруын белә иде, озатканда шулай дип әйтте дә: «Әни, Ватанны сакларга, сине сакларга барам». Монда аның йөргән кызы бар иде, аның фотосурәтен һәрвакыт үзе белән йөртте. Хәзер ул фото миндә, аңа караган саен елыйм.

Минем улым юкка гына алай эшләмәгәндер. Сугышлар һаман булып торган, ә Артур кебекләр булмаса, басып алучылар тоткынлыгында калыр идек. Әлбәттә, без тыныч тормышка ияләштек, бернинди бандитлар, дошман да безгә килмәс кебек. Ләкин ул хәл булырга мөмкин. Һәм, минемчә, хәзер яшьләр арасында минем улым кебек безне якларлык кешеләр күп түгел.

КУСТОВ Сергей Викторович

Родился 11 октября 1971 года в селе Грабово ныне Бессоновского района Пензенской области. По окончании средней школы поступил в Казанское высшее танковое командное училище. В 1992 году молодого лейтенанта-выпускника распределили на службу во Внутренние войска МВД России.

Преподаватели, которые помнят своего курсанта, говорили, что он уже во время учебы мечтал попасть в разведку. И Сергей попал-таки в разведывательную роту оперативного назначения. Общительный характер, знание дела и храбрость выделяли молодого офицера в общей среде, и он быстро завоевал авторитет среди своих сослуживцев.

Как и многие выпускники Казанского танкового училища, Кустов направляется в командировку в Северо-Кавказский военный округ, где он участвует в урегулировании возникшего там осетино-ингушского военного конфликта.

А затем была Чечня, где Сергей провел в общей сложности более года. За отвагу и самоотверженность, проявленные в ходе контртеррористической операции, он был награжден медалью ордена «За заслуги перед Отечеством « 2-й степени.

В январе 2000 года, в перид второй чеченской кампании, в районе села Мескер-Юрт Шалинского района одно из подразделений федеральных войск попало в засаду, и лишь хладнокровие и решительность начальника разведки Кустова спасло многих военнослужащих от неминуемой

1971 елның 11 октябрендә Пенза өлкәсенең хәзерге Бессонов районы Грабово авылында туа. Урта мәктәпне тәмамлаганнан соң Казан югары танк команда училищесына укырга керә. 1992 елны аны тәмамлаган яшь лейтенантны Россия ЭЭМның Эчке гаскәрләренә хезмәткә билгелиләр.

Курсантларын яхшы хәтерләгән укытучылар, ул укыганда ук инде разведкага эләгергә хыяллана иде, диләр. Сергей, чыннан да, оператив билгеләнештәге разведка ротасына эләгә. Яшь офицер аралашучанлыгы, эш белүе һәм куркусызлыгы белән аерылып тора. Хезмәттәшләре арасында ул тиз абруй казана.

Казан танк училищесын тәмамлаганнарның күбесе кебек үк Кустов Төньяк Кавказ хәрби округына командировкага җибәрелә. Анда ул осетин-ингуш хәрби низагын җайга салуда катнаша.

Аннары Сергейның өч елы Чечняда уза. Террорчылыкка каршы операция барышында күрсәткән батырлыгы һәм фидакарьлеге өчен ул 2 нче дәрәҗә «Ватан алдындагы казанышлар өчен» ордены медале белән бүләкләнә.

2000 елның гыйнварында, икенче чечен кампаниясе чорында Шәле районының Мескер-Юрт авылы тирәсендә федераль гаскәрләрнең бер подразделениесе засадага эләгә. Бары тик разведка начальнигы Кустовның салкын канлылыгы һәм тәвәккәллеге генә күп хәрби хезмәт-

гибели. Сам он был ранен в ногу, но остался в строю и прдолжал руководить боем. За проявленное мужество боевой офицер вновь был представлен к награде.

В октябре 2001 года контракт майора Кустова с воинской частью подходил к концу. Поскольку он решил продолжить контракт, ему предложили должность заместителя командира Пензенского специального отряда быстрого реагирования (СОБР). Уже в декабре он должен был приступить к выполнению служебных обязанностей на новом месте после очередной командировки в Чеченскую Республику. Это была на редкость напряженная командировка, в ходе которой Сергей организовал восемь засад и тринадцать разведывательных и оперативно-поисковых мероприятий. Его подразделением было уничтожено 19 вооруженных боевиков, захвачено 17 единиц автоматического оружия, карабин, 4 пистолета, 8 гранатометов, большое количество боеприпасов и взрывчатых веществ.

В ночь с 22 на 23 ноября 2001 года группа майора Кустова совместно с сотрудниками временного отдела внутренних дел Шалинского района проводила проверку в населенном пункте Автуры. По данным разведки, в этом селе были замечены боевики. Сведения оказались достоверными. Заметив сотрудников внутренних дел, боевики приготовились к вооруженному сопротивлению. Однако благодаря решительным действиям российских бойцов большая часть боевиков была уничтожена, остальные сумели скрыться. В ходе операции майор лично взял в плен несколько боевиков.

Покончив с бандитами, группа отправилась на свою базу, но на окраине села Шали попала в засаду. В ходе боя майор Кустов получил тяжелое ранение, но продолжал руководить боем до прихода подкрепления. Ранение оказалось смертельным.

Похоронили Сергея Кустова в родном селе Грабово Бессоновского района Пензенской области. За мужество и отвагу, проявленные при исполнении воинского долга в условиях, сопряженных с риском для жизни, майор Кустов посмертно был представлен к званию Героя России. Однако в связи с реорганизацией воинской части, где он служил, и тем обстоятельством, что его документы уже были переданы на перевод в СОБР, представление не дошло до нужного адреса. Лишь спустя 11 лет его подвиг был по достоинству оценен. Указом Президента РФ от 12 июля 2012 года майору Кустову Сергею Викторовичу присвоено звание Героя Российской Федерации (посмертно).

Память о Сергее Кустове свято чтут его боевые друзья, родные и близкие. В школе, которую окончил Сергей, установлена мемориальная доска. Среди старшеклассников проводятся спортивные соревнования на кубок Героя России Сергея Кустова, учрежденный районной администрацией.

кәрләрне үлемнән коткарып кала. Үзенең аягы яралана. Ләкин ул, стройда калып, сугыш белән җитәкчелек итә. Хәрби офицер батырлык күрсәткәне өчен кабат бүләккә тәкъдим ителә.

2001 елның октябрендә майор Кустовның хәрби часть белән контракты ахырына якынлаша. Ул контрактын озынайтырга карар иткәч, Пензаның тиз хәрәкәтләнүче махсус отрядына (СОБР) командир урынбасары вазыйфасын тәкъдим итәләр. Чечня Республикасына командировкага барып кайткач, декабрь аенда ул инде яңа урынында хезмәт вазыйфаларына керешергә тиеш була. Бу бик киеренке командировка булып чыга, аның барышында 8 засада һәм 13 разведка һәм оператив тикшерү чаралары оештыра. Аның подразделениесе коралы 19 боевикны юк итә, 17 автомат, карабин, 4 пистолет, 8 гранатомет, күп боеприпаслар һәм шартлаткыч матдәләр кулга төшерә.

2001 елның 23 ноябренә каршы төндә майор Кустов төркеме Шәле районы эчке эшләр вакытлы бүлеге хезмәткәрләре белән берлектә Автуры авылында тикшерү эшләре башкара. Разведка мәгълүматларына караганда, бу авылда боевиклар күренгәләгән була. Мәгълүматлар дөрес булып чыга. Эчке эшләр хезмәткәрләрен күргәч, боевиклар коралды каршылык күрсәтергә җыена. Ләкин Россия сугышчыларының тәвәккәл гамәлләре аркасында, боевикларның күп өлеше үтерелә, калганнары качып котыла. Операция барышында майор берничә боевикны шәхсән үзе әсирлеккә ала.

Бандитлар белән эшне бетергәч, төркем үз базасына таба юнәлә. Ләкин Шәле авылы читендә засадага очрый. Сугыш барышында майор Кустов авыр яралана, ләкин ярдәм килеп җиткәнче сугышка җитәкчелек итүеннән туктамый. Аның ярасы үлем ярасы булып чыга.

Сергей Кустовны туган ягында – Пенза өлкәсенең Бессонов районының Грабово авылында җирлиләр. Гомеренә куркыныч янаган шартларда хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы өчен майор Кустов, үлгәннән соң, Россия Герое исеменә тәкъдим ителә. Ләкин ул хезмәт иткән хәрби частьны үзгәртеп оештыралар. Шул сәбәпле аның документлары инде СОБРга күчерү өчен тапшырылган була, һәм тәкъдим тиешле адресына барып җитми. Унбер ел узгач кына аның батырлыгы лаеклы бәяләнә. РФ Президентының 2012 елның 12 июлендәге Указы нигезендә майор Кустов Сергей Викторовичка Россия Герое исеме бирелә (үлгәннән соң).

Сергей Кустов турындагы истәлекне аның сугышчан дуслары изге итеп саклый. Сергей тәмамлаган мәктәпкә мемориаль такта урнаштырыла. Югары сыйныф укучылары арасында Россия Герое Сергей Кустов кубогына ярышлар уздырыла. Кубокны район хакимияте гамәлгә куйган.

МАКАРОВ Вадим Вильевич

Родился 27 августа 1976 года в Самарканде Узбекистана. По окончании Казанского суворовского военного училища поступил в Ульяновское гвардейское высшее танковое командное училище. Окончив его, проходил службу а частях ГСВГ – Группы советских войск в Германии. Командовал танковыми подразделениями в Северо-Кавказском и Ленинградском военных округах. Ратная судьба забрасывала его в Афганистан, где он участвовал в боевых действиях. Позже пришлось заниматься примирением конфликта в Нагорном Карабахе.

Особая страница биографии офицера – участие в чеченских событиях. В боях первой чеченской войны 1994-1996 годов капитан Макаров участвовал в должности командира 83-го отдельного танкового батальона с 20 апреля по 23 мая 1996 года. Его подразделение постоянно участвовало в рейдовых операциях совместно с частями армейского спецназа и ВДВ практически по всей территории Чечни. Батальон получил в Чечне прозвище «Черное крыло». Он вел бои в районах населенных пунктов Гойское, Орехово, Бамут. Макаров лично находился на самых опасных участках, четко управлял огнем. Проявлял мужество и отвагу в боях. О мастерстве его управления говорит тот факт, что за весь период боевых действий он не потерял ни одного танка и ни одного танкиста. В условиях тяжелых потерь российской бронетехники в Чечне в первой войне этот факт является весьма незаурядным. За месяц боев батальон капитана Макарова уничтожил 5 дотов, 3 склада с боеприпасами, подземную казарму боевиков, захватил пулемет ДКШ и 3 станковых гранатомета. На боевом счету комбата – один уничтоженный бронетранспортер дудаев-

1976 елның 27 августында Үзбәкстанның Сәмәрканд шәһәрендә туа. Казан Суворов исемендәге хәрби училищены тәмамлагач, ул Ульян гвардия югары танк команда училищесына укырга керә. Аны тәмамлагач, ГСВГ (совет гаскәрләренең Германиядәге төркеме) частьларында хезмәт итә. Төньяк Кавказ һәм Ленинград хәрби округларында танк подразделениеләре белән командалык итә. Хәрби язмышы аны Әфганстанга да илтеп ташлый. Анда ул сугыш хәрәкәтләрендә катнаша. Соңрак Таулы Карабахтагы низагны җайларга туры килә.

Чечен вакыйгаларында катнашуы – офицер биографиясенең үзенчәлекле бер бите. 1994–1996 еллардагы беренче чечен сугышы вакытында капитан Макаров 83 нче махсус танк батальоны командиры вазыйфасында була. Аның подразделениесе һәрвакыт бөтен Чечня территориясендә диярлек һава–десант гаскәрләре һәм армия спецназы частьлары белән берлектә рейд операцияләрендә катнаша. Чечняда батальонга «Кара канат» дигән кушамат тагыла. Алар Гойское, Орехово, Бамут авыллары тирәсендә сугышлар алып баралар. Макаров иң куркыныч участокларда ут белән шәхсән үзе идарә итә. Сугышларда батырлыклар күрсәтә. Сугыш хәрәкәтләренең буеннан-буена бер генә танкны да, бер генә танкистны да югалтмавы аның идарә итү осталыгы турында сөйли. Чечняда Россия бронетехникасы авыр югалтуларга дучар булган шартларда бу факт гадәттән тыш була. Бер ай сугышканда, капитан Макаров батальоны 5 дот, 3 боеприпас склады, боевикларның җир асты казармасын юк итә, ДКШ пулеметын һәм 3 станоклы гранатометны кулга төшерә. Комбатның сугыш-

цев. В одном из боев он получил осколочное ранение, но остался в строю до окончания операции.

За мужество и героизм, проявленные при выполнении специального задания, указом Президента РФ от 14 июня 1997 года капитану Макарову Вадиму Вильевичу присвоено звание Героя России с вручением медали «Золотая Звезда».

Вадим Вильевич продолжил службу в армии. С 1997 года служил в частях Воздушно-десантных войск в Ульяновске. В 2001 году окончил Общевойсковую академию Вооруженных Сил. Служил в Генеральном штабе Вооруженных Сил Российской Федерации.

Сегодня генерал-майор Макаров В.В.– успешный ученый, доктор философских наук, профессор, академик Академии безопасности, обороны и правопорядка.

чан исәбендә – дудаевчыларның юкка чыгарылган бер бронетранспортеры. Сугышларның берсендә ул ярчыклар белән яралана, ләкин операция беткәнчегә кадәр стройда кала.

Махсус задание үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1997 елның 14 июлендәге Указы нигезендә капитан Макаров Вадим Вильевичка Россия Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Вадим Вильевич армиядә хезмәтен дәвам иттерә. 1997 елдан Ульяновскидагы һава-десант гаскәрләре частьларында хезмәт итә. 2001 елда Кораллы Көчләрнең Гомумгаскәрләр академиясен тәмамлый. Россия Федерациясенең Кораллы Көчләре Генераль штабында хезмәт итә.

Генерал-майор Макаров В.В. – бүген танылган галим, фәлсәфи фәннәр докторы, профессор, Куркынычсызлык, сак һәм хокук тәртибе академиясе академигы.

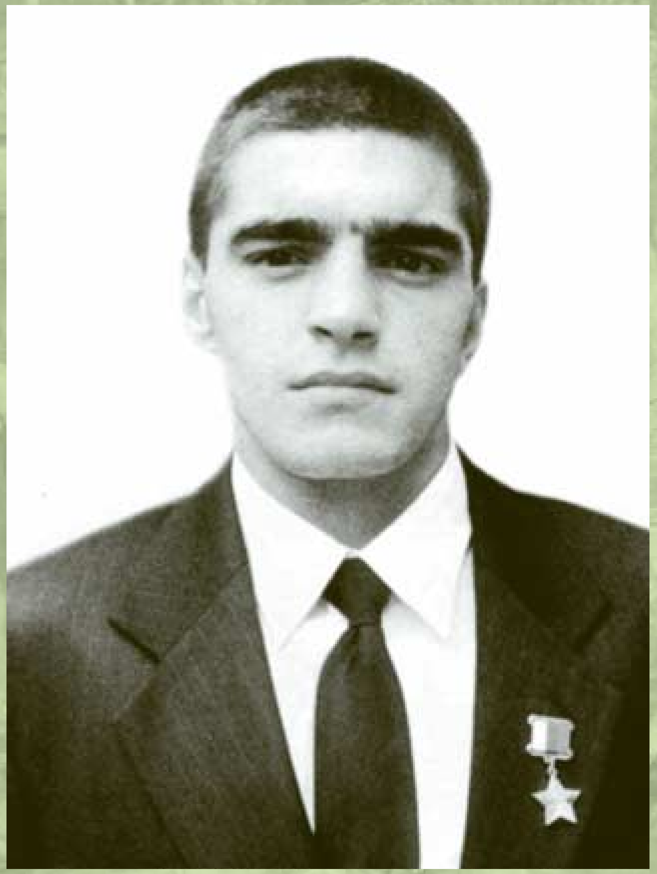

МУСТАФИН Раис Рауфович

Родился 23 октября 1980 года в селе Алмала Переволоцкого района Оренбургской области. В 1995 году окончил 9 классов средней школы. Как многие мальчишки, он не особо любил корпеть над тетрадками, выполняя домашние задания. Зато устные предметы давались ему легко. По отзывам учителей, Раис был спокойным, уравновешенным, добросовестным и искренним подростком. Он не умел обманывать, если что – все было написано у него на лице. Продолжить образование он решил, не уезжая далеко от дома, в соседнем поселке Кичкас, в профессионально-техническое училище, где получил профессию фермера с правом управлять трактором, комбайном и автомобилем.

В ноябре 1998 года Раиса призвали на срочную службу во Внутренние войска МВД Российской Федерации. После прохождения учебного пункта в Нальчике он был направлен с подразделением для выполнения специальной задачи в Черкесск Карачаево-Черкесской Республики. Подразделение там несло боевую службу по охране резиденции возглавлявшего республику генерала Семенова с 29 июля по ноябрь 1999 года.

После непродолжительного отдыха по возвращении личного состава на место постоянной дислокации часть получила новое задание. С 15 января по 31 мая 2000 года рядовой Мустафин находился в районе Грозного и его пригородах, активно участвуя в выполнении служебно-боевых задач в условиях, сопряженных с риском для жизни.

Первое боевое крещение Раис получил в ходе боя с чеченскими боевиками за промбазу в январе 2000 года.

1980 елның 23 октябрендә Оренбург өлкәсенең Переволоцк районы Алмалы авылында туа. 1995 елда урта мәктәпнең 9 сыйныфын тәмамлый. Малайларның күбесе шикелле үк, өй эшләрен эшләп, дәфтәрләр белән утырырга яратмый. Аның каравы тел предметлары аңа җиңел бирелә. Укытучылары әйтүенчә, Рәис тыныч, сабыр, намуслы һәм ихлас үсмер була. Ул алдаша белми, ялганлый башласа, шунда ук йөзенә чыга. Укуын өеннән бик ерак китмичә, күрше Кичкас авылындагы һөнәри техник училищеда дәвам иттерә. Анда фермер һөнәре һәм трактор, комбайн, автомобиль белән идарә итү хокукы алып чыга.

1998 елның ноябрендә Рәисне Россия Федерациясе ЭЭМның эчке гаскәрләренә хезмәткә алалар. Нальчикта өйрәнүләр узганнан соң подразделениесе белән бергә ул, махсус задание үтәү өчен, Карачай-Черкас Республикасының Черкас шәһәренә җибәрелә. 1999 елның 29 июленнән ноябрьгә кадәр анда подразделение республика башлыгы генерал Семенов резиденциясен саклау хезмәтен үти.

Личный состав үзенең даими урнашкан урынына әйләнеп кайтып, бер аз ял иткәннән соң, часть яңа задание ала. 2000 елның 15 гыйнварыннан 31 маена кадәр рядовой Мостафин Грозный шәһәре тирәсендә гомеренә куркыныч янаган шартларда хәрби бурычлар үтәүдә актив катнаша.

Беренче сугышчан чыныгуны Рәис 2000 елның гыйнварында чечен боевиклары белән промбаза өчен сугышларда ала. Нальчик бригадасының берничә дистә солдаты һәм

Несколько десятков солдат и офицеров из Нальчикской бригады выдвинулись для обороны зданий русской и мусульманской школ в чеченской столице. В этом бою российскими бойцами был уничтожен разведывательно-диверсионный батальон Басаева.

Еще до темноты наши бойцы закрепились в здании русской школы на правом берегу Сунжи – в полуразрушенном трехэтажном строении П– образной формы. Ночь прошла спокойно, отдельные выстрелы неподалеку – не в счет. Бойцы, четко выполняя приказ командира, сменяли друг друга на постах, следили за подступами к школе и соседним улицам, без надобности не показывались в оконных проемах.

Все началось на рассвете. В предутренних сумерках бандиты подкрались к зданию школы с трех сторон, прикрываясь туманом, стелившимся по самой земле. Им помогли и белые маскировочные халаты, делавшие боевиков в тот час практически незаметными для глаза. Нападение враги осуществили по всем правилам военного дела, попытались сразу подавить сопротивление всей огневой мощью, которая имелась в их распоряжении. Но буквально за несколько минут до нападения командир подразделения произвел смену на постах, так что бойцы встретили противника в полной боевой готовности.

Когда ставка на внезапность себя не оправдала, боевики попытались воспользоваться своим численным превосходством – их было не меньше сотни. И это им в какой-

офицеры чечен башкаласындагы рус һәм мөселман мәктәпләре биналарын сакларга дип кузгала. Бу сугышта Россия сугышчылары тарафыннан Басаевның разведка-диверсия батальоны юк ителә.

Караңгы төшкәнчегә үк безнең сугышчылар Сунжа елгасының уң як ярында урнашкан рус мәктәбе бинасына – П хәрефенә охшаган ярымҗимерек өч катлы корылмага урнашалар. Төн тыныч уза, сирәк-мирәк ату тавышлары исәпкә керми. Командир боерыгын төгәл үтәп, сугышчылар постларда берсен-берсе алмаштырып торалар, мәктәпкә һәм күрше урамнарга килү юлларын күзәткәндә, тәрәзә уемнарында бик күренмәскә тырышалар.

Сугыш таң алдыннан башлана. Иртәнге эңгер-меңгердә, җиргә кадәр төшкән куе томаннан файдаланып, бандитлар мәктәп бинасына өч яктан якын киләләр. Аларга кеше күзенә күренмәс иткән ак халатлары да булыша. Дошманнар хәрби эшнең бөтен кагыйдәләрен кулланып һөҗүм итә, үзләрендә булган барлык ут көчләре белән безнекеләрнең каршылыгын бастырырга омтыла. Әмма һөҗүм башланырга берничә генә минут калганда подразделение командиры постлардагы солдатларны алмаштырып өлгерә, шулай итеп, алар дошманны тулы сугышчан хәзерлек белән каршы ала.

Көтмәгәндә һөҗүм итү нияте үзен акламагач, йөзгә якын боевик үзләренең күп санлы булуы белән өстенлеккә ирешмәкче булалар. Башта алар безнең солдатларны беренче каттагы бүлмәләрдән бәреп чыгаралар, ә аннары

то мере удалось: поначалу наших солдат они выбили из отдельных комнат на первом этаже, а потом заняли все правое крыло школы. К тому же им удалось взять в плен сержантов Алексея Морокова и Федора Кандибулу, а так же рядового Виктора Шилова. Прикрываясь заложниками, бандиты решили продвинуться по коридорам к центру школы. Рядовой Шилов, оценив ситуацию, крикнул своим сослуживцам, чтобы они стреляли на поражение. Разрядило ситуацию то обстоятельство, что узкие коридоры здания не позволяли постоянно прикрываться пленными и их куда-то увели. Наступило короткое затишье. Казалось, что боевики растерялись и не знали, что предпринять. Попытались надавить на психику.

– Сдавайтесь,– кричали они,– все равно живыми никого не выпустим, если не прекратите сопротивление. Своих не успеете дождаться. Лучше бросайте оружие и выходите, если хотите остаться живыми.

На уговоры никто не поддался. Боевики, понимая, что инициатива ускользает из рук и вскоре может подоспеть федералам подкрепление, обрушили на солдат новый шквал огня.

– Когда со всех сторон полезли боевики, я находился на первом этаже, – спустя несколько дней восстанавливал события того боя пулеметчик рядовой Рафис Мустафин. – Смена только произошла, и мы не успели лечь отдыхать. Бандиты палили из всех видов оружия, голову невозможно было высунуть. Но мы ответили дружно. Боевиков было много, за полчаса им удалось выбить нас из правого крыла здания…

Заняв первый учебный класс, бандиты забросали второй гранатами, и только после этого ринулись туда. Когда установилось небольшое затишье, Мустафин выглянул из-за укрытия. И дал длинную очередь в коридор. Послышались крики, ругательства. Кто-то из боевиков заорал: «Сдавайтесь, а то всех порешим! Свои же вас танками расстреляют».

В ответ – дружный огонь из автоматов. Бандиты еще яростнее стали закидывать учебные классы гранатами. Грохот адский. От пыли слезились глаза. После третьей очереди у Мустафина заклинило пулемет. Забежав в комнату, Раис судорожно соображал, что делать. На окнах решетки, не выскочишь. Бежать к своим по коридору бессмысленно – первой же очередью боевики сразят. Как поступить? Увидел под полом яму глубиной с полметра, положил туда пулемет, засыпал землей, а сам сел в углу комнаты напротив двери. Будь что будет!

– Минуты через две в комнату заскочили двое боевиков, – рассказывает Раис. – Под руки меня подхватили, повели к своим, в правое крыло здания. Завели в учебный класс. Там толпа боевиков, все в белых маскхалатах, что-то говорят по-своему. Один подошел ко мне, злобно улыбается, ножичком возле лица поигрывает и говорит: «Уши тебе, что ли, пообрезать?»

А мне уже все равно, что будет дальше. Страх куда-то улетучился. А тут еще взгляд зацепил трупы боевиков – с десяток их валялось, не меньше. Все, думаю, хана, за своих они не только уши – голову отрежут. И вдруг все разом прояснилось – терять-то нечего. Правой рукой в штанах гранату нащупал, о которой совсем позабыл. А тут, видимо, какой-то рефлекс, что ли, сработал. За считаные секунды

мәктәпнең бөтен уң канатын басып алалар. Җитмәсә, аларга сержантлар Алексей Мороковны һәм Федор Кандибуланы, шулай ук рядовой Виктор Шиловны әсирлеккә алу да насыйп була. Тотыклар артына яшеренеп, бандитлар коридорлар буйлап мәктәпнең үзәгенә таба барырга карар итә. Вәзгыятьне тиз генә бәяләп, рядовой Шилов үзенең иптәшләренә, безгә төбәп атыгыз, дип кычкыра. Бинаның тар коридорлары һәрвакыт исәрләр артына качарга мөмкинлек бирми һәм аларны каядыр алып китәләр. Кыска гына тынлык урнаша. Боевиклар югалып кала һәм нәрсә эшләргә белмичә тора. Безнекеләрнең психикасына басым ясарга маташып карыйлар.

– Бирелегез! – дип кычкыралар алар, – каршы торуыгызны туктатмасагыз, барыбер беркемне дә исән килеш чыгармыйбыз. Үзегезнекеләр килгәнне көтеп җиткерә алмаячаксыз. Исән каласыгыз килсә, коралларыгызны ташлагыз да чыгыгыз.

Бу сүзләргә беркемнең дә исе китми. Инициативаның кулларыннан ычкынганын сизеп, федералларга тиз арада ярдәм килеп җитү ихтималын аңлап, боевиклар солдатларга кабат ут яудыра башлый.

– Бөтен яклап боевиклар үрмәли башлаганда, мин беренче катта идем, – дип хәтерендә яңарта ул сугышның вакыйгаларын пулеметчы рядовой Рәис Мостафин. – Постлар алмашынган гына, без йокларга ятарга өлгермәгән идек әле. Бандитлар бөтен төрле коралларыннан аталар, башны да чыгарып булмый. Ләкин без бөтенебез бер булып җавап бирдек. Боевиклар күп иде, алар безне бинаның уң канатына ярты сәгать эчендә бәреп чыгардылар...

Беренче уку бүлмәсен яулап алгач, бандитлар икенчесенә гранаталар ыргыта. Шуннан соң гына үзләре дә шунда ташлана. Кыска гына тынлык урнашкач, Мостафин качкан җиреннән башын чыгарып карый һәм коридорга озын итеп очередь бирә. Моңа каршы кычкырган, сүгенгән тавышлар ишетелә. Боевикларның кайсыдыр: «Бирелегез, юкса барыгызны да үтереп бетерәбез! Үзегезнекеләр үк сезгә танклардан атачак!» – дип акырып җибәрә.

Аңа җавап – автоматлар залпы. Бандитлар, тагын да ярсый төшеп, уку бүлмәләреннән гранаталар ыргыта башлый. Тузаннан күзләргә яшь килә. Өченче тапкыр очередь биргәч, Мостафинның пулеметы атмый башлый. Бүлмәгә йөгереп кереп, Рәис ни эшләргә белми аптырап кала. Тәрәзәләрдә рәшәткәләр – чыгып булмый. Коридор буйлап үзеңнекеләргә таба йөгерүнең мәгънәсе юк, шунда ук боевиклар атып үтерәчәк. Нишләргә? Идән астында ярты метрлы чокыр күреп ала. Пулеметын шунда урнаштырып, туфрак белән күмә, ә үзе бүлмәнең ишеккә каршы почмагына утыра. Ни булса шул!

– Бер-ике минуттан соң бүлмәгә ике боевик атылып керде, – дип сөйли Рәис. – Мине култык астымнан күтәреп алдылар да үзләренекеләр янына бинаның уң канатына алып киттеләр. Бер бүлмәгә алып кердeләр. Монда ак маскхалатлар кигән боевиклар җыелган, үз телләрендә нәрсәдер сөйләшәләр. Берсе минем яныма килде. Мыскыллы елмая, йөзем янында пычагын уйната һәм: «Әллә синең колагыңны кисәргәме соң?» – ди. Ә миңа инде барыбер иде. Курку хисе каядыр китеп югалды. Шунда күзем боевикларның аунап яткан үнлап мәетенә төште. Бетте баш, дип уйлап алдым, үзләренекеләр өчен алар колакны гына түгел, башны да кисәрләр. Һәм кинәт аңым яктырып китте:

столько мыслей в голове пронеслось! Взорвусь, так взорвусь, решил, в конце концов, десяток боевиков с собой на тот свет захвачу...

Раис осторожно прямо в кармане выдернул из гранаты чеку. Боевики не придали значения щелчку. Они решали, что делать с солдатом. В это время Мустафин выхватил из кармана гранату и подбросил ее вверх, а сам, воспользовавшись замешательством боевиков, выскочил в соседнюю комнату. Там, под полом, на глубине полуметра или чуть больше, земляной проход был. Он спрыгнул в него и пополз под деревянный настил. Тоннель вел в другой учебный класс.

– Боевики, видимо, заметили, куда я забежал, потому что минуты через две – три там стали взрывы раздаваться. Гранатами комнату закидывали. Я, по-моему, оглохнуть успел. Дышать было нечем. Полностью потерял ориентацию в пространстве и времени. Не знаю, сколько пребывал в таком состоянии. Очнулся от того, что в тоннеле, где лежал, появились чьи-то ноги в кирзовых сапогах. Пополз навстречу – вдруг свои? А тут слова долетели – наши, русские. Да и голос показался знакомым – моего друга, Сереги Ярина.

– Серега!– позвал я. А он слышит мой голос, но не может понять, откуда ему кричу. – Нагнись под пол, посмотри, не меня ли ищете?

А сослуживцы искали именно его. Они видели и слышали тот взрыв гранаты, что унес жизнь нескольких боевиков. Разозленные новыми потерями, бандиты ринулись на поиски отчаянного солдата... Но к школе уже подтянулось подкрепление федеральных войск. Боевиков выбили, а Раис каким-то чудом остался в живых.

Демобилизовался Раис 2 июля 2000 года. За храбрость он получил от министра внутренних дел именные часы, а потом нагрудный знак «За отличие в службе». А 11 июля того же года вышел указ Президента РФ, которым за мужество и героизм, проявленные в ходе контртеррористической операции на Северном Кавказе, рядовому Мустафину Раису Рауфовичу было присвоено звание Героя России с вручением медали «Золотая Звезда».

Сейчас Раис Рауфович живет в Оренбурге, работает в региональном отделении Общероссийской общественной организации инвалидов войн и военных конфликтов. Участвует в военно-патриотической работе среди молодежи. Так, например, 8 декабря 2011 года Центральная городская детская библиотека им. А. Гайдара устроила встречу с Героем России. Раису чуть больше 30 лет. Непривычный к такому вниманию он, немного смущаясь, рассказывал пятиклассникам о своей службе, о своих боевых товарищах, защищавших там, на Северном Кавказе, интересы своей Родины.

Живет Раис вместе с матерью, Хамидой Муллагиевной, и отчимом, Шамилем Камилевичем, а также сестрой Альфией. Пока холост...

югалтыр әйбер юк бит. Уң кулым белән ыштанымдагы бөтенләй онытып җибәргән гранатамны капшап таптым. Шул чакта ниндидер рефлекс эшләп китте, ахры. Секундлар эчендә башымнан әллә никадәр уй йөгереп узды. Шартласам шартлармын, аның каравы үзем белән бергә теге дөньяга унлап боевикны да алып китәрмен дип уйладым...

Рәис, сак кына, кесәсендә килеш гранатаның чикәсен тартып чыгара. Боевиклар шылт иткән тавышка игътибар итмиләр. Алар солдатны нишләтергә икәнен хәл итәләр. Шулвакыт Мостафин кесәсеннән гранатаны тартып ала һәм өскә таба ыргытып җибәрә. Ә үзе, боевикларның аптырап калуыннан файдаланып, күрше бүлмәгә сикерә. Анда идән астында ярты метрдан бераз гына тирәнрәк казылган юл була. Ул шунда сикереп төшә дә, агач түшәмә астына шуышып керә. Туннель икенче бүлмәгә алып чыга.

– Минем кая йөгереп кергәнемне боевиклар күргән булса кирәк. Чөнки, 2-3 минуттан анда шартлаулар ишетелә башлады. Бүлмәгә гранаталар ыргыттылар. Мин чукракландым. Суларга һава җитми иде. Пространство һәм вакытта ориентлашмый башладым. Шундый халәттә күпме торганмындыр, белмим. Мин яткан туннельдә кемнеңдер кирза итекле аяклары пәйда булгач айнып киттем. Аңа каршы шуыша башладым: бәлки үзебезнекеләрдер? Сүзләре дә ишетелде – үзебезнекеләр, руслар. Тавышы да таныш тоелды – дустым Серега Яринныкы. «Серега! – дип кычкырдым мин. Ә ул минем тавышны ишетә, ләкин кайдан кычкырганымны аңлый алмый икән. – Идән астына иелеп кара, мине эзләмисезме?»

Хезмәттәшләре нәкъ менә аны эзләгән икән. Берничә боевикның гомерен өзгән теге граната шартлавын алар күргән һәм ишеткән булган. Яңа югалтулардан ачулары чыккан бандитлар чая солдатны эзләргә ташланалар... Ләкин мәктәп янына федераль гаскәрләрдән ярдәм килеп җиткән була инде. Боевикларны бәреп чыгаралар, ә Рәис ниндидер могҗиза белән исән кала.

Рәис 2000 елның 2 июлендә демобилизацияләнә. Кыюлыгы өчен ул Эчке эшләр министрыннан исемле сәгать, ә аннары «Бик яхшы хезмәт иткән өчен» дигән күкрәк билгесе ала. Ә шул ук елның 11 июлендә Төньяк Кавказда террорчылыкка каршы операция барышында күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен рядовой Мостафин Рәис Рәуф улына Россия Герое исеме бирелү һәм «Алтын Йолдыз» медале тапшырылу турында РФ Президенты Указы чыга.

Хәзер Рәис Рәуф улы Оренбургта яши, Сугыш һәм хәрби конфликтлар инвалидларының гомумроссия иҗтимагый оешмасы төбәк бүлекчәсендә эшли. Яшьләр арасында хәрби-патриотик эш алып бара. Мәсәлән, 2011 елның 8 декабрендә А.Гайдар исемендәге Үзәк шәһәр балалар китапханәсе Россия Герое белән очрашу оештырды. Рәис әле 30 яшьтән узган гына. Мондый игътибарга күнекмәгәнлектән, ул бераз оялa төшеп, бишенче сыйныф укучыларына үзенең хезмәте, Төньяк Кавказда Ватаныбыз мәнфәгатьләрен яклаган сугышчан дуслары турында сөйләде.

Рәис әнисе Хәмидә Муллагали кызы, үги әтисе Шамил Камил улы һәм сеңлесе Әлфия белән бергә яши. Әлегә өйләнмәгән...

МУХАМЕТГАРЕЕВ Венер Мансурович

Родился 22 декабря 1961 года в Уфе в рабочей семье. Отец – ветеран Великой Отечественной войны, работал старшим оператором на Ново-Уфимском нефтеперерабатывающем заводе, мама – на том же заводе лаборанткой. В 1979 году Венер окончил среднюю школу № 109 Орджоникидзевского района Уфы.

На вопрос, как начиналась его военная карьера, он говорит, что все закладывалось в школе. «В те годы, – вспоминает Венер,– многие из нас мечтали стать офицерами, в том числе и летчиками. У нас в школе был военно-патриотический клуб «Орленок», и я активно занимался там. С нами работал военрук – Талиб Зиннурович Батыршин, удивительно добрый и красивой души человек, участник Великой Отечественной войны. До сих пор вспоминаю его с благодарностью. Это во многом благодаря его рассказам о войне, о жизни офицеров у многих из нас зародилась мечта стать офицерами и многие ее действительно осуществили – стали военными. Может быть, правда, не все летчиками, по-разному судьба сложилась...

Поэтому после окончания школы поступил в Сызранское высшее военное авиационное училище. Там происходило мое формирование как кадрового военного, там я встретил много друзей, в том числе и Сергея Гареева, с которым дружим до сих пор. Училище научило нас самостоятельности, заложило фундамент на всю будущую жизнь.

После окончания училища служил в строевых частях ВВС СССР, в том числе и в Группе советских войск в Германии. В 1986-1987 годах оказался в составе Ограниченно-

1961 елның 22 декабрендә Уфада эшче гаиләсендә туа. Әтисе – Бөек Ватан сугышы ветераны, Яңа Уфа нефть эшкәртү заводында өлкән оператор булып эшләгән. Әнисе – шул ук заводта лаборантка. 1979 елда Венер Уфа шәһәренең Орджоникидзе районындагы 109 нчы мәктәпне тәмамлый.

Хәрби карьерагыз ничек башланды, дигән сорауга ул, барысына да мәктәптә нигез салынды, дип җавап бирә. «Ул елларда, – дип искә ала Венер, – күбебез офицер булырга, очучы булырга хыяллана идек. Безнең мәктәптә «Бөркеткәй» хәрби-патриотик клубы эшләде һәм мин шунда актив шөгыльләндем. Военругыбыз Талип Зиннур улы Батыршин Бөек Ватан сугышында катнашкан гаҗәп яхшы күңелле кеше иде. Хәзергә кадәр аны рәхмәт хисләре белән искә алам. Сугыш, офицерлар тормышы турында нәкъ менә ул сөйләгәннәр буенча күбебездә офицер булу теләге туды. Һәм күпләре теләкләренә дә иреште – хәрби кеше булды. Дөрес, барысы да очучы булмады булуын, язмышлары төрлечә булып чыкты...

Шуңа күрә мәктәпне тәмамлаганнан соң Сызрань югары хәрби авиация училищесына укырга кердем. Анда мин чын хәрби булып җитештем, анда якын дустым Сергей Гареев кебек дуслар таптым. Училище безне мөстәкыйльлеккә өйрәтте, киләчәк тормышыбызга нигез салды.

Училищены тәмамлагач, СССРның Кораллы Көчләре частьларында, шул исәптән совет гаскәрләренең Германиядәге төркемендә дә хезмәт иттем. 1986-1987 елларда

го контингента советских войск в Афганистане. Участвовал в боевых действиях, за что получил орден Красной Звезды. В Афганистане был командиром вертолета Ми-24, на котором с экипажем совершил сто сорок три боевых вылета.

В горах летать сложно. В боевых условиях надо приспосабливаться, потому что в любой момент в машину может быть выпущена с земли душманами ракета «стингер». В начале от «стингеров» пытались укрыться на большой высоте: считалось, так безопаснее. Оказалось, нет. Именно на большой высоте больше всего было попаданий. Поэтому летали на предельно малых высотах, а это всякий раз риск, возможность столкновения с горным массивом.

Афганская война очень сильно повлияла на наше отношение к жизни вообще и на взаимоотношения между людьми. Или ты полностью доверяешь своему товарищу, или... И этот опыт остался на всю жизнь. Там, в боевых условиях, люди очень быстро раскрываются. Если в обычной жизни можно десять лет прослужить вместе и так до конца не узнать, не понять человека, то там, в условиях реальных боевых действий, быстро узнаешь, кто есть кто на самом деле. Боевая и постоянно стрессовая обстановка позволяла очень быстро распознать, что за человек рядом с тобой, и это самое большое отличие войны от мирной жизни...»

С 1988 года капитан Мухаметгареев ушел в запас, но летную работу продолжает. В 1989 году он окончил Школу летчиков-испытателей Министерства авиапромышленности СССР и приступил к летно-исследовательской работе в Летно-исследовательском институте имени М.М. Громова.

– Мы пришли готовыми летчиками, нас не надо было учить летать, – делится Венер Мансурович.– А вот испытывать новые машины – учиться приходилось. В ходе испытательных полетов мы подсказывали конструктору, как дальше совершенствовать машину, чтобы летчику было ее удобнее эксплуатировать. Сейчас я и сам являюсь инструктором в школе летчиков-испытателей, передаю свой опыт тем, кто идет нам на смену.

Венер Мухаметгареев – высококлассный летчик-испытатель. На высоком профессиональном уровне он провел сертификационные испытания вертолета Z-11, силовой установки вертолета Ка-50, вертолетов Ми-34 и Ка-32, других модификаций.

Он награжден орденом Мужества. А указом Президента РФ от 4 июня 2008 года за мужество и самоотверженность, проявленные при летных испытаниях, летчику-испытателю Летно-испытательного центра имени М.М. Громова Мухаметгарееву Венеру Мансуровичу присвоено звание Герой России с вручением медали «Золотая Звезда».

Герой живет и работает в городе Жуковском Московской области. Женат, имеет двух сыновей. Несмотря на большую занятость, не забывает свою малую родину. В Уфе на встрече в кадетском корпусе герой-летчик пожелал ребятам стойкости, потому что на их пути будет немало преград и проблем. «И если не будет твердого характера, если опустятся руки, никогда цели не добьешься, – напутствовал юных ветеран неба.– Испытание на соответствие заданной планке – самое трудное».

Әфганстанда Совет гаскәрләренең чикләнгән контингенты составына эләктем. Сугыш хәрәкәтләрендә катнаштым, Кызыл Йолдыз ордены алдым. Әфганстанда «Ми-24» вертолеты командиры булдым, экипажым белән бергә 143 сугышчан очыш ясадым.

Тауларда очу авыр. Сугыш шартларына җайлашырга кирәк, чөнки теләсә кайсы мизгелдә җирдән дошманнарның «стингер» ракетасын җибәрүләре ихтимал. Баштарак «стингер»лардан биеккә менеп качарга тырыша идек, биектә куркыныч азрак дип санала иде. Алай булып чыкмады. Нәкъ менә биектә булганда ракеталарның иң күбе килеп тия иде. Шуңа күрә бик түбәннән очарга тырыштык, ә бу бик хәтәр: тауга бәрелүең бар.

Әфган сугышы безнең тормышка һәм кешеләр арасындагы мөнәсәбәтләргә бик нык йогынты ясады. Яки син иптәшеңә тулысынча ышанасың, яки... Бу тәҗрибә гомерлеккә калды. Анда – сугыш шартларында – кешеләр бик тиз ачыла. Әгәр гадәти тормышта 10 ел бергә хезмәт итеп тә, кешене ахырынача белеп, аңлап бетеру мөмкин булмаса, сугышта кемнең кем икәнлеген бик тиз аңлыйсың. Сугышчан һәм һәрвакыт стресслы вәзгыять янәшәңдә нинди кеше икәнлеген бик тиз белеп алырга мөмкинлек бирә. Бу – сугышның тыныч тормыштан иң зур аермасы...»

1988 елдан капитан Мөхәммәтгәрәев запаска чыга, ләкин очу эшен дәвам иттерә. 1989 елда ул СССР Авиапромышленность министрлыгының Очучы-сынаучылар мәктәбен тәмамлый һәм М.М.Громов исемендәге очу-тикшерену институтында очу-сынау эшенә керешә.

– Без әзер очучылар булып килдек, безне очарга өйрәтергә кирәкми иде, – ди Венер Мансур улы. – Ә менә яңа машиналарны сынарга өйрәнергә туры килде. Сынау очышлары вакытында без конструкторга, очучыга уңайлырак булсын өчен, машинаны алга таба ничегрәк камилләштерергә икәнлеген әйтә идек. Хәзер мин үзем дә очучы-сынаучылар мәктәбендә инструктор булып эшлим, үз тәҗрибәмне бездән соң килүчеләргә тапшырам.

Венер Мөхәммәтгәрәев – югары классллы очучы-сынаучы. «Z-11» вертолетын, «Ка-50» вертолетының көч установкасын, «Ми-34» һәм «Ка-32» вертолетларын, башка модификацияләрне сертификатлау сынауларын ул югары профессиональ дәрәҗәдә үткәрә.

Ул Батырлык ордены белән бүләкләнгән. Ә РФ Президентының 2008 елның 4 июнендәге Указы нигезендә очыш сынаулары вакытында күрсәткән батырлыгы һәм фидакарьлеге өчен М.М.Громов исемендәге Очу-сынау үзәге очучы-сынаучысы Мөхәммәтгәрәев Венер Мансур улына Россия Герое исеме бирелә һәм «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Герой Мәскәү өлкәсенең Жуковск шәһәрендә яши һәм эшли. Өйләнгән, ике малай үстерә. Вакыты бик тыгыз булса да, үзенең туган ягын онытмый. Уфада кадетлар корпусындагы очрашуда Герой-очучы егетләргә ныклык теләде, чөнки аларның әле шактый киртәләр үтәсе һәм проблемалары җиңәсе бар. «Холкың нык булмаса, кулыңнан эш килмәсә, беркайчан да максатыңа ирешә алмыйсың. Куелган планкага туры килү – иң авыры», – дип киңәш бирде яшьләргә күк ветераны.

НЕЧАЕВ Иван Владимирович

Родился в 1980 году в Ахтубинске Астраханской области в семье офицера Военно-воздушных Сил.

В 1995 году окончил восемь классов и поступил в Казанское суворовское военное училище. Шаг этот сделал обдуманно и самостоятельно. Отец выбор сына одобрил, но предупредил, что трудностей будет немало. Мама же, Наталья Ивановна, была категорически против: дескать, рано еще армейские сапоги надевать. Однако Иван проявил характер и настоял на своем.

Сразу после суворовского поступил в Качинское высшее военное авиационное училище. Но из-за постоянных реорганизаций и сокращений в вооруженных силах страны того времени пришлось сменить несколько учебных заведений: в начале Армавирское, затем Борисоглебское и наконец Краснодарское авиаучилище, которое Иван окончил в 2001 году.

Первый полет на учебно-тренировочном самолете Л-39 «Альбатрос» запомнил навсегда, хоть и поднялся курсант в воздух с инструктором. «Испытал потрясающее восхищение, необыкновенную легкость и какое-то единение с бесконечным пространством,– восторженно делился ощущениями Иван. – Яркое солнце, ослепительной белизны облака. Красота! Волнение было неописуемым, ведь столько лет ждал этого момента, и наконец свершилось!»

1980 елда Әстерхан өлкәсенең Актүбә шәһәрендә Хәрби-һава көчләре офицеры гаиләсендә туа. 1995 елда сигез сыйныфны тәмамлый һәм Казан Суворов исемендәге хәрби училищега укырга керә. Бу адымны ул бөтен яклап уйлап һәм мөстәкыйль рәвештә ясый. Улы сайлаган һөнәрне әтисе хуплый. Ләкин авырлыклар күп булачак дип кисәтә. Ә әнисе Наталья Ивановна, армия итекләре киярге иртә әле дип, кискен каршы төшә. Ләкин Иван үз сүзендә тора.

Суворов училищесыннан соң ук Качинск югары хәрби авиация училищесына укырга керә. Әмма ул вакытта илнең кораллы көчләрендә даими булып торган үзгәртеп корулар һәм кыскартулар аркасында берничә уку йортын алыштырырга туры килә: башта Армавир, аннары Борисоглебск һәм, ниһаять, Краснодар авиация училищесы. Аны Иван 2001 елны тәмамлый.

«Альбатрос» «Л-39» укыту-өйрәтү самолетында беренче тапкыр очканын, һавага инструктор белән бергә күтәрелгән булса да, курсант гомерлеккә истә калдыра. «Искиткеч соклану, гадәти булмаган җиңеллек һәм иксез-чиксез киңлек белән берләшү тойдым, – дип тәэсирләрен уртаклаша Иван. – Якты кояш, күзләрне камаштырырлык ак болытлар. Гүзәллек! Дулкынлануымны әйтеп аңлатырлык кына түгел иде, бу мизгелне ничә ел көттем бит!»

Настал момент, когда Нечаев оказался один на один уже с боевым самолетом. Волнение в первом самостоятельном полете было еще более ощутимым. Но не страх, а именно волнение оттого, что теперь вся ответственность за машину лежит только на нем.

– И я понял, что здесь не должно быть спонтанных действий, все нужно продумывать на десять шагов вперед, иметь максимальное самообладание и холодный расчет,– говорит он. – Поддашься эмоциям – всё! Поэтому летчикам необходима готовность к любым нестандартным ситуациям и умение из них выходить. А еще я понял такую вещь: всё, чему меня учили,– это не бирюльки, знания, вложенные в меня, имеют огромную практическую силу.

Вначале Нечаев был направлен на службу в 4-ю воздушную армию, служил в 368-м штурмовом авиационном полку в городе Буденновске Ставропольского края. Оттуда несколько десятков раз выполнял боевые вылеты на подавление сопротивления чеченских боевиков.

Затем Иван Нечаев был назначен заместителем командира авиационной эскадрильи по воспитательной работе в 368-й авиационный полк 1-й гвардейской смешанной авиационной дивизии 4-го командования ВВС и ПВО.

Капитан Нечаев с 8 августа 2008 года участвовал в боевых действиях против грузинской армии в период «пятидневной войны» по принуждению Грузии к миру. Бандитское нападение грузинских войск на Южную Осетию, обстрел российского миротворческого батальона, массовые разрушения огнем Цхинвала и уничтожение мирного населения вынудили руководство России принять решение о применении военной силы.

Там Иван совершил несколько вылетов. Утром 8 августа 2008 года штурмовики Су-25 поднялись в воздух с военного аэродрома в Буденновске. Иван Нечаев принимал до этого участие в уничтожении бандформирований на территории Чечни, но то, что увидел в Южной Осетии, его потрясло.

– Весь Цхинвал горел, – вспоминает он. – Пушки грузинских танков, направленные в сторону жилых кварталов, беспрерывно вели огонь. Зрелище жуткое, гнетущее. Шли мы на малых высотах, ниже облаков, поэтому все было как на ладони.

В первый день той операции 368-й авиационный полк понес потери. Сначала был подбит самолет подполковника Олега Теребунского. Катапультировавшись, он двое суток выбирался из огненного ада и выжил. Указом Президента РФ он был награжден орденом Мужества. 9 августа погиб майор Владимир Едаменко и был сбит самолет командира – полковника Сергея Кобылаша. Оба летчика удостоены звания Героя России: Едаменко – посмертно, а Кобылашу удалось катапультироваться и остаться в живых. Его эвакуировали вертолетом.

В полдень 11 августа капитан Нечаев со своим ведомым майором Алексеем Гертером пришли парой в район выполнения боевой задачи. Связались по рации с наземным авианаводчиком и, получив координаты противника, стали наносить ракетные удары по колонне грузинских войск. Во время повторного захода Нечаев заметил поднимающийся от земли шлейф белого дыма. Это был выстрел из ПЗРК – переносного зенитно-ракетного комплекса. «Ракета!» – пронеслось в голове, и сразу же его машину

Нечаевның инде хәрби самолет белән бергә-бер калыр вакыты да килеп җитә. Беренче мөстәкыйль очышта дулкынлану үзен сиздерә әле. Тик курку түгел, ә нәкъ менә дулкынлану. Чөнки хәзер машина өчен бөтен җаваплылык аның өстендә бит.

– Мин шуны аңладым: монда ашык-пошык гамәлләр кылырга ярамый, барысын да ун адым алданрак уйлап эш итәргә, үз-үзеңне кулда тотарга һәм салкын акыллы булырга кирәк, – ди ул. – Хисләргә бирелдеңме – беттең! Шуңа күрә очучыларга теләсә нинди стандарт булмаган хәлләргә әзер булып торырга һәм алардан чыга белергә кирәк. Мин тагын шуны да аңладым: укытучыларымның миңа биргән белемнәре гаять зур көчкә ия икән.

Башта Нечаев хезмәт итәргә 4 нче һава армиясенә җибәрелә, Ставрополь крае Буденновск шәһәрендәге 368 нче штурмлаучы авиация полкында хезмәт итә. Чечен боевиклары каршылыгын бастыру өчен дистәләрчә тапкыр хәрби очыш ясый.

Аннары Иван Нечаев хәрби һава көчләренең һәм ПВОның 4 нче командованиесе 1 нче гвардия катнаш авиация дивизиясенең 368 нче авиация полкына авиация эскадрильясы командиренның тәрбия эшләре буенча урынбасары итеп билгеләнә.

2008 елның 8 августыннан капитан Нечаев Грузияне солыхка мәҗбүр итү буенча «биш көнлек сугыш» чорында Грузия армиясенә каршы сугыш хәрәкәтләрендә катнаша. Грузия гаскәрләренең Көньяк Осетиягә бандитларча басып керүе, Россиянең тынычлык урнаштыручы батальонына ату, Цхинвалдагы массакүләм җимерелүләр һәм тыныч халыкны үтерү Россия җитәкчелеген хәрби көч куллану турында карар кабул итәргә мәҗбүр итте.

Анда Иван берничә очыш ясый. 2008 елның 8 август иртәсендә штурмлаучы «Су-25»ләр Буденновскидагы хәрби аэродромнан һавага күтәрелә. Моңа кадәр Иван Нечаев Чечня территориясендә бандформированиеләрне юк итүдә катнашкан була, ләкин Көньяк Осетиядә күргәннәре аны шаккатыра.

– Бөтен Цхинвал яна иде, – дип искә ала ул. – Грузия танкларының кешеләр яши торган кварталлар ягына юнәлдерелгән пушкаларыннан бертуктаусыз ут ява. Куркыныч, авыр күренеш. Без түбәннән, болытлардан да түбәнрәк очтык, шуңа күрә барысы да уч төбендәгедәй күренеп тора иде.

Шул операциянең беренче көнендә 368 нче авиация полкы югалтулар кичерә. Башта подполковник Олег Теребунский самолеты бәреп төшерелә. Парашют белән сикереп, ул утлы тәмугтан ике тәүлек буе чыга һәм исән кала. РФ Президенты Указы нигезендә ул Батырлык ордены белән бүләкләнә. 9 августта майор Владимир Едаменко һәлак була һәм командир-полковник Сергей Кобылаш самолеты бәреп төшерелә. Ике очучы да Россия Герое исеменә лаек була: Едаменко – үлгәннән соң, ә Кабылашка сикереп исән калу насыйп була. Аны вертолет белән эвакуацияләр.

11 августта көн уртасында капитан Нечаев, майор Алексей Гертер белән бер пар булып, сугышчан бурычны үтәү районына киләләр. Рация буенча җирдәге авиатөзәүче белән элемтәгә кереп, дошманның координаталарын алгач, грузин гаскәрләре колоннасына ракеталардан ата башлыйлар. Икенче кат әйләнеп кергәндә, Нечаев

сильно тряхнуло. «Я даже не успел сделать «кадушку»,– рассказывает он.– Это такой противоракетный маневр. Не хватило времени. Понял, что подбит. Глянул на приборы. На мгновение мигнула красным пожарная лампа и тут же отключилась. По всей видимости, возникший огонь сбило воздушным потоком. Оба двигатели работали, но заметно снизилась их тяга...»

Конечно, Иван тогда еще не знал, что произошло настоящее чудо – на самом деле двигатели оказались серьезно повреждены. А то, что они продолжали работать после мощнейшего удара, впоследствии, во время проведения экспертизы и «разбора полетов», немало удивило конструкторов ОКБ Сухого...

Пилот аккуратно развернул штурмовик и взял курс на базу. За ним потянулся и ведомый, поскольку боевая задача была выполнена. Нечаев по рации попросил Гертера посмотреть, какие повреждения получил его самолет. Напарник доложил: «Вань, все плохо.» А впереди – Кавказский хребет, который нужно было преодолеть во что бы то ни стало. С земли предлагали сесть на запасной аэродром или уж в случае чего катапультироваться. Но Иван все-таки перетянул через горы и добрался до своего аэродрома. В тот день сослуживцы ему сказали, что у них создалось впечатление, будто его самолет в воздухе подхватили ангелы и благополучно донесли до базы. Ведь по всем теоретическим раскладам хвост машины должен был отвалиться еще на подлете к Кавказскому хребту.

Видеокадры с тяжелейшими повреждениями двигателей его самолета обошли весь мир, подтвердив надежность отечественной боевой техники и мастерство пилота.

Патриотизм, любовь к Родине, честь и долг офицера-летчика – не пустые слова для Ивана и его сослуживцев. В эти понятия они вкладывают весь смысл своего существования.

За мужество и героизм, проявленные при выполнении воинского долга, указом Президента РФ от 5 сентября 2008 года капитану Нечаеву Ивану Владимировичу присвоено звание Героя России с вручением медали «Золотая Звезда».

Майор Нечаев продолжил службу в ВВС России. Он женат, растит с женой дочь.

Иван Владимирович – частый гость у молодежи и школьников. Рассказывает им о летной работе, об августовских событиях 2008 года. Видит, как загораются глаза мальчишек и девчонок, когда они слышат о романтике полетов и воздушных витязях, готовых в любое время встать на защиту неба Родины. Как-то его пятилетняя дочурка, вернувшись из детского сада, с восхищением воскликнула: «Папа, так ты у меня, оказывается, герой!».

җирдән күтәрелеп килүче ак төтенне күрә. Ул күчереп йөртелә торган зенит-ракета комплексыннан атканнарын аңлап ала. «Ракета!» – дигән уй аның башыннан очып үтә, шунда ук машинасы көчле чайкалып куя. «Мин хәтта «кадушка» ясарга да өлгерә алмадым, – дип сөйли ул. – Бу – ракетага каршы бер маневр. Вакыт җитмәде. Бәреп төшерелүемне аңладым. Приборларга күз салдым. Янгын лампасы бер мизгелгә генә кызыл булып җемелдәп алды һәм шунда ук сүнде. Кабынган утны һава агымы сүндерде, күрәсең. Ике мотор да эшли иде, тик аларның тартуы гына сизелерлек кимеде...»

Әлбәттә, Иван ул чакта чып-чын могҗиза булганлыгын белми әле. Чынлыкта, моторлар яхшы ук зарарланган була. Шундый көчле удардан соң да аларның эшләве, соңрак, экспертиза үткәргән вакытта конструкторларны да шактый гаҗәпләндерә...

Пилот, штурмовикны сак кына борып, базага таба курс ала. Аның артыннан икенче самолет та кайту ягына борыла, чөнки сугышчан бурыч үтәлгән була. Рация аша Нечаев Гертерга: «Кара әле, минем самолет нинди зыян күргән икән?» – дип эндәшә. Иптәше: «Вань, хәлләрең начар», – дип җавап бирә. Ә алда – ничек тә булса үтеп чыгылырга тиешле Кавказ сырты. Җирдәгеләр запас аэродромга төшәргә яисә парашют белән сикерергә тәкъдим итә. Ул көнне хезмәттәшләре аңа самолетын һавада фәрештәләр күтәреп алып, базага кадәр исән-сау кайтарып җиткергән булып тоелуын әйтәләр. Чөнки бөтен теоретик исәпләүләр буенча, машинаның койрыгы Кавказ сыртына килеп җиткәндә үк өзелеп төшәргә тиеш була бит.

Аның самолетының җимерек моторлары төшерелгән видеокадрлар, илебезнең хәрби техникасының ышанычлылыгын һәм пилотның осталыгын раслап, бөтен дөньяны әйләнеп чыга.

Патриотлык, Ватанга мәхәббәт, офицер-очучының намусы һәм бурычы – Иван һәм аның хезмәттәшләре өчен буш сүзләр генә түгел. Бу төшенчәләргә алар үз тормышларының бөтен мәгънәсен салалар.

Хәрби бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2008 елның 5 сентябрендәге Указы нигезендә капитан Нечаев Иван Владимировичка Россия Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Майор Нечаев Россиянең Хәрби-һава көчләрендә хезмәтен дәвам иттерә. Өйләнгән, кыз бала үстерә.

Иван Владимирович яшьләр һәм мәктәп укучылары янында еш була. Аларга очучылык хезмәте, 2008 елның августындагы вакыйгалар турында сөйли. Очышлар романтикасы һәм Ватан күген теләсә кайсы вакытта якларга әзер торган һава витязьлары турында тыңлаганда, малай һәм кызларның күзләре януын күрә. Бервакыт аның биш яшьлек кызы, балалар бакчасыннан кайткач, сокланулы тавыш белән: «Әти, син Герой икәнсең ич!» – дип әйтеп куя.

НУРГАЛИЕВ Владимир Вильевич

Родился 20 апреля 1960 года в Саратове. В армии с 1986 года. В 1991 году окончил Ставропольское высшее военное училище летчиков и штурманов. Служил в строевых частях ВВС на Дальнем Востоке.

Во время первой командировки в Чеченскую Республику в 1995 году был авианаводчиком. С августа 1996 года – во внутренних войсках МВД Российской Федерации, проходил службу в Северо-Кавказском округе ВВ МВД РФ. В августе 1996-го – апреле 1997 года служил командиром взвода в составе 81-го полка оперативного назначения в городе Благодарный Ставропольского края.

С 1997-го по 1999-й год был заместителем командира батареи по воспитательной работе, заместителем командира артиллерийско-зенитного дивизиона в 101-й бригаде оперативного назначения в Ставрополе.

С середины 1999 года занимал должность заместителя командира 320-го отдельного батальона оперативного назначения по работе с личным составом в хуторе Дыдымкин Курского района Ставропольского края. Этот батальон входил в состав 54-й дивизии оперативного назначения ВВ МВД РФ в Пятигорске.

С августа по декабрь 1999 года Владимир неоднократно выполнял боевые задачи по разоружению и уничтожению незаконных вооруженных формирований на территории Северо-Кавказского региона в ходе проведения контртеррористических операций.

Так в августе 1999 года, во время одной из специальных операций на территории Дагестана, Владимир Нургалиев получил приказ закрепиться со своим подразделением на одной из господствующих высот для последующей поддержки огнем действий федеральных войск и его корректировки, а также для осуществления контроля над прилегающей к высоте местностью.

Подразделение десантников, которое должно было осуществить полную «зачистку» высоты, длительное время никак не могло выбить оттуда боевиков.

С согласия старшего командования Владимир Нургалиев со своими бойцами отправился занимать высоту. Внезапными и решительными действиями подразделения Нургалиева банда боевиков была выбита и отброшена на соседнюю сопку.

26 декабря 1999 года во время выполнения специального задания в окружение боевиков попала группа разведчиков и военнослужащих специального назначения из состава 17-го отряда специального назначения ВВ МВД России, всего 14 человек. По ним боевики вели плотный огонь из стрелкового оружия и гранатометов. Все пути отхода группы из кольца были перекрыты. Группа Нургалиева с БТРом выдвинулась для оказания помощи окруженным. Владимир выбрал выгодную позицию, и в ходе скоротечного боя группа вышла из блокады без потерь.

Утром 27 декабря 1999 года в Грозном четверо военнослужащих были посланы для проверки здания хлебозавода на предмет того, есть ли там кто, но попали в засаду и были захвачены боевиками в плен. На помощь вышла группа во главе с Владимиром Нургалиевым. Провели раз-

1960 елның 20 апрелендә Саратовта туа. 1986 елдан – армиядә. 1991 елны Ставрополь югары хәрби очучылар һәм штурманнар училищесын тәмамлый. Ерак Көнчыгыштагы Хәрби-һава көчләренең строевой частьларында хезмәт итә.

1995 елда Чечня Республикасына беренче тапкыр командировкага барганда, авиатөзәүче була. 1996 елның августыннан – Россия Федерациясе ЭЭМның эчке гаскәрләрендә, РФ ЭЭМның Хәрби-һава көчләре Төньяк Кавказ округында хезмәт итә. 1996 елның августыннан 1997 елның апреленә кадәр Ставрополь краеның Благодарный шәһәрендә 81 нче оператив билгеләнештәге полк составындагы взвод командиры була.

1997–1999 елларда – Ставропольдәге 101 нче оператив билгеләнештәге бригадада батарея командирының тәрбия эшләре буенча урынбасары, артиллерия-зенит дивизионы командиры урынбасары.

1999 елның уртасыннан Ставрополь крае Курск районы Дыдымкин хуторындагы 320 нче махсус оператив билгеләнештәге батальон командирының личный состав белән эшләү буенча урынбасары вазыйфасын били. Бу батальон РФ ЭЭМның Пятигорскидагы Хәрби-һава көчләренең 54 нче оператив билгеләнештәге дивизиясе составына керә.

1999 елның августыннан декабренә кадәр Владимир берничә тапкыр Төньяк Кавказ төбәге территориясендә террорчылыкка каршы операцияләр барышында законсыз коралы формированиеләрне коралсызландыру һәм юк итү буенча хәрби заданиеләр үти.

Әйтик, 1999 елның августында Дагстан территориясендәге бер махсус операция вакытында Владимир Нургалиев үз подразделениесе белән федераль гаскәрләрнең хәрәкәтенә ут белән ярдәм итеп тору һәм аңа төзәтмәләр кертү өчен, шулай ук тирә-яктагы җирлекне контрольдә тоту өчен, өстенлекле бер биеклеккә ныгып урнашырга дигән боерык ала.

Биеклекне тулысынча «чистартырга» тиешле десантчылар подразделениесе озак вакыт анда боевикларны бәреп чыгара алмыйча аптырый. Югары җитәкчелек ризалыгы белән Владимир Нургалиев, үз сугышчыларын алып, биеклекне яуларга китә. Нургалиев подразделениесенең көтмәгәндә кылынган тәвәккәл гамәлләре боевиклар бандасын бәреп чыгара һәм икенче сопкага чигендерә.

1999 елның 26 декабрендә махсус задание үтәгәндә, Россия ЭЭМның Хәрби-һава көчләре 17 нче спецназ отрядының 14 кешелек разведчиклар һәм хәрби хезмәткәрләрдән торган төркеме боевиклар чолганышында кала. Боевиклар, аларга төбәп, мылтыклардан һәм гранатометлардан бертуктаусыз атып тора. Боҗрадан чыгып китү юллары бөтен яклап ябык була. БТРга төялгән Нургалиев төркеме камалыштагыларга ярдәмгә кузгала. Владимир җайлы позиция сайлый һәм кыска гына сугыштан соң разведчиклар төркеме блокададан югалтуларсыз чыга.

1999 елның 27 декабрендә Грозныйда 4 хәрби хезмәткәр, кем барлыгын тикшерү өчен, икмәк заводына

ведку боем и выяснили, что там находятся хорошо укрепленные позиции боевиков. В этой ситуации было принято решение заходить с двух сторон. По радиосвязи сообщили, что еще одна группа боевиков выдвигается на помощь засевшим в здании хлебозавода. Сделали попытку прорваться к стенам завода, но она удалась лишь частично. Только четверо бойцов прорвались к стенам, остальные были отсечены плотным автоматным огнем боевиков.

В ходе боя осколком гранаты был ранен начальник разведки части старший лейтенант Дмитрий Близников. Майор Нургалиев стал оказывать ему помощь, но сам в этот момент получил тяжелое ранение в поясницу. Бой затягивался, и Близников стал просчитывать пути отхода с ранеными бойцами. В это время боевики из окон стали забрасывать группу российских бойцов гранатами. Разрыв одной из них оказался смертельным для майора Владимира Нургалиева. Пулеметчик, который сдерживал боевиков, видя, что все погибли, стал отходить. Однако Дмитрий Близников, придя от контузии в себя, сумел живым выбраться из боя. Позже, находясь в госпитале, он узнал, что после отхода группы боевики затащили убитого майора и изуродовали его тело. Забрать погибшего Нургалиева удалось лишь 30 декабря. В начале января 2000 года он со всеми воинскими почестями был похоронен.

За мужество и героизм, проявленные при проведении контртеррористической операции на территории Северо-Кавказского региона, указом Президента РФ от 7 июля 2000 года Нургалиеву Владимиру Вильевичу присвоено звание Героя России (посмертно). Его родным вручена медаль «Золотая Звезда». При жизни Нургалиев В.В. был награжден орденами Мужества, «За воинские заслуги» и другими.

В Ставрополе на доме, в котором жил герой, установлена мемориальная доска.

җибәрелә, тик засадага очрап, боевиклар тарафыннан әсирлеккә алына. Аларга ярдәмгә Владимир Нургалиев җитәкчелегендәге төркем чыга. Һөҗүмгә разведка ясагач, анда боевикларның яхшы ныгытылган позицияләре булуы ачыклана. Бинага ике яклап керергә дигән карар кабул ителә. Шулвакыт радиоэлемтә аша икмәк заводы бинасындагы боевикларга ярдәмгә тагын бер төркем килүен хәбәр итәләр. Завод стеналары янына үтеп чыгарга тырышып карыйлар, әмма бу өлешчә генә мөмкин була. Стена янына дүрт сугышчы гына чыгып кала, калганнарының юлын боевикларның автомат уты бүлә.

Сугыш барышында граната ярчыгы белән частьның разведка начальнигы өлкән лейтенант Дмитрий Близников яралана. Нургалиев аңа ярдәм күрсәтә башлый, ләкин шул мизгелдә үзе дә биленә авыр яра ала. Сугыш озаккарак сузыла, һәм Близников яралы сугышчылар белән бергә чигенү юлларын уйлый башлый. Шул чакта боевиклар Россия сугышчылары төркеменә тәрәзәдән граналалар ыргытырга тотына. Берсе шартлап, майор Владимир Нургалиевне һәлак итә. Боевикларны тоткарлап торган пулеметчы, барысының да һәлак булганлыгын күреп, чигенә башлый. Ләкин контузиядән соң аңына килгән Дмитрий Близников сугыш кырыннан исән чыга. Соңрак, госпитальдә ятканда, ул төркем чигенгәч, боевикларның үтерелгән майорны өстерәп китүләрен һәм аның гәүдәсен имгәтеп бетерүләрен ишетә. Нургалиевнең мәетен бары тик 30 декабрьдә генә алырга мөмкин була. 2000 елның гыйнвар башында ул хәрби хөрмәт күрсәтеп җирләнә.

Төньяк Кавказ төбәге территориясендә террорчылыкка каршы операция вакытында күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2000 елның 7 июлендәге Указы нигезендә Нургалиев Владимир Вильевичка Россия Герое исеме бирелә (үлгәннән соң). «Алтын Йолдыз» медале аның туганнарына тапшырыла. Исән вакытында Нургалиев В.В. Батырлык ордены, «Сугышчан казанышлар өчен» һәм башка орденнар белән бүләкләнгән була.

Ставропольдә Герой яшәгән йортка мемориаль такта урнаштырыла.

Попов Леонид Степанович

Родился 28 ноября 1940 года в городе Казани. Здесь он окончил среднюю школу и уступив уговорам родителей, вместо летного училища, куда он рвался с детства поступил в Казанский авиационный институт на факультет авиадвигателей. КАИ он окончил в 1963 году с красным дипломом и был направлен в Нижний Новгород на авиационный завод «Сокол».

Работа была интересная, но Леонида тянуло туда, где летают самолеты, где испытывают машины будущего. Так в 1965 году он оказался в Летно-испытательном институте имени М.М. Громова.

В декабре 1966 года на самолете-лаборатории Ту-16 впервые поднялся в качестве ведущего инженера летающей лаборатории. Через руки его – экспериментатора прошло пять модификаций опытного двигателя для истребителя МиГ-23.

В возрасте 28 лет после множества преград он поступил – таки в школу летчиков-испытателей и после ее окончания получил диплом штурмана-испытателя. Летчики-испытатели товар штучный, штурманы-испытатели в стране исчисляются несколькими десятками. Военная авиация не может обойтись без штурманов как специалистов по прицеливанию, бомбометанию, перехвату.

В Ахтубинске Астраханской области есть школа военных летчиков-испытателей. Это Государственный летно-испытательный центр, в котором Попов с 1974 года проводил испытания МиГ-31 и противолодочного самолета Ил-38.

В биографии Леонида Степановича много событий, которые выходят за рамки испытательного учреждения и ста-

1940 елның 28 ноябрендә Казанда туа. Урта мәктәпне тәмамлаганнан соң ул, бала чагыннан ук очучы булырга хыялланауына да карамастан, Казан авиация институтының авиация двигательләре факультетына укырга керә, аннан кулына «кызыл диплом» алып чыга һәм Түбән Новгородның «Сокол» исемендәге авиация заводына җибәрелә.

Инженерлык эше мавыктыргыч булса да, Леонид Попов самолетлар очкан җиргә, киләчәк машиналарын сыный торган урынга омтыла. Һәм, ниһаять, ике елдан соң ул М.М. Громов исемендәгеочыш-сынау институтында эшли башлый. Бирердә Л. Попов беренче тапкыр ТУ-16 самолетында җитәкче инженер сыйфатында һавага күтәрелә, МиГ-23 истребительләре өчен биш төрдәге двигательләрне тагын да камилләштерү буенча үткәрелә торган сынауларда катнаша.

28 яшендә Леонидның күптәнге хыялы тормышка аша: ул очучы-сынаучылармәктәбенә кабул ителә һәм аны тәмамлаганнан соң кулына штурман-сынаучыдипломы ала. Илебездә мондый һөнәргә ия булучыларның саны берничә дистә генә. Хәрби авиациядә алар аеруча кирәк.

Әстерхан өлкәсенең Актүбә шәһәрендә хәрби очучы-сынаучылар мәктәбе эшләп килә. Ул дәүләт очыш-сынау үзәге булып санала. 1974 елдан башлап Леонид Попов биредә МиГ-31, Ил-38 самолетларын очучы-сынаучы булып санала.

Леонид Степановичның шәхси биографиясендә дәүләт күләм мөһим вакыйгалар шактый. Мәсәлән, МГ-31 истребителендә ул, Роман Таскаев белән берлектә, һавада килеш ике тапкыр заправка ясап, Мончегорск – Рыбачий –

новятся государственно-значимыми. Это он, вместе с Романом Таскаевым, на истребителе МиГ-31 с двумя дозаправками в воздухе достиг Северного полюса в полете по маршруту Мончегорск-Рыбачий-Земля королевы Александры-Северный полюс-Анадырь.

В 1971 году погиб знаменитый военный летчик-истребитель, ветеран Великой Отечественной войны, дважды Герой Советского Союза Амет-хан-Султан. Он был командиром экипажа на самолете-лаборатории Ту-16 ЛЛ. Леонид должен был лететь в его экипаже, но в последний момент его отставили. На этот день был назначен выпускной полет в связи с окончанием штурманского отделения ШЛИ.

«Наша профессия – творческая, хотя у нее жесткие законы,– говорит Леонид Степанович. – Страна постепенно приходит к осознанию того, что летчик-испытатель – это национальное достояние. Новая техника стоит немыслимых денег и огромного интеллектуального вклада. Вот, скажем, взлетный вес опытного самолета – 27 тонн, а стоимость самолета, если даже все эти 27 тонн из чистого золота, гораздо больше. И бесполезно выражать ее в конкретных цифрах».

Леонид Попов летчик, который дал путевку в небо лучшим современным боевым самолетам. Леонид Степанович, старший штурман-испытатель Российской самолетостроительной корпорации МиГ. Он освоил более 80 типов воздушных судов. Участвовал в испытаниях поиска и эвакуации спускаемых космических объектов, в испытаниях системы сверхдальней навигации в Заполярье до Северного полюса включительно, испытаниях маловысотных крылатых ракет большой дальности, в испытаниях пункта

Королева Александра Җире – Төньяк Полюс – Анадырь маршруты белән очып, Төньяк Полюска кадәр барып җитә.

1971 елда танылган хәрби очучы, Бөек Ватан сугышы ветераны, ТУ-16 лл самолет-лаборатория командиры, ике тапкыр Советлар Союзы Герое Әмәтхан Солтан һәлак була. Леонид аның экипажы белән очарга әзерләнә. Ләкин ул, мөһим бер сәбәп килеп чыгу сәбәпле, бу очышта катнаша алмый.

– Бенең һөнәр иҗади һәм ул бик кырыс канунларга буйсына, – ди Леонид Степанович. – Сынаучы-очучының безнең милли горурлыгыбызбулып торуына Ватаныбыз да һаман саен ныграк ышана бара. Яңа техника гаять зур сумалар һәм интеллектуаль мөнәсәбәт таләп итә...

Россия самолетлар төзү буенча ОКБ МиГ корпорациясенең өлкән штурман-сынаучысы Леонид Попов 80нән артык төрдәге һава корабларын сыный, космик объектларны, ерак арага оча торган канатлы ракеталарны, «Буран» космик корабы белән идарә итү пунктларын, күпләгән төрдәге самолетларны һ.б. сынауларда катнаша.

Леонид Сергеевич Форнбородa (Франция) МиГ 29 ОВТ кебек гадәттән тышуникалҗ маневрлар ясый ала торган истребительне очышка әзерләү буенча да зур булышлык күрсәтә һәм истребительнең Фарнборо күргәзмәсендәге очышы анда катнашучылар арасында ифрат зур кызыксыну уята.

Л.С. Поповның 11 мең сәгатьтән артык гомере һавада яңа техниканы сынау белән бәйләнгән. Аңа, әлбәттә, бик хәтәр очракларга дучар булырга да туры килә. Мәсәлән, 1979 елның 20 сентябрендә тавыш тизлегеннән артык булган МиГ-31 самолетын сынау очышында ул җирдән нибары

управления многоразового космического корабля «Буран». С сентября 1985 года – старший штурман-испытатель ОКБ МиГ. Участвовал в первых вылетах и испытаниях всех модификаций самолета МиГ-31, а также в испытаниях МиГ-23УБ, МиГ-25ПУ, МиГ-31, МиГ-29УБ, МиГ-АТ. Провел полный цикл испытаний навигационно-прицельного комплекса «Заслон» и его модификаций.

Заслуженный штурман-испытатель СССР Попов Л.С. помогал демонстрировать в Фарнборо уникальный сверхманевренный истребитель МиГ 29ОВТ – буквы означают «отклоняемый вектор тяги». Сегодня в мире нет ни одного самолета, который был бы оснащен всеракурсным соплом с изменяемым вектором тяги. В Фарнборо наш МиГ стал гвоздем российской экспозиции. При демонстрации он зависал в воздухе наподобие вертолета, выполнял кульбиты, демонстрировал плоский штопор на высоте 900 метров, летал хвостом вперед, чем вызвал восторг не только летчиков, но и авиационных специалистов. Отклоняемый вектор тяги позволяет ему выполнять полеты почти на околонулевых скоростях.

Испытывая новую технику, Попов провел в самолетах более 11 тысяч часов. Он летал в Форнборо и Ле Бурже, над Италией, Швейцарией, Швецией, Ираном, Сирией, Анголой, Суданом, Индией, Кореей, Перу.

Леонид не раз горел в небе. При испытании сверхзвукового перехватчика МиГ-31 в 1979 году катапультировался на высоте 80 метров от земли вместе с командиром Героем Советского Союза Петром Остапенко. По случайному совпадению через 15 лет, именно 20 сентября, Президент России подписал указ о присвоении Попову Леониду Степановичу звания Героя России. Он награжден также высокими орденами Советского Союза – орденом Октябрьской революции и орденом Трудового Красного Знамени.

Леонид Степанович сочиняет детские сказки, снимает фильмы. В Ахтубе на местном телевидении делает авторские программы, выступает на всероссийском радио. А еще он увлекается горными лыжами и пишет книги. Леонид Степанович является автором книги «Страстная неделя» – книга исповедь о летчиках испытателях, не вернувшихся с полета. Книга рассказывает об испытателях, погибших в Летно-исследовательском институте им. М.М. Громова в период 1970-1982 гг, и о тех, с кем Леонид попадал в испытательных полетах в экстремальные ситуации. За 12 лет – 33 погибших только в одном институте. Это те, кого он знал, с кем летал – все они для него были очень дороги.

В рассказе «Три школы моей профессии» Л.С. Попов пишет о своей профессии беспристрастно, без лишней патетики и героики, о себе говорит требовательно, а о людях крылатой профессии с огромным уважением и любовью. Он автор телевизионных фильмов «80 лет в строю», «Открытки из рая», «Записки из Фарнборо», «Небо, ты блещешь у меня на крыле».

Живет Леонид Степанович в городе Жуковский, где кроме него еще 32 Героя Советского Союза и Героя России. Вместе с кавалерами ордена Славы они объединились в «Клуб Героев Советского Союза, Героев Российской Федерации и полных кавалеров ордена Славы города Жуковского».

80 метр биеклектә катапульта ясарга мәҗбүр була. Шунысы истәлекле, 15 елдан соң, 20 сентябрьдә, Россия Президенты Леонид Степанович Поповка Россия Герое дигән югары исем бирү турындагы Указга кул куя.

Леонид Степанович гореф-гадәтләргә ышана торган кеше түгел. Тик шулай да ул очышлар алдыннан фотосурәткә төшүне хуп күрми...

Үзенең буш вакытларында сынаучы-очучы балалар өчен әкиятләр иҗат итә, фильмнар төшерә, телевидениедә авторлык программалары алып бара, тау чаңгыларында йөрергә ярата, китаплар яза.

Үзенең бер китабында ул, мәсәлән, очышлар вакытында һәлак булган дуслары турында сөйли, аларны хөрмәтләп, күңел җылысы белән искә ала. Леонид Сергеевич үзенең «Минем һөнәремнең өч мәктәбе» дип исемләнгән хикәясендә канатлы профессия кешеләренә булган соклануын дулкынландыргыч итеп сурәтли. Ул шулай ук «80 ел сафта», «Фарнбородан язмалар» дигән һ.б. телевизион фильмнарның авторы да.

Леонид Степанович үзеннән башка тагын 32 Советлар Союзы һәм Россия Геройлары булган Жуковский шәһәрендә яши. Алар шәһәрнең, Дан орденнары кавалерлары белән берлектә, «Советлар Союзы һәм Россия Федерациясе Геройлары, Дан орденының тулы кавалерлары клубы» эшендә актив катнашалар.

РАФИКОВ Мансур Минибаевич

Родился 8 декабря 1965 года в селе Кугарчи Кугарчинского района Башкирской АССР. В многодетной крестьянской семье Минибая Салаватовича и Магинур Шаймардановны Мансур был четвертым ребенком. Трех сыновей и трех дочерей вырастили эти скромные труженики, многие годы работавшие в совхозе «Октябрьский».

В 1982 году Мансур окончил среднюю школу. В его школьные годы среди молодежи особой популярностью пользовался фильм «Офицеры», где один из героев произносит крылатую фразу: «Есть такая профессия – Родину защищать». Вот и Мансур решил посвятить свою жизнь защите Родины.

В 1982 году он стал курсантом Казанского высшего командного танкового училища. После его окончания первым местом офицерской службы стала ГСВГ – Группа советских войск в Германии. Здесь молодой офицер прошел хорошую школу боевого мастерства. По признанию ветеранов военной службы, в ГСВГ особенно серьезно относились к боевой подготовке военнослужащих.

В 1989 году, отслужив положенный срок, Мансур возвратился из ГДР на Родину. А на Родине было неспокойно. Тогдашняя политическая элита во главе с Горбачевым, а потом и Ельциным активно принялась за развал Советского Союза. В этой обстановке Рафикову пришлось участво-

1965 елның 8 декабрендә Башкортстан АССРның Күгәрчен районы Күгәрчен авылында туа. Миңлебай Салават улы һәм Маһинур Шәймәрдан кызының күп балалы крестьян гаиләсендә Мансур дүртенче бала була. «Октябрьский» совхозында озак еллар эшләгән бу тыйнак крестьяннар өч ул һәм өч кыз үстерә.

1982 елны Мансур урта мәктәпне тәмамлый. Ул мәктәптә укыган елларда яшьләр арасында «Офицерлар» дигән фильм бик популяр була. Анда геройларның берсе: «Шундый һөнәр бар – Ватанны саклау», – дигән канатлы гыйбарә куллана. Мансур да үзенең гомерен Ватанны саклауга багышларга була.

1982 елда ул – Казан югары команда танк училищесы курсанты. Аны тәмамлагач, офицерлык хезмәтенең иң беренче урыны ГСВГ – совет гаскәрләренең Германиядәге төркеме була. Монда яшь офицер хәрби осталык мәктәбен уза. Хәрби хезмәт ветераннары әйтүенчә, ГСВГда хәрби хезмәткәрләрне сугышка әзерләүгә аеруча җитди карыйлар.

1989 елда, хезмәт срогын тутырып, Мансур ГДРдан Ватанга кайта. Ә бу вакытта Ватанда бик үк тыныч булмый. Горбачев, ә соңрак Ельцин җитәкчелегендәге ул чактагы сәяси элита Советлар Союзын җимерергә керешә. Шушы вәзгыятьтә Таулы Карабахта ике союздаш республика –

вать в конфликте между двумя союзными республиками – Арменией и Азербайджаном в Нагорном Карабахе.

А вскоре запахло настоящей войной. Осенью 1994 года гвардии майор Мансур Рафиков в составе группировки 8-го гвардейского корпуса оказался в Чечне. К тому времени он уже командовал отдельным танковым батальоном 20-й гвардейской мотострелковой дивизии, дислоцированной в Волгограде.

Чечня бурлила. К власти здесь пришли мятежные дудаевцы. В республике воцарилось беззаконие. Военные инциденты, похищение людей за выкуп приобрели массовый характер. Со всей остротой встал вопрос о наведении конституционного порядка. В Чечне молодой офицер встретил свое тридцатилетие.

В декабре 1994 года обстановка в районе поселка Петропавловский сложилась непростая. Дудаевские боевики развернули полномасштабные военные действия и упорно держали оборону у реки Сунжи. Нашим подразделениям для развития успеха нужно было отбить у них мост через реку. Майор Рафиков со своими танкистами хорошо понимал, что разведывательный батальон без огневой поддержки задачу не сможет выполнить. Огневое прикрытие со стороны танкистов, смелость и решительность их командира позволили разведчикам разгромить дудаевцев с минимальными потерями. Танковое подразделение гвардии майора Рафикова под шквальным огнем боевиков первым ворвалось в Петропавловский. «Находясь в составе экипажа, – гласит наградной лист, – майор Рафиков лично уничтожил два пулеметных расчета и три расчета ПТУР».

За этот бой под Петропавловском гвардии майору Рафикову был вручен орден Мужества. Новый, 1995-й год

Әрмәнстан һәм Әзәрбайҗан арасындагы низагта катнашырга туры килә.

Ә озакламый чып-чын сугыш исе чыга башлый. 1994 елның көзендә 8 нче гвардия корпусы төркеме составында Мансур Рафиков Чечняга эләгә. Бу вакытка ул инде Волгоградта урнашкан 20 нче гвардия мотоукчылар дивизиясенең аерым танк батальонына командалык итә.

Чечня кайнап тора. Монда хакимияткә фетнәче дудаевчылар килгән була. Республикада законсызлык хөкем сөрә. Хәрби инцидентлар, акча өчен кеше урлаулар гадәти хәлгә әйләнә. Илдә конституциячел тәртип урнаштыру мәсьәләсе бөтен кискенлеге белән килеп баса. Чечняда чакта яшь офицерга 30 яшь тула.

1994 елның декабрендә Петропавловский бистәсе янында катлаулы хәл килеп туа. Дудаев боевиклары сугыш хәрәкәтләрен җәелдереп җибәрә һәм Сунжа елгасы буенда оборона тота. Уңышка ирешү өчен, безнең подразделениеләргә алардан елга аша салынган күперне тартып алырга кирәк була. Ут ярдәменнән башка гына разведка батальонының бурычны үти алмаячагын майор Рафиков яхшы аңлый. Танкистларның ут белән каплап торуы, командирларының кыюлыгы һәм тәвәккәллеге разведчикларга аз гына югалтулар белән дудаевчыларны тар-мар итәргә мөмкинлек бирә. Гвардия майоры Рафиковның танк подразделениесе Петропавловскийга беренче булып бәреп керә. Бүләкләү кәгазендә: «Экипаж составында булган майор Рафиков шәхсән үзе ике пулемет расчетын һәм өч ПТУР расчетын юк итә», – дип язылган. Петропавловский янындагы бу сугыштан соң гвардия майоры Рафиковка Батырлык ордены бирелә. Яңа 1995 елны майор Грозныйда каршылый. Аның подразделениесе иң куркыныч юнәлешләрдә заданиеләр үти. Аның машинасы өч мәртәбә боевик-

майор встретил с боями в Грозном. Его подразделение выполняло задачи на самых опасных направлениях. Трижды его машина подбивалась огнем боевиков, но он оставался в строю и продолжал выполнять боевые задачи. «При прорыве группировки боевиков к центру Грозного, – говорится в том же наградном листе,– майор Рафиков действовал дерзко, обеспечивая непосредственную огневую поддержку и прикрытие штурмовых групп. Умело командовал батальоном в сложном уличном бою, быстро реагировал на изменения обстановки. В составе экипажа уничтожил танк противника, два пулеметных расчета и до 15 боевиков. Сам лично с риском для жизни эвакуировал экипаж нашего подбитого танка в безопасное место».

В ходе ожесточенных уличных боев комбат умело применял технологию «огненной карусели», которая давно была в арсенале войск. Суть этой «карусели» заключалась в том, чтобы вести ураганный огонь по целям, не давая противнику поднять головы. Делалось это так: в окоп загонялся танк, который вел огонь до полного расхода боезапаса в автомате заряжания. Два других танка стояли неподалеку, в укрытии. Отстрелявшись, танк покидал окоп, а на его место тут же вставал другой, затем третий, что позволяло поддерживать непрерывный огненный шквал, помогавший нашим наступающим подразделениям атаковать противника с наименьшими потерями. Боевикам трудно было понять, как это из одного и того же места беспрерывно в течение длительного времени можно вести ураганный огонь. Мансур-шайтан, как его называли боевики, в конечном итоге вышел из боя на четвертом танке, не получив ни одного ранения. Из девяти танков батальона лишь машина комбата осталась невредимой. Редкое везение.

Командир 8-го гвардейского корпуса генерал Лев Рохлин представил отважного комбата к званию Героя России. Генерал был в гневе, когда в Москве усомнились в его оценке отважного комбата. «Уже за то, что человек побывал в этом аду, ему положена медаль, – скажет Лев Яковлевич. – А уж если воевал, как Рафиков…». Настойчивость боевого генерала привела к признанию боевых заслуг майора. Указом Президента РФ от 20 января 1996 года за мужество и героизм, проявленные при выполнении специального задания по восстановлению конституционного порядка на территории Чеченской Республики, гвардии майору Рафикову Мансуру Минибаевичу было присвоено звание Героя России.

Вскоре он был направлен на учебу в бронетанковую академию, в после ее окончания в 1999 году вернулся в родную дивизию в Волгоград заместителем командира мотострелкового полка. На этом его боевая биография не закончилась. Он вновь был направлен старшим батальонной тактической группы в Северо-кавказский регион для участия в контртеррористической операции. И вновь боевой офицер проявил себя настоящим воином. К прежним наградам был добавлен орден «За воинские заслуги».

Какое-то время гвардии подполковник Рафиков передавал свой боевой опыт молодым воинам, а затем приказом министра обороны Герой России был назначен на вышестоящую должность в Сибирский военный округ. С 2006 года полковник Рафиков М.М. – заместитель военного комиссара Калужской области.

лар утыннан зыян күрә, ләкин ул стройда кала һәм хәрби бурычларны үтәвен дәвам иттерә. «Боевиклар төркеме Грозный уртасына үтеп керергә омтылганда, штурмлаучы төркемнәргә ут белән ярдәмне һәм каплап торуны турыдан-туры тәэмин итеп, майор Рафиков кыю гамәлләр кыла. Катлаулы урам сугышында батальонга акыл белән командалык итә, вәзгыять үзгәрешләренә тиз җавап бирә. Экипажы белән бергә дошман танкын, ике пулемет расчетын һәм 15ләп боевикны сафтан чыгара. Гомеренә куркыныч янауга карамастан, шәхсән үзе безнең атылган танк экипажын куркынычсыз урынга эвакуацияли», – диелә шул ук бүләкләү кәгазендә.

Рәхимсез урам сугышлары барышында комбат гаскәрләр арсеналында күптәннән булган «утлы карусель» технологиясен куллана. Бу «карусель»нең эчтәлеге дошманга баш күтәрергә дә ирек бирмичә, давыл сыман ут яудырудан гыйбарәт. Бу болай эшләнә: окопка снарядлары тулысынча беткәнче автомат корылу режимында атып торучы танк кертеп куела. Тагын ике танк якында гына яшеренеп тора. Атып бетергәч, танк окоптан чыга, ә аның урынына шунда ук икенчесе, аннан соң өченчесе кереп баса. Шулай итеп, безнең һөҗүм итүче подразделениеләргә бертуктаусыз ут белән ярдәм итү мөмкинлеге ачыла. Ничек бер үк урыннан озак вакыт буе туктаусыз атып торып булуын боевиклар аңлый алмый. Мансур-шайтан (боевиклар аны шулай дип атый), дүртенче танкка җиткәч, бер яра да алмыйча, сугыштан чыга. Батальонның тугыз танкыннан комбат машинасы гына исән-сау кала.

8 нче гвардия корпусы командиры генерал Лев Рохлин куркусыз комбатны Россия Герое исеменә тәкъдим итә. Мәскәүдәгеләр аның батыр комбатка биргән бәясенә шикләнеп каравын белгәч, генералның ачуы чыга. «Шул тәмугка кереп кенә чыккан өчен дә кешегә медаль бирелергә тиеш, – ди Лев Яковлевич. – Ә инде Рафиков кебек сугышса да...» Хәрби генералның үҗәтлеге аркасында майорның хәрби казанышларын танырга мәҗбүр булалар. Чечня Республикасы территориясендә конституциячел тәртип урнаштыру буенча махсус задание үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 1996 елның 20 гыйнварындагы Указы нигезендә гвардия майоры Рафиков Мансур Миңлебай улына Россия Герое исеме бирелә.

Озак та үтми ул Бронетанк академиясенә укырга җибәрелә, ә аны тәмамлагач, 1999 елда Волгоградтагы үз дивизиясенә мотоукчылар полкы командиры урынбасары булып әйләнеп кайта. Аның хәрби биографиясе шуның белән генә тәмамланмый әле. Ул яңадан, террорчылыкка каршы операциядә катнашу өчен, Төньяк Кавказ төбәгенә батальонның тактик төркеме җитәкчесе итеп җибәрелә. Хәрби офицер кабат үзен чын сугышчы итеп күрсәтә. Элекке бүләкләренә «Хәрби казанышлар өчен» ордены өстәлә.

Күпмедер вакыт гвардия подполковнигы Рафиков үзенең хәрби тәҗрибәсен яшь сугышчыларга өйрәтә, ә аннары оборона министры боерыгы белән Россия Герое Себер хәрби округына югарырак вазыйфага билгеләнә. 2006 елдан полковник М.М.Рафиков – Калуга өлкәсе хәрби комиссары урынбасары.

САФИН Дмитрий Анатольевич

Родился 8 декабря 1972 года в городе Междуреченске Кемеровской области. Окончил среднюю школу № 1 имени Героя Советского Союза М.М. Куюкова. В 1989 году поступил в Уссурийское суворовское военное училище.

Дмитрий Сафин вырос в семье, славной боевыми традициями. Один его дед, Рюмин Юрий Иванович, – кадровый военный, ветеран Великой Отечественной войны. Командиром пулеметного подразделения вначале в составе Степного, а затем Второго Украинского фронта прошагал огненные версты от Курской дуги до Праги. Награжден орденом Красной Звезды, двумя орденами Отечественной войны, медалями.

Отец, Анатолий Игнатьевич Сафин, служил на флоте в мирное время, но тоже вернулся домой с воинской наградой. В составе экипажа знаменитого авианесущего крейсера «Москва» он участвовал в крупнейших военно-морских учениях «Океан». Был награжден медалью «За воинскую доблесть».

После суворовского училища Дмитрий с отличием окончил военное училище в Киеве, где получил воинскую специальность разведчика. Было смутное время развала амбициозными политиками Советского Союза, и ему предложили остаться на Украине. Дмитрий ответил: «Я уже давал присягу Родине, а два раза не присягают».

С 1989 года Сафин служил в 67-й отдельной бригаде специального назначения ГРУ Генштаба в составе Сибирского военного округа в городе Бердске Новосибирской области.

В период с 1995-го по 2001 год совершил пять командировок на первую и вторую чеченские войны. Самым суровым испытанием на боевой профессионализм стала для него четвертая командировка.

1972 елның 8 декабрендә Кемерово өлкәсенең Междуреченск шәһәрендә туа. Советлар Союзы Герое М.М.Куюков исемендәге 1 нче урта мәктәпне тәмамлый. 1989 елда Уссурийск Суворов хәрби училищесына укырга керә.

Дмитрий Сафин хәрби традицияләре белән данлыклы гаиләдә үсә. Аның бер бабасы – Рюмин Юрий Иванович – кадровый хәрби, Бөек Ватаны сугышы ветераны. Башта Степной, ә аннары Икенче Украина фронты составында пулеметчылар подразделениесе командиры булып Курск дугасыннан Прагага кадәр утлы юллар узган. Кызыл Йолдыз ордены, ике Ватан ордены, медальләр белән бүләкләнгән.

Әтисе Анатолий Игнатьевич Сафин флотта тыныч вакытта хезмәт иткән, әмма ул да өенә хәрби бүләк алып кайткан. Данлыклы «Мәскәү» авиайөртүче крейсер экипажы составында ул «Океан» дип исемләнгән бик зур хәрби диңгез учениеләрендә катнаша. «Сугышчан дан өчен» медале белән бүләкләнә.

Суворов училищесыннан соң Дмитрий Киев хәрби училищесын бик яхшы билгеләргә генә тәмамлый. Аннан ул разведчик хәрби белгечлеген алып чыга. Бу амбицияле сәясәтчеләрнең Советлар Союзын таркаткан болганчык вакыты була. Аңа Украинада калырга тәкъдим итәләр. Дмитрий исә: «Мин Ватаныма присяга бирдем инде, присяганы ике тапкыр бирмиләр», – дип җавап бирә.

1989 елдан Сафин Новосибирск өлкәсе Бердск шәһәрендәге Себер хәрби округы составында Генштабның ГРУ 67 нче аерым спецназ бригадасында хезмәт итә.

1995 елдан 2001 елга кадәрге чорда беренче һәм икенче чечен сугышларына биш тапкыр командировкага бара. Хәрби профессиональлеген сынаган иң авыры дүртенче командировкасы була.

15 апреля 2000 года разведывательный отряд под командованием майора Сафина был десантирован вертолетами для разведки района сосредоточения бандформирования и обеспечения бесперебойного продвижения подразделений федеральных сил. После десантирования и захвата плацдарма отряд попал под огонь боевиков. Майор Сафин, грамотно оценив обстановку, умело организовал бой и в дальнейшем точно корректировал огонь артиллерии. В результате огневого налета были уничтожены база боевиков, автомобиль повышенной проходимости «УАЗ-469» и до 20 террористов.

5 мая 2000 года разведывательный отряд под командованием майора Сафина выполнял поисково-засадные действия. Головной дозор отряда обнаружил группу боевиков, организовавшую засаду на одной из лесных троп. В ходе завязавшегося боя боевикам удалось подорвать заранее установленное минное устройство, в результате чего в головном дозоре отряда появились раненые. Майор Сафин организовал оборону, вывел разведывательный отряд на выгодную высоту, откуда огнем из стрелкового оружия и гранатометов не позволил боевикам захватить в плен раненых разведчиков. Лично возглавил эвакуацию из-под огня противника раненых подчиненных.

20 мая 2000 года его разведывательный отряд проводил поисково-разведывательные мероприятия. Головной отряд обнаружил на склоне высоты замаскированную базу боевиков и принял решение своими силами атаковать эту базу. Бойцы быстро уничтожили расчет крупнокалиберного пулемета, который препятствовал продвижению. Однако противник ответил плотным огнем. О завязавшейся перестрелке майор сообщил на базу. Минут через 15 по «зеленке» открыла огонь артиллерия, а еще минут через 40 появилась пара вертолетов Ми-24. Обозначив себя, спецназовцы дали летчикам целеуказание. Огонь с вертолетов наряду с артиллерией заставил боевиков отступить. При осмотре поля боя спецназовцы обнаружили тела боевиков, в том числе погибшего полевого командира и тщательно замаскированную базу с боеприпасами, запасами оружия, продовольствия и вещевого имущества.

За участие в многочисленных боевых операциях Дмитрий Сафин был награжден орденом Мужества, медалью «За заслуги перед Отечеством» 2-й степени, медалью «За отвагу».

Несколько позднее за мужество и героизм, проявленные при ликвидации незаконных вооруженных формирований в Северо-Кавказском регионе, указом Президента РФ от 4 мая 2001 года Сафину Дмитрию Анатольевичу было присвоено звание Героя Российской Федерации.

Герой России продолжил службу в Вооруженных Силах страны. В 2004 году он окончил Академию имени М.В. Фрунзе, ему присвоили звание подполковника.

В одном из интервью журналисты задали Сафину такой вопрос: «Скажите, за что вы получили Звезду Героя?» – «За служение Отечеству, если коротко», – был ответ.

– Дмитрий Анатольевич,– последовал другой вопрос, – не жалеете ли вы о том, что связали жизнь с армией?

– Нет, я ни разу не пожалел о том, что стал офицером, – не раздумывая, ответил Сафин. – Уверен: все лучшее, что было в моей жизни, мне дала армия!

2000 елның 15 апрелендә майор Сафин җитәкчелегендәге разведка отряды, бандформированиеләр тупланган районга разведка ясау һәм федераль көчләр подразделениеләренең туктаусыз алга баруын тәэмин итү өчен, вертолетлардан десант булып төшә. Төшеп, плацдармны алганнан соң отряд боевиклар уты астына эләгә. Хәлгә дөрес бәя бирә алган майор Сафин сугышны оештыра һәм алга таба артиллерия уты белән төгәл идарә итә. Ут һөҗүме нәтиҗәсендә боевикларның базасы, начар юлдан йөри торган «УАЗ-469» автомобиле һәм егермеләп террорчы юк ителә.

2000 елның 5 маенда майор Сафин җитәкчелегендәге разведка отряды засадалар эзләү эшен башкара. Отрядның баш дозоры урман сукмакларының берсендә засада оештырган боевиклар төркемен күреп ала. Башланып киткән сугышта боевиклар алдан ук куелган минаны шартлата, нәтиҗәдә отрядның баш дозорында яралылар барлыкка килә. Майор Сафин оборона оештыра, разведка отрядын уңайлы биеклеккә чыгара. Шуннан мылтыклардан һәм гранатометлардан атып, боевикларга яралы разведчикларны әсирлеккә алырга комачаулый. Яраланган солдатларны дошман уты астыннан эвакуацияләүдә шәхсән үзе башлап йөри.

2000 елның 20 маенда аның разведка отряды эзләү-тикшерү чаралары үткәрә. Баштагы отряд биеклек итәгендә боевикларның маскировкаланган базасын күреп ала һәм үз көчләре белән бу базага һөҗүм итәргә ниятли. Алга барырга комачаулап торган эре калибрлы пулемет расчетын сугышчылар тиз генә юк итә. Ләкин дошман көчле ут белән җавап бирә. Башланып киткән атыш турында майор базага хәбәр итә. 15 минуттан соң артиллерия ут ача, ә 40 минуттан ике «Ми-24» вертолеты пәйда була. Үзләрен белгертеп, спецназчылар очучыларга кая атарга икәнен күрсәтәләр. Артиллерия белән бергә вертолетлардан да яуган ут боевикларны чигенергә мәҗбүр итә. Сугыш кырын тикшергәндә спецназчылар боевиклар мәетләрен, шул исәптән һәлак булган кыр командирын һәм бик тырышып маскировкаланган боеприпаслар, корал, азык-төлек һәм башка әйберләр запасы булган базаны табып алалар.

Бик күп сугышчан операцияләрдә катнашкан өчен Дмитрий Сафин Батырлык ордены, 2 нче дәрәҗә «Ватан алдындагы казанышлар өчен», «Батырлык өчен» медальләре белән бүләкләнә.

Бераз соңрак Төньяк Кавказ төбәгендә законсыз коралы формированиеләрне юкка чыгарганда күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Президентының 2001 елның 4 маендагы Указы нигезендә Сафин Дмитрий Анатольевичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә.

Россия Герое илнең Кораллы көчләрендә хезмәтен дәвам иттерә. 2004 елда ул М.В.Фрунзе исемендәге академияне тәмамлый, аңа подполковник званиесе бирелә.

Бер әңгәмә вакытында журналистлар Сафинга мондый сорау бирә: «Әйтегез әле, Герой Йолдызын сез нәрсә өчен алдыгыз?» «Кыскача гына әйткәндә, Ватанга хезмәт иткән өчен», – дигән җавап ишетелә. «Дмитрий Анатольевич, тормышыгызны армия белән бәйләгәнгә үкенмисезме?» – дигән икенче сорауга Сафин, ике дә уйламыйча: «Юк, офицер булуыма беркайчан да үкенмәдем, – дип җавап бирә. – Тормышымда булган иң яхшы нәрсәләрне миңа армия бирде!»

САХАБУТДИНОВ Риф Раисович

Родился 9 декабря 1955 года в Уфе. С 1963-го по 1970 год жил в деревне Кляшево Чишминского района – на родине народного поэта Башкортостана Мустая Карима. Риф был самым старшим из четырех детей простых сельских тружеников Раиса и Сагиды Сахабутдиновых. Из школьного детства ему на всю жизнь запомнились приезды Мустая Карима в родную деревню: знаменитого земляка встречали всей школой. Ребята собирались у большого костра на опушке леса, читали его стихи…Тогда же у Рифа появилась мечта о небе.

Кляшевская школа была неполной, поэтому аттестат о среднем образовании он получил в уфимской средней школе № 15. Первым шагом к заветной мечте стало поступление в 1973 году в Сызранское высшее военное авиационное училище, которое он окончил в 1977 году. После четырех лет напряженной учебы и получения лейтенантских погон Риф пять лет прослужил в Монголии, где прошел должности летчика-оператора вертолета Ми-24, старшего летчика. Там, в Монголии, в 1980 году у них с женой Галиной появилась на свет старшая дочь Лена. Потом было Прикарпатье. В период с 1983 по 1984 год в составе Ограниченного контингента советских войск Риф участвовал в боевых действиях на территории Афганистана в должности заместителя командира эскадрильи.

В июне 1984 года в районе Кандагара экипаж вертолета Ми-24 под командованием капитана Сахабутдинова наносил удары по позициям душманов. При выходе из атаки душманская ракета, запущенная с земли из «стингера», попала в двигатель, и машина практически взорвалась в

1955 елның 9 декабрендә Уфада туа. 1993 елдан 1970 елга кадәр Чишмә районы Келәш авылында яши. Риф гади авыл хезмәтчәннәре Сәгыйдә һәм Рәис Сәхабетдиновларның дүрт баласыннан иң өлкәне була. Мәктәп елларыннан ук ул туган авылына Башкортстанның халык шагыйре Мостай Кәрим кайткан чакларны исендә калдыра. Танылган якташларын бөтен мәктәп белән каршылыйлар. Егетләр, урман кырыендагы зур учак янына җыелышып, аның шигырьләрен укыйлар. Рифнең күктә очу турындагы хыялы шул вакытта барлыкка килә.

Келәш мәктәбе сигезьеллык кына була, шуңа күрә урта белемне ул Уфадагы 15 нче мәктәптә ала. 1973 елда Сызрань югары хәрби авиация училищесына укырга керүе хыялына таба беренче адым булып тора. Училищены ул 1977 елны тәмамлый. Дүрт ел укыганнан соң лейтенант погоннарына ия булган Риф биш ел Монголиядә хезмәт итә. Анда «Ми-24» вертолетының очучы-операторы, өлкән очучы вазыйфалары үти. Монголиядә чакта 1980 елны хатыны Галина белән икесенең Лена исемле кызлары туа. Шуннан соң – Карпат яны. 1983-1984 елларда совет гаскәрләренең чикләнгән контингенты составында Әфганстан территориясендәге сугыш хәрәкәтләрендә эскадрилья командиры урынбасары буларак катнаша.

1984 елның июнендә Кандагар тирәсендә капитан Сәхабетдинов җитәкчелегендәге «Ми-24» вертолеты экипажы дошман позицияләренә удар ясый. Атакадан чыкканда җирдән «стингер»дан җибәрелгән дошман ракетасы моторга тия һәм машина һавада ук шартлый. Биеклекнең аз – 50

воздухе. Спасло то, что высота была небольшая – не более пятидесяти метров. Упали на склон горы. Душманы сразу же стали смыкать вокруг вертелетчиков кольцо, пришлось отстреливаться. Когда боеприпасы были на исходе, к счастью, подоспели наши «вертушки» и эвакуировали подбитый экипаж.

В Афгане Риф Раисович прослужил полтора года. Не раз он находился на волосок от смерти, но в разговоре упомянул лишь о таком опасном эпизоде:

– В Афганистане служил я в одной из самых «горячих» точек. Однажды вечером мы высадили спецназовцев в засаду на дорогу, а ночью они должны были выходить на связь, но их рация почему-то молчала. Было приказано разведать, найти и эвакуировать ребят. Когда подлетели к месту высадки, то попали в самый разгар кровопролитного боя, в котором отряд понес большие потери. Когда я пошел на приземление, в вертолет попала душманская ракета. Несмотря на повреждения, мне удалось посадить машину. Что меня спасло? Опыт и летное мастерство. Отчасти и везение. Иногда в это слово, как летчик, верю.

За оказание интернациональной помощи афганскому народу Сахабутдинов был награжден орденами Красной Звезды и «За службу Родине в Вооруженных Силах» 3-й степени.

Затем последовала служба в Польше. В 1985 году капитан Сахабутдинов стал слушателем Военно-воздушной академии имени Гагарина, имея за плечами 540 вылетов, совершенных в небе Афганистана. В период учебы в подмосковном Монино у Сахабутдиновых родилась младшая дочь Юля. После окончания академии в 1988 году Риф слу-

метрлар тирәсе генә булуы коткарып кала. Тау сөзәклегенә егылып төшәләр. Дошманнар шунда ук вертолетчыларны боҗрага әйләндереп ала, атышырга туры килә. Боеприпаслар бетте дигәндә генә, бәхеткә каршы, безнең «вертушкалар» килеп җитә һәм бәреп төшерелгән экипажны эвакуацияли.

Әфганда Риф Рәис улы ел ярым хезмәт итә. Үлем аның янына бер генә тапкыр килми. Ләкин Сәхабетдинов үзе бер куркыныч вакыйганы гына сөйләде.

– Әфганстанда мин иң «кайнар нокта»ларның берсендә хезмәт иттем. Бервакыт кич белән без спецназчыларны юлга засадага төшердек, ә төнлә алар элемтәгә чыгарга тиеш иде. Әмма рацияләре нишләптер эндәшми торды. Безгә егетләрне эзләп табарга һәм эвакуацияләргә дигән боерык булды. Аларны төшергән урынга килеп җиткәч, канкойгыч сугышның иң кызган чагына эләктек. Ул сугышта десантчылар отряды зур югалтуларга дучар булган иде. Мин җиргә төшеп утырырга әзерләнгәндә, вертолетка дошман ракетасы килеп тиде. Шуңа да карамастан, машинаны утырта алдым. Нәрсә коткарды дисезме? Тәҗрибә һәм очу осталыгы. Җай килү дә булгандыр. Очучы буларак, кайчак бу сүзгә ышанырга да туры килә.

Әфган халкына интернациональ ярдәм күрсәткән өчен Сәхабетдинов Кызыл Йолдыз һәм 3 нче дәрәҗә «Кораллы көчләрдә Ватанга хезмәт иткән өчен» орденнары белән бүләкләнә.

Аннан соң Польшада хезмәт итү башлана. 1985 елны Әфганстан күгендә 540 очыш ясаган капитан Сәхабетдинов Гагарин исемендәге Хәрби-һава академиясе тыңлаучысы була. Уку чорында Сәхабетдиновларның кече кызла-

жил в Прикарпатье, Германии, командовал авиационным полком в Костроме.

После распада Советского Союза участвовал в миротворческой миссии в Таджикистане и в контртеррористической операции на Северном Кавказе.

В 1996 году полковник Сахабутдинов прибыл в Северо-Кавказский военный округ на должность заместителя начальника авиации 58-й армии во Владикавказе. К тому времени его классная квалификация летчика-снайпера говорила сама за себя. С началом контртеррористической операции на Северном Кавказе в августе 1999 года Риф Сахабутдинов исполнял обязанности начальника армейской авиации направления.

Отряды боевиков Басаева и Хаттаба закрепились на хорошо укрепленных позициях на высоте вблизи дагестанского села Болтлих. Продвижение наших подразделений в этом районе было чревато большими потерями. За дело взялись вертолетчики. Преодолевая сильное огневое противодействие со стороны бандитов, подчиненные Сахабутдинова методично наносили точечные залповые удары по окопавшимся террористам. Во взаимодействии с артиллерией «летающие танки» выбили противника с господствующей высоты.

За участие в этой операции Риф Раисович был награжден орденом Мужества. На начальном этапе чеченской фазы контртеррористической операции Риф Сахабутдинов участвовал в боевых действиях в составе Западной группировки. Как известно, это было одно из самых сложных направлений: с первых дней федеральные войска столкнулись с ожесточенным сопротивлением бандформирований.

13 декабря 1999 года на командный пункт генерала Владимира Шаманова поступила информация о том, что в районе населенного пункта Горагорск попала в засаду разведгруппа. Есть погибшие и раненые. Нужна срочная помощь. Для выяснения ситуации на место вылетели командующий группировкой и начальник армейской авиации полковник Сахабутдинов. «Восьмерка» приземлилась практически в эпицентре боя. Сориентировавшись в обстановке, Риф Раисович вызвал вертолеты боевой поддержки. Затем он же навел Ми-24 на боевые позиции противника с ювелирной точностью, да и нельзя было иначе: слишком близко друг к другу находились противоборствующие стороны. Среди вертолетчиков, участвовавших в спасении разведчиков, были и земляки Рифа Раисовича из Башкортостана – майор Владимир Алимов и подполковник Рафик Ихсанов, впоследствии удостоенный звания Героя России. По возвращении в «вертушке» Сахабутдинова насчитали 16 пробоин, но главное было сделано – разведчиков удалось вытащить из пекла. Всех – и живых, и погибших. Бандиты же потеряли тогда до 70 человек убитыми.

Позже Риф Раисович участвовал в различных сложнейших операциях, в том числе по разблокированию села Комсомольское.

В общей сложности в 2000 году полковник Сахабутдинов совершил 237 боевых вылетов. Успешных по всем параметрам летной науки.

Указом Президента РФ от 27 апреля 2001 года за мужество и героизм, проявленные при исполнении воинско-

ры Юля туа. Академияне 1988 елда тәмамлаган Риф Карпат янында, Германиядә хезмәт итә, Костромада авиация полкы командиры була.

Советлар Союзы таркалгач, Таҗикстандагы тынычлык урнаштыру миссиясендә һәм Төньяк Кавказда террорчылыкка каршы операциядә катнаша.

1996 елда полковник Сәхабетдинов Владикавказдагы 58 нче армиянең авиация начальнигы урынбасары вазыйфасында Төньяк Кавказ хәрби округына килеп төшә. Ул вакытка инде аның очучы-снайпер класс квалификациясе була. Төньяк Кавказда террорчылыкка каршы операция башланганда, 1999 елның августында Риф Сәхабетдинов армия авиациясе начальнигы вазыйфасын үти.

Басаев һәм Хаттаб боевиклары отрядлары Болтлих дагстан авылы янындагы биеклекләрдәге позицияләрдә ныклап урнашкан була. Бу районда безнең подразделениеләрнең хәрәкәтенең зур югалтуларга китерү ихтималы була. Бу эшкә вертолетчылар алына. Бандитларның көчле каршылык күрсәтүен җиңеп, Сәхабетдинов кул астындагылар окопларга урнашкан террорчыларга төбәп нокталы залплар бирәләр. Артиллерия белән берлектә «оча торган танклар» дошманны өстенлек иткән биеклекләреннән бәреп чыгара.

Бу операциядә катнашкан өчен Риф Рәис улы Батырлык ордены белән бүләкләнә. Террорчылыкка каршы операциянең чечен фазасының башлангыч этабында Риф Сәхабетдинов Көнбатыш төркеме составында сугыш хәрәкәтләрендә катнаша. Билгеле булганча, бу иң авыр юнәлешләрнең берсе була. Беренче көннәрдә үк федераль гаскәрләр банформированиеләрнең бик каты каршылыгына очрый.

1999 елның 13 декабрендә генерал Владимир Шамановның команда пунктына Горагорск авылы тирәсендә разведка төркеменең засадага очравы турында мәгълүмат керә. Һәлак булганнар һәм яралылар да бар, бик тиз ярдәм кирәк, диләр. Вәзгыятьне ачыклау өчен, ул урынга төркем командующие һәм армия авиациясе начальнигы Сәхабетдинов оча. «Сигезле» сугышның нәкъ үзәгенә диярлек килеп төшә. Тиз генә хәлне аңлап алып, Риф Рәис улы ярдәмгә сугышчан вертолетлар чакыра. Аннан соң ул үзе үк «Ми-24»не зәркәнчеләр төгәллеге белән дошман позицияләренә юнәлтә. Башкача ярамый да: сугышучы яклар берберсенә артык якын урнашкан була. Разведчикларны коткаруда катнашучы вертолетчылар арасында Башкортстаннан Риф Рәис улының якташлары да – майор Владимир Алимов һәм соңыннан Россия Герое исемен алган подполковник Рафик Ихсанов та була. Әйләнеп кайткач, Сәхабетдинов вертолетында 16 тишек саныйлар, әмма иң мөһиме инде эшләнгән – разведчиклар ут эченнән алып чыгылган була. Исәннәре дә, үлгәннәре дә. Ә бандитлар ул чакта 70 кешеләрен югалта.

Соңрак Риф Рәис улы төрле катлаулы операцияләрдә, шул исәптән Комсомольское авылын азат иткәндә дә катнаша.

Гомумән алганда, 2000 елда подполковник Сәхабетдинов 237 сугышчан очыш ясый. Очышлар фәненең бөтен параметрлары буенча караганда да уңышлы очышлар була ул.

Төньяк Кавказ төбәгендә сугышчан бурычын үтәгәндә күрсәткән батырлыгы һәм каһарманлыгы өчен РФ Прези-

го долга в Северо-кавказском регионе, полковнику Сахабутдинову Рифу Раисовичу было присвоено звание Героя Российской Федерации. 8 мая 2001 года Президент В. Путин вручил ему «Золотую Звезду» в Георгиевском зале Кремля. Был и еще один ценный подарок – народный поэт Башкортостана Мустай Карим подарил Рифу Раисовичу сборник своих стихов с надписью: «Односельчанину с соседней улицы Герою России Рифу Сахабутдинову от Героя Труда Мустая Карима с наилучшими пожеланиями».

В апреле 2002 года Риф Раисович получил назначение на должность начальника штаба – первого заместителя начальника авиации Ленинградского военного округа, а с ноября того же года стал начальником армейской авиации округа. В августе 2003 года на его плечи заслуженно легли генеральские звезды, а еще через два месяца Риф Раисович стал начальником авиации – заместителем командующего 6-й армии ВВС и ПВО по авиации.

В служебном кабинете, расположенном на Дворцовой площади Санкт-Петербурга, Героя России генерал-майора авиации Рифа Сахабутдинова застать было сложно. Он постоянно находился в поездках по частям и соединениям армии. С 2007 года вышел в запас. Указом Президента Башкортостана от 30 мая 2008 года Риф Раисович назначен главой представительства Республики Башкортостан в Санкт-Петербурге.

Боевые награды генерала красноречиво говорят о том, какой ратный путь прошел этот человек: медаль «Золотая Звезда», ордена Красной Звезды, Мужества, «За службу Родине в Вооруженных Силах СССР» и 25 медалей. Он к тому же заслуженный военный летчик Российской Федерации.

– Я счастливый человек, – признается Риф Раисович, – имею хорошую семью, любимую работу. Все цели, которые я ставил перед собой, достиг. Если б мне предложили начать с нуля, то ничего не стал бы менять. Но самое главное – осуществилась моя детская мечта.

дентының 2001 елның 27 апрелендәге Указы нигезендә полковник Сәхәбетдинов Риф Рәис улына Россия Федерациясе Герое исеме бирелә. 2001 елның 8 маенда Кремльнең Георгий залында Президент Владимир Путин аңа «Алтын Йолдыз» тапшыра. Тагын бер кыйммәтле бүләк тә була әле – Башкортстанның халык шагыйре Мостай Кәрим Риф Рәис улына: «Күрше урамдагы авылдашым Россия Герое Риф Сәхабетдиновка Хезмәт Герое Мостай Кәримнән иң изге теләкләр белән», – дип язып, үзенең шигырьләр җыентыгын бүләк итә.

2002 елның апрелендә Риф Рәис улы штаб начальнигы – Ленинград хәрби округының авиация начальнигы беренче урынбасары вазыйфасына билгеләнә, ә шул ук елның ноябреннән округның армия авиациясе начальнигы була. 2003 елның августында аның иңнәренә лаеклы рәвештә генерал йолдызлары ята. Тагын ике айдан Риф Рәис улы авиация начальнигы – Хәрби-һава көчләре һәм ПВО 6 нчы армиясе командующиенең авиация буенча урынбасары була.

Россия Герое авиация генерал-майоры Риф Сәхәбетдиновны Санкт-Петербургның Сарай мәйданында урнашкан кабинетында туры китерү бик авыр була. Ул һәрвакыт армия частьлары һәм берләшмәләре буйлап йөри. 2007 елда запаска чыга. Башкортстан Президентының 2008 елның 30 маендагы Указы белән Риф Рәис улы Башкортстан Республикасының Санкт-Петербургтагы вәкиллеге башлыгы итеп билгеләнә.

«Алтын Йолдыз» медале, Кызыл Йолдыз, Батырлык, «СССРның Кораллы көчләрендә Ватанга хезмәт иткән өчен» орденнары һәм 25 медаль бу кешенең нинди көрәш юлы үткәне хакында бик ачык сөйлиләр. Өстәвенә ул – Россия Федерациясенең хәрби очучысы да.

– Мин бәхетле кеше, – ди Риф Рәис улы, – әйбәт гаиләм, яраткан эшем бар. Үз алдыма куйган бөтен максатларыма ирештем. Әгәр миңа барысын да яңадан башларга тәкъдим итсәләр, бернәрсәне дә үзгәртмәс идем. Иң мөһиме – минем бала чактагы хыялым тормышка ашты.

СИМОНОВ
Михаил Петрович

Родился 19 октября 1929 года в Ростове-на-Дону в семье учителей. В 1933 году с родителями уехал в подмосковный поселок Быково, затем в Алма-Ату, куда после окончания аспирантуры получил распределение отец. Здесь Михаил пошел в школу, увлекся авиацией, занимаясь в Обществе юных авиастроителей. После Великой Отечественной войны Симоновы вернулись в родные края – город Каменск-Шахтинский Ростовской области. Здесь Михаил окончил среднюю школу.

В 1947 году он поступил в Новочеркасский политехнический институт на специальность «проектирование и эксплуатация автомобилей». К третьему курсу благодаря отличной учебе стал Сталинским стипендиатом. Помимо учебы увлеченно занимался велосипедным спортом и даже вошел в студенческую сборную Российской Федерации. Но интерес к авиации был настолько велик, что в 1951 году парень перевелся в Казанский авиационный институт, на четвертый курс самолетостроительного факультета. В 1953 году в КАИ был создан планерный кружок, вскоре преобразованный в студенческое конструкторское бюро, первое в стране, одним из основных организаторов его стал Михаил Симонов.

По окончании института в 1954 году Михаил был оставлен на работу в КАИ – назначен заведующим лабораторией и одновременно ассистентом кафедры конструирования самолетов.

1929 елның 19 октябрендә Ростов-Дон-да укытучылар гаиләсендә туа. 1933 елны әти-әниләре белән бергә Мәскәү астындагы Быково бистәсенә, аннары Алма-Атага күченеп китә. Аспирантура бетергәннән соң әтисен шунда эшкә җибәрәләр. Монда Михаил мәктәпкә укырга керә, авиация белән кызыксынып китә, Яшь авиатөзүчеләр җәмгыятендә шөгыльләнә. Бөек Ватан сугышы тәмамлангач, Симоновлар туган якларына – Ростов өлкәсенең Каменск-Шахтинский шәһәренә әйләнеп кайталар. Урта мәктәпне Михаил монда тәмамлый.

1947 елны ул Новочеркасск политехника институтына «автомобильләрне проектлау һәм эксплуатацияләү» белгечлегенә укырга керә. Өченче курска җиткәндә, бик яхшы укыганы өчен Сталин стипендиясенә ия була. Укудан тыш, бик мавыгып, велосипед спорты белән шөгыльләнә, хәтта Россия Федерациясенең студентлар җыелмасына да эләгә. Ләкин авиация белән кызыксынуы шулкадәр көчле була ки, 1951 елда дүртенче курска егет Казан авиация институтының самолетлар төзү факультетына күчә. 1953 елда КАИда планер түгәрәге оештырыла, озакламый ул илебездә беренче студентлар конструкторлык бюросына әверелә. Аның төп оештыручыларыннан берсе Михаил Симонов була.

1954 елда институтны тәмамлагач, Михаилны КАИда эштә калдыралар, лаборатория мөдире һәм бер үк вакыт-

В 1959 году в институте создается ОКБ спортивной авиации. Симонов становится в нем главным конструктором и одновременно инструктором и летчиком-буксировщиком авиаспортклуба. В ОКБ спортивной авиации под его началом были созданы первые в СССР цельнометаллические рекордные планеры, на которых установлено несколько рекордов СССР и мира.

Михаил не только проектировал планеры, но и летал на спортивных самолетах и практически на всех модификациях планеров, которые были в аэроклубах Советского Союза.

В 1969 году Симонова переводят в Москву и назначают первым заместителем главного конструктора Долгопрудненского КБ автоматики. С 1970 года он первый заместитель главного конструктора Таганрогского авиационного завода и начальник Ухтомского филиала этого завода. Там он работает под началом выдающегося конструктора и ученого Роберта Бартини.

С 1970-го по 1979 год Михаил Симонов в ОКБ П.О. Сухого – вначале заместителем главного, а затем главным конструктором. Здесь он руководит летными испытаниями и доводкой опытного самолета Т-6, будущего фронтового бомбардировщика Су-24, штурмовика Су-25, ставшего лучшим в своем классе в мировом авиастроении и родоначальником целого семейства многофункциональных авиакомплексов.

В 1979 году из-за конфликта с тогдашним генеральным конструктором ОКБ Симонова перевели на работу в Министерство авиационной промышленности СССР на должность заместителя министра по науке и новой технике. На новом месте он уделял особое внимание созданию авиационных боевых комплексов и особенно созданию авиационного бортового комплекса оборудования. В 1981 году выезжал в воюющий Афганистан для оказания технической помощи по эффективному применению штурмовиков Су-25.

В январе 1983 года Михаил Петрович был назначен генеральным конструктором ОКБ имени П.О. Сухого, а в 1995-м – одновременно генеральным директором ОКБ. Под его руководством и при непосредственном участии созданы боевые самолеты различного назначения Су-27,

та самолетлар төзү кафедрасы ассистенты итеп билгеләр.

1959 елда институтта спорт авиациясе конструкторлык бюросы оештырыла. Симонов аның баш конструкторы һәм шул ук вакытта авиация спорт клубының инструкторы һәм очучы-буксирлаучысы була. Спорт авиациясе конструкторлык бюросында аның кул астында СССРда беренче тоташ металлдан эшләнгән планерлар ясала. Аларда берничә СССР һәм дөнья рекорды куела.

Михаил планерлар проектлап кына калмый, спорт самолетларында һәм Советлар Союзы аэроклубларында булган планерларның бөтен модификацияләрендә диярлек оча.

1969 елда Симоновны Мәскәүгә күчерәләр һәм Долгопрудный автоматика конструкторлык бюросына баш конструктор урынбасары итеп билгелиләр. 1970 елдан ул – Таганрог авиация заводы баш конструкторының беренче урынбасары һәм шушы заводның Ухтомскидагы филиалы начальнигы. Анда ул данлыклы конструктор һәм галим Роберт Бартини кул астында эшли.

1970 елдан 1979 елга кадәр Михаил Симонов П.О. Сухой исемендәге конструкторлык бюросында алдан баш конструктор урынбасары, ә аннары баш конструктор булып тора. Монда ул «Т-6» тәҗрибә самолетын, «Су-24» бомбардировщигын, бөтен дөнья авиатөзелешендә үз классында иң яхшыга әверелгән һәм күпфункцияле аваикомплекслар семьялыгының беренче «баласы» булган «Су-25» штурмовигын сынау һәм камилләштерү белән җитәкчелек итә.

1979 елдан конструкторлык бюросының ул чактагы генераль конструкторы белән низаг килеп чыгу аркасында, Симоновны СССРның Авиация промышленносте министрлыгына фән һәм яңа техника буенча министр урынбасары вазыйфасына күчерәләр. Яңа урында сугышчан авиация комплексларын, бигрәк тә авиация җиһазларының борт комплексын төзүгә аерым игътибар бирә. 1981 елда «Су-25» штурмовикларын нәтиҗәле куллану буенча техник ярдәм күрсәтү өчен сугыш барган Әфганстанга чыгып китә.

1983 елның гыйнварында Михаил Петрович П.О.Сухой исемендәге конструкторлык бюросына генераль конструктор итеп, ә 1995 елдан бер үк вакытта конструкторлык бюросының генераль директоры итеп билгеләнә. Аның

Су-30, Су-33, Су-34, Су-35 и их многочисленные модификации, спортивно-пилотажный самолет Су-26 и его модификации, пассажирский самолет С-80, экспериментальный самолет с обратной стреловидностью крыла Су-47 «Беркут», который стал первым отечественным прототипом самолета пятого поколения, а также Су-30МК, Су-32НФ, Су-37.

ОКБ было создано целое семейство спортивных пилотажных акробатических самолетов. На Су-26 неоднократно наши пилоты одерживали победы на чемпионатах мира по воздушной акробатике и пилотированию. Истребитель Су-33 впервые в практике отечественного авиастроения совершил посадку на палубу авианесущего крейсера «Адмирал Флота Советского Союза Кузнецов».

К 1995 году в возглавляемую Михаилом Симоновым корпорацию входили 32 предприятия, в том числе АО «ОКБ им. Сухого» (Москва) и авиационные заводы Комсомольска-на-Амуре, Иркутска и Новосибирска. В 21 стране мира эксплуатировалось более 2,5 тысячи самолетов марки «Су». ВВС России были укомплектованы этими самолетами на 70 процентов.

25 сентября 1997 года поднялся в небо истребитель пятого поколения С-37 «Беркут» с крылом обратной стреловидности, тогда же прошли испытания легких одновигательных УБС С-54, истребителя С-55 и палубного С-56.

җитәкчелегендә һәм турыдан-туры катнашында төрле билгеләнештәге «Су-27», «Су-30», «Су-33», «Су-34», «Су-35» хәрби самолетлары һәм аларның күп төрле модификацияләре, «Су-26» спорт-пилот самолеты һәм аның модификацияләре, «С-80» пассажир самолеты, «Бөркет» исеме алган бишенче буын самолетының беренче прототибы булган «Су-47» экспериментал самолеты, шулай ук «Су-30МК», «СУ-32НФ», «Су-37» самолетлары ясала.

Конструкторлык бюросы тарафыннан спорт-акробатик самолетларының тулы бер семьялыгы барлыкка китерелә. «Су-26» белән безнең пилотлар һава акробатикасы һәм пилотлау буенча дөнья чемпионатларында күп тапкыр җиңү яулыйлар. «Су-33» истребителе илебез авиатөзелеше тарихында беренче булып, «Советлар Союзы Флоты адмиралы Кузнецов» авиаөйрәтүче крейсеры палубасына төшеп утыра.

1995 елга Михаил Симонов җитәкләгән корпорациягә 32 предприятие, шул исәптән «Сухой исемендәге конструкторлык бюросы» АҖ (Мәскәү) һәм Комсомольск-Амур, Иркутск, Новосибирск авиация заводлары да керә. Дөньяның 21 илендә «Су» маркалы 2,5 мең самолет эксплуатацияләнә. Россиянең Хәрби-һава көчләре 70 процентка шушы самолетлардан тора.

1997 елның 25 сентябрендә һавага бишенче буын «С-37» «Бөркет» истребителе күтәрелә, шул вакытта ук бер

Неоценим вклад Михаила Симонова в развитие отечественного авиастроения. Он отмечен высокими государственными наградами, среди которых Ленинская премия, орден Трудового Красного Знамени, избирался народным депутатом СССР с 1969 года. Михаил Петрович – доктор технических наук, профессор Московского авиационного института, академик Международной и Российской инженерных академий. Его заслуги в развитии мировой авиации признаны не только у нас в стране: 8 апреля 1998 года ему присуждено почетное звание «Человек-легенда аэрокосмической промышленности», а его имя представлено в галерее Славы в Национальном музее авиации и космонавтики в Вашингтоне.

Указом Президента РФ от 25 сентября 1999 года за большой вклад в разработку новых образцов авиационной техники Симонову Михаилу Петровичу присвоено звание Героя Российской Федерации с вручением медали «Золотая Звезда».

Михаил Петрович руководил ОКБ им. П.О. Сухого до последних дней жизни, входил в совет директоров ОАО «Компания «Сухой». Жил в Москве, вырастил с женой сына и дочь. Скончался 4 марта 2011 года. Похоронен на Новодевичьем кладбище Москвы.

Президент Казанского технического университета (ныне КНИТУ им. А.Н.Туполева) Геннадий Дегтярев сказал: «Смерть Михаила Симонова – это огромная потеря для страны и авиационной отрасли. Михаил Петрович – это гордость России, гордость КАИ, он наш выпускник». Михаил Симонов очень любил КАИ, с удовольствием приезжал, встречался с преподавателями и студентами и с гордостью говорил, что он выпускник Казанского авиационного института. На юбилее Московского авиационного института, поздравляя коллектив вуза от имени ОКБ «Сухого», Михаил Петрович сказал: «МАИ готовит хороших авиационных конструкторов и инженеров, но лучших готовит КАИ».

Михаил Симонов оставил яркий след в авиации. Его имя вписано в историю наряду с фамилиями таких прославленных корифеев отечественного авиастроения, как Туполев, Яковлев, Ильюшин. Это была великая эпоха нашей авиации. Он стал главным конструктором Су-27, признанного лучшим истребителем конца XX века. Когда экономическая ситуация в стране в «лихие 90-е» стала катастрофической и из-за безденежья нависла угроза закрытия проекта создания для ВВС РФ Су-30, он настоял на «переквалификации» истребителя в машину коммерческого назначения. До него такое в голову никому не приходило. Так появился Су-30МК – модернизированный коммерческий.

Михаила Петровича нет более в живых, но в небе летают красавцы Су – живая память о выдающемся конструкторе и замечательном человеке.

моторлы җиңел «С-54», «С-55» истребителе һәм «С-56» палуба истребителе дә сынау уза.

Михаил Симоновның илебез авиатөзелеше үсешенә керткән өлеше бәяләп бетергесез. Аңа Ленин премиясе, Хезмәт Кызыл Байрагы ордены кебек югары дәүләт бүләкләре бирелә. Ул 1969 елдан башлап СССР халык депутаты итеп сайлана. Михаил Петрович – техник фәннәр докторы, Мәскәү авиация институты профессоры, халыкара һәм Россия инженерлык академияләре академигы. Аның дөнья авиациясен үстерүдәге казанышлары чит илләрдә дә танылган: 1998 елның 8 апрелендә аңа «Аэрокосмос промышленностеның легенда-кешесе» дигән мактаулы исем бирелә, ә аның исеме Вашингтондагы Милли авиация һәм космонавтика музеенда Дан галереясында язып куелган.

РФ Президентының 1999 елның 25 сентябрендәге Указы нигезендә авиация техникасының яңа үрнәкләрен эшләүгә зур өлеш керткән өчен Симонов Михаил Петровичка Россия Федерациясе Герое исеме бирелә, «Алтын Йолдыз» медале тапшырыла.

Михаил Петрович П.О. Сухой исемендәге конструкторлык бюросы белән гомеренең соңгы көннәренә кадәр җитәкчелек итә, «Сухой» компаниясе» ААҖ Директорлар советына керә. Мәскәүдә яшәп, ул һәм кыз үстерә. 2011 елның 4 мартында вафат. Мәскәүнең Новодевичье зиратына җирләнгән.

Казан техник университеты (хәзер А.Н.Туполев исемендәге КНИТУ) президенты Геннадий Дегтярев болай ди: «Михаил Симоновның улеме – илебез һәм авиация өлкәсе өчен чиксез зур югалту. Михаил Петрович – Россиянең горурлыгы, КАИның горурлыгы». Михаил Симонов КАИны бик яраткан, рәхәтләнеп килә, укытучылар һәм студентлар белән очраша һәм үзенең дә Казан авиация институтын тәмамлавы турында горурланып сөйли торган була. Мәскәү авиация институты юбилеенда вуз коллективын «Сухой» конструкторлык бюросы исеменнән котлаганда, Михаил Петрович: «МАИ яхшы авиация конструкторлары һәм инженерлары әзерли, ләкин иң яхшыларын КАИ әзерләп чыгара», – дип әйтә.

Михаил Симонов авиациядә якты эз калдырды. Аның исеме тарихка илебез авиатөзелешенең Туполев, Яковлев, Ильюшин кебек данлыклы корифейлары фамилияләре белән беррәттән язып куелган. Ул чор безнең авиациянең бөек эпохасы иде. Ул XX гасыр ахырының иң яхшы истребителе булып танылган «Су-27»нең баш конструкторы булган иде. Хәвефле туксанынчы елларда илдәге икътисадый вәзгыять катастрофа хәлендә килеп, РФ Хәрби-һава көчләре өчен «Су-30» самолетын төзү проектына ябылу куркынычы яный башлагач, ул истребительне коммерциячел билгеләнештәге машинага әйләндерү тәкъдиме кертте. Бу фикернең әле беркемнең дә башына килгәне юк иде. Модернизацияләнгән коммерциячел «Су-30МК» шулай барлыкка килә. Михаил Петрович бу дөньяда юк инде, ләкин күктә, данлыклы конструктор һәм шәп кеше турындагы истәлек булып, гүзәл «Су»лар оча.

СИРАЗЕТДИНОВ Тимур Галиевич

Родился 20 января 1969 года в Ленинграде. По окончании средней школы № 534 Выборгского района города поступил в Ленинградское высшее военное училище железнодорожных войск. Окончив училище, до 1990 года служил в Вооруженных Силах СССР, в должности командира взвода в Уральском соединении железнодорожных войск, а спустя год был направлен в распоряжение Главного управления исполнения наказаний по Ленинграду и Ленинградской области.

Уволившись из армии, около года проработал инженером в ассоциации малых предприятий северной столицы. В октябре 1993 года Тимур поступил на службу в отдел специального назначения ГУИН Минюста России по Санкт-Петербургу и Ленинградской области. Заочно окончил Академию МВД РФ и поступил в адъюнктуру при ней.

Неоднократно в составе сводного отряда направлялся в Северо-кавказский регион для участия в контртеррористических операциях. В августе-сентябре 1999 года освобождал от боевиков и иностранных наемников дагестанские села. Был тяжело ранен, но вернулся в строй.

В марте 2000 года бойцы отдела специального назначения «Тайфун», в числе которых находился капитан внутренних войск Тимур Сиразетдинов, будучи в очередной раз командированным в Чеченскую Республику, в районе населенного пункта Комсомольское вступили в ожесточенную схватку с бандой боевиков, захвативших село.

10 марта в ходе боя по освобождению села Комсомольское капитан внутренней службы Тимур Сиразетдинов

1969 елның 20 гыйнварында Ленинградта туа. Шәһәрнең Выборг районындагы 534 нче урта мәктәпне тәмамлагач, Ленинград тимер юл гаскәрләре югары хәрби училищесына укырга керә. Училищены тәмамлый һәм 1990 елга кадәр СССРның Кораллы Көчләрендә тимер юл гаскәрләренең Урал берләшмәсендә взвод командиры вазыйфасында хезмәт итә. Бер елдан соң Ленинград һәм Ленинград өлкәсе буенча Җәзаларны үтәүнең баш идарәсе карамагына җибәрелә.

Армиядән кайткач, бер елга якын төньяк башкаланың кече предприятиеләр ассоциациясендә инженер булып эшли. 1993 елның октябрендә Тимур Россия Юстиция министрлыгының Санкт-Петербург һәм Ленинград өлкәсе буенча ГУИН спецназ бүлегенә эшкә урнаша. Читтән торып РФ ЭЭМ академиясен тәмамлый һәм академия каршындагы адъюнктурага керә.

Җыелма отряд составында, террорчылыкка каршы операцияләрдә катнашу өчен, берничә тапкыр Төньяк Кавказ төбәгенә бара. 1999 елның август-сентябрендә Дагстан авылларын боевиклардан һәм чит ил наемникларыннан азат итә. Авыр яралана, ләкин стройга яңадан кайта.

2000 елның мартында араларында Чечня Республикасына чираттагы командировкага җибәрелгән эчке гаскәрләр капитаны Тимур Сиражетдинов та булган «Тайфун» спецназ бүлеге сугышчылары Комсомольское авылы янында авылны басып алган боевиклар бандасы белән рәхимсез сугышка керәләр.